

Eesti väärtpaberite keskregistri seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. SISSEJUHATUS

1.1. Sisukokkuvõte

Käesoleva Eesti väärtpaberite keskregistri seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (edaspidi *eelnõu*) peamine eesmärk on viia Eesti väärtpaberite- ja ühinguõiguse regulatsioon kooskõlla väärtpaberite keskdepositooriumite tegevust reguleeriva Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 909/2014, mis käsitleb väärtpaberiarvelduse parandamist Euroopa Liidus ja väärtpaberite keskdepositooriume ning millega muudetakse direktiive 98/26/EÜ ja 2014/65/EL ning määrust (EL) nr 236/2012 (ELT L 257, 28.08.2014, lk 1–72)(edaspidi *CSDR määrus*). Selleks tuleb muuta Eesti väärtpaberite keskregistri seadust (edaspidi *EVKS*), väärtpaberituru seadust, äriseadustikku ja teisi nendega seotud seadusi.

CSDR määrusest tulenevalt saavad teatud emitendid õiguse registreerida oma väärtpabereid Eesti väärtpaberite keskregistri (edaspidi *EVK*) väliselt, st tulevikus on võimalik, et Eestis asutatud aktsiaseltside aktsiaraamatute registripidajaid on rohkem kui üks. Samuti luuakse eelnõus alused osaühingute osade registrist kustutamiseks. *EVKS* senist pealkirja tuleb muuta – uus pealkiri on väärtpaberite registreerimise seadus – seoses seaduse reguleerimis- ja kohaldamisala laienemisega.

Teine osa muudatustest on seotud pensioniregistri pidamisega. *CSDR* määrus ei reguleeri pensionifondi osakute registreerimist ja vastavat registripidamist. Seetõttu on eelnõus sätestatud teatud erinõuded ka pensioniregistri pidajale. Nõuete üheks eesmärgiks on tagada, et Finantsinspektsioonil oleks jätkuvalt võimalus ka *CSDR* määruse väliselt pensioniregistri pidaja üle järelevalvet teostada. Sellel eesmärgil lahutatakse eelnõus selgelt kaks registrit: pensioniregister ja teiste eelkõige *CSDR* määrusega reguleeritud väärtpaberite (näiteks aktsiad) registreerimiseks mõeldud register. Eelnõus esitatakse senisest täpsemalt ka nimetatud registrite seosed riiklike andmekogude regulatsiooniga.

Kolmas osa muudatusi on seotud teise ja kolmanda pensionisamba registri ühendamise ja nende viimisega seniselt kahelt erinevalt registreerimisplatvormilt ühele. See võimaldab investoritel saada teise ja kolmanda pensionisamba kohta koondinfo ühest kohast. Sellega muutub pensionikogujate jaoks oma pensionivara haldamine mugavamaks, sest teise ja kolmanda samba osakute kohta tekib üks pensionivaade. Samuti muutub pensionikoguja jaoks lihtsamaks kolmanda samba avalduste esitamine (tekib võimalus avalduse esitamiseks otse *EVK*-le, korralduste vormid muutuvad lihtsamaks). Erinevalt teistest eelnõu sätetest jõustuvad pensionikontodega seotud eelnõu muudatused 2018.a

Neljas osa muudatusi võimaldab keskregistris hoitavate keskdepositooriumite vaheliste süsteemühenduste ehk nn linkide kaudu hoitavate välisriigi keskdepositooriumis registreeritud väärtpaberite (edaspidi *välisväärtpaberite*) tunnustamist Eestis. Selle eesmärk on suurendada välisväärtpaberite tsiviilkäibe õiguskindlust Eestis ja toetada seeläbi välisväärtpaberite hoidmist Eestis.

Viies osa muudatustest on seotud keskregistris registreeritud väärtpaberite EVK-s registreeritud esindajakontol hoidmise tingimuste täpsustamisega. Näiteks sätestatakse eelnõus, et esindajakonto omaja on kohustatud väärtpaberile seatud ostueesõiguse- ja pandimärke kajastama ka esindajakonto omaja sisemises arvepidamises.

Kontohaldurite esindajate (Swedbank AS ja AS SEB) soovil on eelnõus loobutud eelnõu varasemas tööversioonis esitatud esindajakontol hoitavate väärtpaberite pantimise regulatsioonist. Kontohaldurite hinnangul piisab esindajakontol olevate väärtpaberite pantimise regulatsiooniks eelnõu § 6 lõike 9¹ täiendustest.

Osad eelnõu muudatustest on seotud ka 2017. a veebruaris Eestis kasutusele võetava Euroopa Keskpanga korraldatava Target2-Securities (edaspidi T2S) arveldusplatvormi funktsionaalsusega. Lisas 2 on esitatud T2S eelse ja järgse väärtpaberite arvelduste põhimõtteline skeem.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja Eesti väärtpaberite keskregistri seaduse ja väärtpaberituru seaduse muudatused on ette valmistanud Rahandusministeeriumi finantsturgude poliitika osakonna peaspetsialist Ardo-Heiki Ingar (tel 611 3211, ardo-heiki.ingar@fin.ee).

Eelnõu ja seletuskirja pensionikontode ühendamiseks vajalikud muudatused Eesti väärtpaberite keskregistri seaduses, investeerimisfondide seaduses, kogumispensionide seaduses ja tulumaksuseaduses on ette valmistanud Rahandusministeeriumi kindlustuspoliitika osakonna nõunik Kertu Fedotov (tel 611 3048, kertu.fedotov@fin.ee).

Eelnõu äriseadustiku jt eelnimetamata seaduste muudatused on koostanud Justiitsministeeriumi eraõiguse talituse nõunik Marget Kukk (tel 620 8264, marget.kukk@just.ee).

Eelnõu juriidilist kvaliteeti on kontrollinud Rahandusministeeriumi õigusosakonna jurist Virge Aasa (tel 611 3549, virge.aasa@fin.ee). Eelnõu keelelise toimetamise ettepanekud tegi Rahandusministeeriumi õigusosakonna keeleteimetaja Sirje Lilover (tel 611 3638, sirje.lilover@fin.ee).

1.3. Märkused

1.3.1. Eelnõu seotus muu menetluses oleva eelnõuga

Eelnõu kohaselt muudetakse lisaks EVKS- järgmisi seadusi:

- 1) investeerimisfondide seadus (RT I, 07.07.2015, 21) (edaspidi *IFS*);
- 2) karistusseadustik (RT I, 12.03.2015, 22) (edaspidi *KarS*);
- 3) kogumispensionide seadus (RT I, 07.07.2015, 7) (edaspidi *KoPS*);
- 4) kriminaalmenetluse seadustik (RT I, 19.03.2015, 22) (edaspidi *KrMS*);
- 5) majandustegevuse seadustiku üldosa seadus (RT I, 19.03.2015, 51) (edaspidi *MsüS*);
- 6) pankrotiseadus (RT I, 21.06.2014, 20) (edaspidi *PankrS*);
- 7) rahvusvahelise eraõiguse seadus (RT I 2002, 35, 217; 2009, 59, 385) (edaspidi *REÕS*);
- 8) riigilõivuseadus (RT I. 30.06.2015, 58) (edaspidi *RLS*);

- 9) tulumaksuseadus (RT I, 07.07.2015, 15) (edaspidi *TuMS*);
- 10) täitemenetluse seadustik (RT I, 12.03.2015, 89) (edaspidi *TMS*);
- 11) väärtpaberiturur seadus (RT I, 19.03.2015, 43) (edaspidi *VPTS*);
- 12) äriseadustik (RT I, 19.03.2015, 46) (edaspidi *ÄS*).

Eelnõu ei ole seotud muude menetluses olevate eelnõudega.

1.3.2. Eelnõu seotus Euroopa Liidu õiguse rakendamisega

Eelnõu on seotud CSDR määruserakendamisega. EL väärtpaberivaldkonna õigusvaldkondi ja selle suhted CSDR määrusega on kajastatud joonisel 1. Nimetatud ülevaatest nähtub, et CSDR määrusega reguleeritav väärtpaberite esmarestreerimise ja arveldamise valdkond on põimunud mitmete valdkondadega, näiteks kontode eraldusnõuetega, väärtpaberite kauplemise ja raporteerimisnõuetega, tegelike kasusaajate tuvastamise nõuete, fondiosakute deponooriumi kohustustega jne.

Konkreetselt koosnevad väärtpaberitehingud kolmest peamisest etapist:

- kauplemine, see on reguleeritud finantsinstrumentide turgude direktiiviga Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/39/EÜ, finantsinstrumentide turgude kohta, millega muudetakse nõukogu direktiive 85/611/EMÜ ja 93/6/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2000/12/EÜ ja tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 93/22/EMÜ (ELT L 145, 30.04.2004, lk 1–44 (*MiFID direktiiv*)¹;
- kliiring, see on reguleeritud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 648/2012, börsiväliste tuletisinstrumentide, kesksete vastaspoolte ja kauplemisteabehoidlate kohta (ELT L 201, 27.07.2012, lk 1–59) (nn EMIR)²
- arveldamine, seda käsitletakse CSDR määruses³

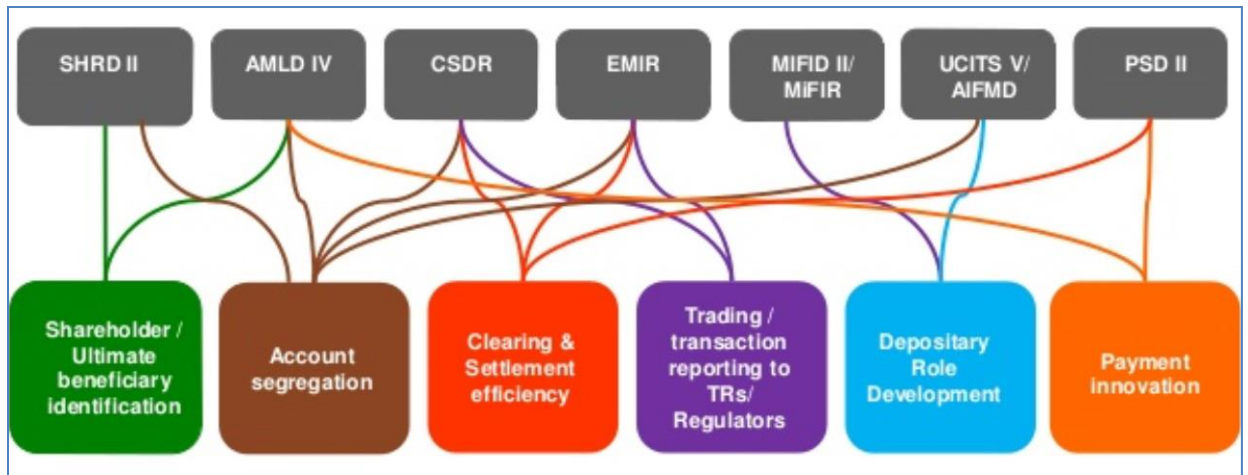
Joonis 1: Euroopa väärtpaberioiguse regulatsioon ja nendevahelised seosed

---

¹ http://ec.europa.eu/internal_market/securities/isd/index_en.htm

² http://ec.europa.eu/internal_market/financial-markets/derivatives/index_en.htm

³ http://ec.europa.eu/internal_market/financial-markets/central_securities_depositories_en.htm

Arveldusega tagatakse väärtpaberite vahetus raha vastu pärast väärtpaberitehingut (näiteks väärtpaberite omandamine või müük). Väärtpaberite keskdepositooriumid on finantsturgude jaoks süsteemselt olulised asutused, sest nad võimaldavad arveldada põhimõtteliselt kõiki väärtpaberitehinguid. Väärtpaberite keskdepositooriumid jälgivad ka, kui palju on väärtpabereid emiteeritud, kes emiteeris ning kõiki muutusi seoses selliste väärtpaberite omamisega. Lisaks toetavad nad ka majanduse rahastamist, sest peaaegu kõik pankade poolt antud tagatised vahendite hankimiseks läbivad väärtpaberite keskdepositooriumide korraldatavaid väärtpaberiarveldussüsteeme.

Järgnevalt on antud ülevaade CSDR määruse peamistest reguleerimisvaldkondadest.

CSDR määrusega kehtestatakse ühtsed standardid väärtpaberiarveldusele ja väärtpaberite keskdepositooriumidele kogu EL-s. Selle eesmärk on tagada liikmesriikide väärtpaberite keskdepositooriumide osutatavate teenuste jaoks tõeline ühtne turg⁴.

CSDR määruse sisu võib jagada järgmisteks valdkondadeks:

- 1) arveldusperiood ühtlustatakse, väärtpaberibörsil kaubeldavate väärtpaberite puhul on selleks kuni kaks päeva pärast kauplemispäeva (praegu on vaja enamiku tehingute puhul Euroopas kaks kuni kolm päeva);
- 2) turuosaliste suhtes, kes ei loovuta oma väärtpabereid kokkulepitud arvelduspäeval, kohaldatakse karistusi ning nad peavad ostma vajalikud väärtpaberid turult ja loovutama need oma vastaspooltele;
- 3) emitentidelt ja investoritelt nõutakse väärtpaberite elektroonilist säilitamist ning nende väärtpaberite registreerimist väärtpaberite keskdepositooriumides juhul, kui nendega kaubeldakse väärtpaberibörsidel;
- 4) väärtpaberite keskdepositooriumidel tuleb järgida rangeid organisatsioonilisi-, äritegevuse- ja usaldatavusnõudeid, et tagada oma tegevuse jätkusuutlikkus ja oma klientide kaitse. Samuti peavad nad taotlema tegevusluba oma asukohariigi finantsjärelevalve asutuselt;
- 5) tegevusloa saanud väärtpaberite keskdepositooriumidele antakse „pass”, et nad saaksid osutada oma teenuseid ka teistes liikmesriikides;
- 6) kliendid (emitendid) saavad Euroopas valida kõigi EL keskdepositooriumite vahel (hetkel on neid 30);

⁴ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-312_en.htm?locale=et

7) EL's asuvatel väärtpaberite keskdepositooriumidel saab olema juurdepääs teistele väärtpaberite keskdepositooriumidele ja muudele turutaristutele nagu kauplemiskohad või kesksed vastaspooled, sõltumata sellest, kus riigis need asuvad.

1.3.3. Eelnõu seos Rahandusministeeriumi arengukava ja Vabariigi Valitsuse tegevuskavaga

Rahandusministeeriumi arengukavas (aastate 2015–2018 kohta) on esitatud ühe strateegilise eesmärgina konkurentsivõimeline ja usaldusväärne finantskeskkond (lk 17)⁵. Vaadeldava perioodi eesmärgiks on tagada finantskeskkonna usaldusväarsus, kuid samas luua eeldusi selle konkurentsivõime tõstmiseks viisil, kus teenusepakkujate ärihuvid ning avalikkuse huvid seoses finantsstabiilsuse tagamise ning tarbijakaitseliste ja sotsiaalsete riskide maandamisega oleksid omavahel tasakaalustatud.

Selle eesmärgi saavutamiseks on ühe meetmena ära toodud väärtpaberite, sh pensionifondide osakute, registripidamise ning väärtpaberitega seotud arvelduste toimimise valdkonna uue regulatsiooni väljatöötamine, sh arvestamine Euroopa Liidust (edaspidi *EL*) tulenevate nõuetega. Vahetuks tulemuseks on seatud vastava valdkonna õigusaktide välja töötatud lahend väärtpaberite registripidamise edasiseks korraldamiseks.

Eelnõu puutumus Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga on kaudne. Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi punkti 8.34 kohaselt tuleb soodustada erinevate finantsinstrumentide pakkumist Eesti väärtpaberiturul. CSDR määruse rakendamine soodustab ka väärtpaberite pakkumiseks vajalikku kauplemisjärgse taristu konkurentsivõimelisemaks muutumist.

1.3.4. Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks vajalik häälteenamus ja kvalifitseeritud häälteenamuse puhul selle põhjendus

Eelnõu vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthäälte enamus.

2. SEADUSE EESMÄRGID

Eelnõu peamisteks eesmärkideks on:

- börsiemitentidele võimaluse andmine üle-euroopaliselt keskdepositooriumi valida, millega kaasneb aktsiate keskregistrist senisel kujul loobumine;
- pensioniregistri ja teiste väärtpaberite registri eraldamine koos pensioniregistri pidajale seatud nõuetega;
- kolmanda pensionisamba osakute viimine väärtpaberikontolt pensionikontole.

2.1. Aktsiate keskregistrist senisel kujul loobumise tingimused

Keskdepositooriumite tegevust reguleeriv EL otsekohalduv CSDR määrus võimaldab lisaks praegusele keskregistri pidajale ka teistel EL tegevusloa saanud keskdepositooriumitel Eestis

---

⁵ <http://www.fin.ee/arengukava>

teenuseid osutada filiaali kaudu või piiriülevalt. Sellisel juhul avaneb võimalus registreerida Eesti aktsiaseltside aktsiad EVK asemel mõnes teises Eestis teenuseid osutavas keskdepositooriumis, selle tulemusena võib Eestis tekkida mitu aktsiate üle arvestust pidavat registrit.

Senine keskregistri tegevust reguleeriv EVKS loob keskregistris registreeritud väärtpaberite tsiviilkäibele spetsiifilise raamistiku, mille hulka kuuluvad nn tugev register, läbipaistvus, esindajakonto eriregulatsioon, pantide ja arestide kohta tehtud kannete õiguslik tähendus jne.

Keskregistri üheks oluliseks tunnuseks on ka see, et õigus registrisse kantud väärtpaberitele loetakse kolmandate isikute suhtes kehtivaks üksnes juhul, kui õigus on kantud registrisse. Keskregistrit võib seega osaliselt võrrelda Eesti tugeva kinnistusraamatu süsteemiga, mis tagab kinnisasjade käibes õiguskindluse ja maandab kinnisvaratehingute riskid, sest kinnisasjaga seotud asjaõigused tehakse kinnistusraamatu kaudu avalikuks ja kinnisasjaõigused tekivad, muutuvad ja lõpevad kinnistus-raamatusse kanne tegemisega ning neile saab tehinguid tehes toetuda ning kinnistusraamatusse kantud õigusi saab muuta üksnes selle õiguse omaniku avaldusel või nõusolekul või kohtumenetluse kaudu.

Keskregistrile kohaldub avaliku teabe seaduses riiklike andmekogude kohta sätestatu. EVK kuulub riigi infosüsteemi ja peab läbi viima spetsiifilisi (ISKE) andmeturbeauditeid ja tagama registri ühildatavuse riigi andmetöötluskihiga X-tee. EVKle kohaldub riiklike andekogude regulatsioon erineb mitmetest teistest lepinguriikidest, kes sellisel määral väärtpaberite registripidaja tegevust ei reguleeri. Eesti e-riigi üheks eripäraks on hästi kujundatud riiklike andmekogude võrgustik, selle turvamiseks on kehtestatud ka riiklikele andekogudele vastavad infotehnoloogia (edaspidi IT)-alased nõuded.

Eelnõuga kohaldatakse keskregistrile jätkuvalt ka CSDR määruse raames senist tsiviilkäibekindlust ja võlausaldajate kaitset toetavat regulatsiooni (registri õiguskindlus, avalikkus, esindajakonto eriregulatsioon, pantide ja arestimiste kohta tehtud kannete õiguslik tähendus jne).

Aktsiate keksregistrist loobumise tingimusi on täpsemalt hinnatud seletuskirja osaks olevas mõjuanalüüsis.

2.2. Registrate eraldamine ja pensioniregistri pidajatele seatavad erinõuded

EVKS reguleerib keskregistri pidamist terviklikult, eristamata seejuures aktsiate, pensioniosakute jt väärtpaberite registre pidamist ja vastavaid registripidaja nõudeid. Uues eelnõus eristatakse selgelt kaks registrit, sellest lähtuvalt eristub selgelt kaks erinevat registripidajatele kohalduvat õiguslikku režiimi:

- 1) registriks saab aktsiate jt vabalt võõrandatavate väärtpaberite register. Vastav register ja registripidamine kuulub CSDR määruse reguleerimisalasse ja selle registri pidamiseks on nõutav CSDR määruse kohane keskdepositooriumi tegevusluba. Liikmesriik ei tohi keskdepositooriumi teenuse osutaja juriidilist vormi piirata, teenust on õigus osutada ka välisriigi äriühingul filiaali kaudu.
- 2) pensioniosakute register. Pensioniosakud ei kuulu CSDR määruse reguleerimisalasse, mistõttu on riigil õigus pensioniregistri pidamist CSDR määrusest erinevalt

reguleerida. Järgnevalt esitatakse kokkuvõtte pensioniregistri pidamise uutest põhimõtetest:

- pensioniregistri pidaja peab olema Eestis asutatud äriühing (AS);
- pensioniregistri pidajale kohalduvad praeguse EVKS'i registripidaja nõuded;
- pensioniregistri teenuse osutaja valib välja riik, pensioniregistri teenuse osutamine põhineb EVKS alusel riigiga sõlmitud lepingul (kehtiv regulatsioon);
- pensioniregistri pidajal ei pea olema Finantsinspektsiooni tegevusluba, järelevalvet teostab jätkuvalt Finantsinspektsioon;
- pensioniregistri teenuse osutamise lõpetamise aluseks ei ole mitte tegevusloa äravõtmine, vaid riigiga sõlmitud riigi poolt lepingu ülesütlemine lepingu või EVKS nõuete rikkumise korral.

Nimetatud lähenemine lähtub eeludusest, et pensioniregistri pidamine ei ole klassikaline finantsteenuste osutamise konkurentsile alluv finantsteenuse. Pensioniregister on üheks oluliseks riigi sotsiaalkindlustuse taristu osaks. Sisuliselt on tegemist riigi haldusülesandega, mida riigil on õigus sisse osta. Pensioniregistri pidamine ei ole klassikalise finantsteenuse osutamine, sest selle teenuse raames registripidaja iseseisvalt investorite rahalisi vahendeid ei kaasa ja finantsteenuseid ei osuta. Pigem võib vaadelda registripidajat spetsiifilises õiguslikus raamistikus tegutseva kontohalduritele ja vastavatele riigiasutustele IT-taristu teenust pakkuva ettevõtjana.

Sellest tulenevalt ei ole põhjendatud rakendada registripidajale CSDR määruses sätestatud spetsiifilisi keskodepositooriumitele seatud nõudeid. Kuna registripidaja teenuse osutamine põhineb riigiga sõlmitud lepingul, siis ei ole vajadust registripidajal taotleda ka Finantsinspektsioonilt tegevusluba. Ülejäänud osas lasub registripidaja EVKS'st tulenevate nõuete kontrolli kohustus jätkuvalt Finantsinspektsioonil. Samuti on Finantsinspektsioonil õigus rakendada registripidaja suhtes kõiki tavapäraseid järelevalvelisi meetmeid, sh nõude ettekirjutuse tegemist ja selle mittetäitmisel rakendada sunniraha. Sarnane lahendus on kasutuse ka Eesti Liikluskindlustuse Fondi (mittetulundusühing, kes täidab ülesandeid, mis tulenevad liikluskindlustuse seadusest ja valdkonna eest vastutava ministriga sõlmitud halduslepingust) tegevuses, kes on samuti riigi andmekogu pidaja. Eesti Liikluskindlustuse Fondi tegutsemise aluseks ei ole mitte Finantsinspektsiooni tegevusluba, vaid riigiga sõlmitud haldusleping. Järelevalve seaduses sätestatud Eesti Liikluskindlustuse Fondi tegevuse eest kuulub Finantsinspektsiooni pädevusse.

Pensioniregistri pidamisel on eelnõud koostades eeldatud, et teenuse osutajaks on Eestis asutatud aktsiaselts. Sellise nõude eesmärk on tagada eelkõige riigisisest järelevalve tõhusus pensioniregistri ja pensioniregistri pidaja tegevuse üle. Pensioniregistri piiriülest pidamist hetkel EL õigus ei reguleeri. Erinevalt teistest finantsteenustest ei ole seega ka määratletud teenuse osutaja asukohariigi ja sihtriigi finantsjärelevalveasutuste vaheline pädevus pensioniregistri pidaja teenuste järelevalve üle. Järelevalveasutuse pädevusest sõltuvalt võivad pensioniregistri pidajale üle järelevalvet teostada mitmed järelevalveasutused, näiteks Finantsinspektsioon, Andmekaitseinspektsioon ja Riigi Infosüsteemide Amet. Välisriigi äriühingu puhul oleks nimetatud järelevalveasutustel piiriülese järelevalve teostamine Eesti õigusaktidest tulenevate nõuete üle raskendatud.

2.3. Kolmanda pensionisamba osakute viimine väärtpaberikontolt pensionikontole

Tulenevalt finantssektori turuosaliste ja EVK liitumisest ühtse üle-Euroopalise väärtpaberite arveldusplatvormiga T2S veebruaris 2017 ja sellega seotud uue infosüsteemi arendamisega

väärtpaberite keskregistri pidamisega seotud teenustele vajab lahendamist vabatahtlike pensionifondide osakute registripidamise korraldamise küsimus. Tehingud vabatahtlike pensionifondide osakutega ei lähe T2S alla, mistõttu vajavad need eraldiseisvat infosüsteemi EVK-s. Tehniliselt vajavad uuendamist kõik EVK pensionidega seotud infosüsteemid. Erinevate infosüsteemide uuendamise ja väljavahetamise asemel on otstarbekas viia II ja III samba osakute registreerimine ja tehingute tegemine uuele ühtsele pensioniregistri infosüsteemile.

Lisaks sellele, et II ja III samba osakute registrite pidamiseks on seni kasutatud erinevaid infosüsteeme, registreeritakse need osakud ka erinevat liiki väärtpaberikontodel. III samba osakud registreeritakse tavalisel väärtpaberikontol, kus registreeritakse ka teisi väärtpabereid. Väärtpaberikontod on seotud konkreetsete krediidasutustega ja ühel inimesel võib seega olla avatud mitu väärtpaberikontot. II samba osakute registreerimiseks on aga loodud ühtne kontosüsteem – osakud registreeritakse pensionikontol (väärtpaberikonto eriliik). Igal inimesel on vaid üks pensionikonto ja see konto ei ole seotud ühegi konkreetse krediidasutusega (korraldusi saavad teha kõik krediidasutused, kel on kontohalduri staatus).

EVK pensionide registripidamise infosüsteemide kokku viimine annab hea võimaluse selleks, et viia II ja III samba osakud ka ühele väärtpaberikontole – pensionikontole. Sellega muutub pensionikogujate jaoks oma pensionivara haldamine mugavamaks, sest II ja III samba osakute kohta tekib üks pensionivaade. Samuti muutub pensionikoguja jaoks lihtsamaks III samba avalduste esitamine (tekib võimalus avalduse esitamiseks otse EVK-le, korralduste vormid muutuvad lihtsamaks). Muudatusega suureneb pensionikogujate otsustusvabadus vabatahtliku pensionifondi valikul. Nimelt kaob ühtse pensionikonto kasutamisel olukord, kus kontohalduriga ühte konsolideerimisgruppi mittekuuluv fondivalitseja on kontohalduriga samasse gruppi kuuluva fondivalitsejaga turul ebavõrdses olukorras.

Selleks, et lisaks II samba osakutele saaks pensionikontol registreerida ka III samba osakuid vajab kogumispensione puudutav regulatsioon mõnevõrra muutmist. Eelnõuga tehakse muudatused EVKS-s, IFS-s, KoPS-s ja TuMS-s. Võttes arvesse nii EVK-d kui turuosalisi ees ootavaid mahukaid arendustöid, on III samba osakute pensionikontole viimist puudutavad muudatused kavandatud jõustuma 1. märtsil 2018.

3. EELNÕU SISU JA VÕRDLEV ANALÜÜS

§ 1. Eesti väärtpaberite keskregistri seaduse muutmise

Eelnõu § 1 punkt 1 (EVKS pealkirja muutmise)

EVKS pealkiri muudetakse ning uus pealkiri on „Väärtpaberite registri pidamise seadus“. Pealkirja muutmise tingib reguleerimisulatus laienemine. Eelnõus hakatakse reguleerima ka EVK väliselt teistes deponituumites hoitavate väärtpaberite registreerimist, samuti reguleeritakse eelnõus osaliselt EVKS-s nn linkide vahendusel hoitavate välisriikide väärtpaberite käibekorraldust.

Eelnõu § 1 punkt 2 (EVKS § 1 kehtetuks tunnistamine)

EVKS § 1 tunnistatakse kehtetuks, sest eelnõus loobutakse senisest ühtsest keskregistri määratlusest. Eelnõus eristatakse ühtse keskregistri asemel vaid Eesti õiguse alusel loodud pensioniregistrit ja paljuski CSDR määrusega reguleeritud teiste väärtpaberite registrit.

Vastavad uued mõisted ja eelnõu kohaldamisala on sätestatud eelnõu järgmistes paragrahvides.

Eelnõu § 1 punkt 3 (EVKS täiendamine §-ga 1¹)

EVKS § 1¹ lõikes 1 on välja toodud eelnõu reguleerimisalana väärtpaberite registreerimise ja väärtpaberitega tehtavad toimingud. Samuti on esitatud isikute ring, kelle tegevust EVKS-s reguleeritakse. Vastavateks isikuteks on Eesti õiguse alusel tegutsevad pensioniregistri pidaja ja kontohaldurid ning CSDR raamistikus tegutsevad keskdepositooriumid, sealhulgas Eesti väärtpaberite registripidaja.

EVKS § 1¹ lõikes 2 täpsustatakse, millised EVKS sätted kohalduvad Eestis teenuseid osutavale registripidajaks mitte olevale keskdepositooriumile. Neile kohaldatakse EVKS § 7 lõikes 3 sätestatud teabe avalikustamise nõudeid. Nende nõuete eesmärk on tagada, et väärtpaberikonto omajal ja Eesti ametiasutustel oleks oma ülesannete täitmiseks vajalikele registriandmetele ligipääs. Ülejäänud teistele depositooriumitele kohalduvad nõuded tulenevad CSDR määrusest ja depositooriumi asukohariigi õigusest.

Ülejäänud riiklikule andmekogule omased EVKS spetsiifilised nõuded (nn tugev register, , registrisse kantavad andmed, registrisse sisenemise ja registrist väljumise tingimused, aktsiate pantimine, esindajakonto ja kontohaldurite regulatsioon, suhtlus äriregistriga jne) teistele riiklike andmekogudena mitte käsitatavatele nn eraandmekogude pidajatele ehk depositooriumitele ei kohaldu. Ülalloetletud nn erinõuded põhinevad Eesti ajalooliselt väljakujunenud väärtpabertehingute käibekorraldusel ja registripidaja ning kontohaldurite vahelisel taristul, mistõttu vastava regulatsiooni kohaldamine teistele registripidajaks mitteolevatele depositooriumitele võiks nende teenuse osutamise vabadust Eestis piirata.

EVKS § 1¹ lõikes 3 antakse EVKS keskne väärtpaberi mõiste viitega EVKS §-le 2 nende õiguste ja kohusteuste kaudu, mida on võimalik EVK-s registreerida. Seetõttu on vastava väärtpaber mõiste VPTS §-s 2 sätestatud väärtpaberi mõistest laiem, hõlmates ka väärtpabereid, mis ei ole vabalt võõrandatavad, näiteks pensionifondi osakud. Samas on vastav väärtpaberi mõiste VPTS §-s 2 sätestatud väärtpaberi mõistest kitsam, hõlmamata näiteks vabalt võõrandatavaid investeerimisfondide osakuid või aktsiaid, millega ei kaubelda reguleeritud turul.

Eelnõu § 1 punkt 4 (EVKS täiendamine §-ga 1²)

EVKS § 1² lõikes 1 antakse depositooriumi mõiste viiteliselt CSDR määruse artikli 2 lõike 1 punktidele 1 ja 2. CSDR määruse kohaselt võib depositoorium olla ka kolmandas riigis asutatud, mistõttu hõlmab ka EVKS-s depositoorium nii lepinguriigi kui ka kolmanda riigi isikuid.

CSDR määruses määratletakse depositoorium tema osutatavate teenuste kaudu. Depositoorium peab olema väärtpaberite arveldussüsteemi korraldaja ja lisaks peab ta osutama ühte järgnevast kahest teenusest:

- esmane väärtpaberite registreerimine registreeritud väärtpaberite süsteemis ehk notariteenus,
- väärtpaberikontode pakkumine ja hoidmine kõige kõrgemal tasandil ehk keskne hoidmisteenus;

CSDR artikli 18 lõige 2 täpsustab, et väärtpaberite arveldussüsteemi korraldajaks võivad olla vaid vastava tegevusloa saanud deponooriumid, s.t teistel isikutel võib olla küll õigus väärtpabereid registreerida, mitte aga korraldada väärtpaberite arveldussüsteemi. Väärtpaberite arveldussüsteemi mõiste on esitatud VPTS § 213 lõikes 1.

EVKS § 1² lõikes 2 avatakse Eesti väärtpaberite registri mõiste registris väärtpaberitega tehtavate toimingute kaudu. Suurema selguse huvides on mõistes ka sätestatud, et tegemist on riikliku andmekoguga, millest tulenevalt laieneb registrile ka vastav eelkõige avaliku teabe seadusest tulenev regulatsioon.

Erinevalt kehtivast registri mõistest ei hõlma register enam pensionifondi osakuid, mis on reguleeritud eraldi järgnevas paragrahvis.

EVKS § 1² lõikes 3 antakse registripidaja mõiste kahe kriteeriumi kaudu. Esiteks peab registripidaja peab olema deponoorium ja vastama seega CSDR määruse nõuetele. Teiseks võib registripidaja olla vaid isik, kellele on antud vastav luba EVKS § 25 kohaselt, s.t registripidaja otsustab Vabariigi Valitsus valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul.

Kuna registripidaja peab hakkama vastama CSDR määruse nõuetele, siis ei kohaldata talle täiendavalt seniseid CSDR määruse nõudeid dubleerivaid EVKS §-des 26–30 sätestatud registripidaja nõudeid.

Lõikes 3 on esitatud alternatiiv, mille kohaselt võiks registripidaja olla vaid Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis asutatud deponoorium. Selle võimaluse kohta on oodatud kõigi osapoolte arvamused.

EVKS § 1² lõikest 4 tulenevalt kohaldatakse registrile ja selle pidamisele avaliku teabe seaduses andmekogude kohta sätestatud, kui EVKS §-st 7¹ ei tulene teisiti.

Riigi seisukohast on oluline avalikust huvist lähtuvalt määratleda, kas mingit andmekogu tuleks pidada riiklikuks andmekogus või nn eraandmekoguks. Õigusteoreetiliselt peaks riiklik andmekogu olema terviklik, s.t hõlmama kõiki andmekogu esemeks olevaid andmeid. CSDR määruse raames võib aktsiate keskregistri senine terviklikkus kaduda juhul, kui teise liikmesriigi keskdeponoorium hakkab Eestis teenuseid osutama või aktsiaseltsid otsustavad ennast registreerida mõnes teises liikmesriigis asuvas keskdeponooriumis.

Eraandmekogu ja riikliku andmekogu eristamise üheks keskseks põhimõtteks on avalikkuse huvi andmete vastu, sh tsiviilkäibe olulisus. Sellest põhimõttest lähtuvalt on ka EVKS's esitatud loetelu väärtpaberitest, mis peavad olema EVK's registreeritud. CSDR määruse raames senine avalik huvi otseselt ei vähene, kaduda võib vaid andmekogu terviklikkus, samas ka praegu võivad mitmete väärtpaberite (osauhingud ja fondiosakud) emitendid ise registripidajat valida.

Registri kuulumine riigi infosüsteemi tähendab, et registripidaja peab läbi viima spetsiifilisi (ISKE) andmeturbeauditeid ja tagama registri ühildatavuse riigi andmetöötluskihiga X-tee. EVK'le kohalduv riiklike andekogude regulatsioon erineb mitmetest teistest lepinguriikidest, kes sellisel määral väärtpaberite registripidaja tegevust ei reguleeri. Eesti e-riigi üheks eripäraks on hästi kujundatud riiklike andmekogude võrgustik, selle turvamiseks on kehtestatud ka riiklikele andekogudele vastavad IT alased nõuded.

Lõikes 4 viidatud erandit on täpsemalt käsitletud allpool lõike 7¹ selgituste juures.

EVKS § 1² lõike 5 kohaselt loetakse registri põhiandmeteks avaliku teabe seaduse § 43⁶ lõike 1 tähenduses EVKS §-des 4–5 sätestatud andmed emitentide, väärtpapierikontode, nendele kantud väärtpapierite ja väärtpapieritega tehtud toimingute kohta. Nimetatud andmeid võib pidada registri olemuslikeks põhiandmeteks.

Eraldi küsimus on, kas registriandmeteks tuleks lugeda eelnimetatud andmeid ka juhul, kui need puudutavad mitte registris registreeritud Eesti äriühingute väärtpapiereid, vaid teises deponooriumis registreeritud nn linkide kaudu registris hoitavaid nn välisväärtpapiereid. Selles küsimuses on oodatud kõigi asjaosaliste arvamused.

EVKS § 1² lõikes 6 sätestatakse, et registripidaja jagunemisele ja ühinemisele kohaldatakse käesoleva seaduse § 24¹ lõikes 4 sätestatud ehk registripidajale kohaldatakse pensioniregistri pidaja ühinemise ja jagunemise nõudeid. Peamiseks registripidaja jagunemise ja ühinemise eeltingimuseks on Finantsinspektsiooni luba. Täpsemalt on vastavat sätet selgitatud allpool § 24¹ lõike 4 juures.

Eelnõu § 1 punkt 5 (EVKS täiendamine §-ga 1³)

EVKS § 1³ lõikes 1 antakse pensioniregistri mõiste. Pensioniregistri mõiste on sarnane registri mõistega, erisuseks on vaid registreerimise, milleks on pensioniregistri puhul pensionifondi osak. Pensioniregistri ja teiste väärtpapierite registri ja seeläbi ka registripidajate eristamise üheks põhjuseks oli, et pensioniregistri pidajale ei kohaldu CSDR määruse regulatsioon ehk pensioniregistri pidajale tuli sätestada eraldiseisev regulatsioon.

EVKS § 1³ lõike 2 kohaselt peab pensioniregistri pidaja olema Eestis äriregistrisse kantud aktsiaselts, kellele on käesoleva seaduse § 25 alusel antud õigus pensioniregistrit pidada.

Pensioniregistri pidaja ei või olla välisriigi äriühing või selle filiaal eelkõige põhjusel, et sellisel juhul oleks piiriülene Finantsinspektsiooni järelevalve pensioniregistri pidaja üle problemaatiline ja sõltuks paljuski teenuse osutaja päritoluriigi õigusest ja vastava finantsjärelevalveasutuse koostöövalmidusest. Välisriigi äriühingu filiaalile on Eestis võimalik teha küll Finantsinspektsioonil ettekirjutusi ja selle mittetäitmisel ka sunniraha nõuda, aga samas teatud järelevalvetoiminguteks võib olla vajalik päritoluriigi finantsjärelevalve nõusolek.

Pensioniregistri pidajal ei pea olema Finantsinspektsiooni tegevusluba, järelevalvet teostab aga endiselt Finantsinspektsioon. Pensioniregistri teenuse osutaja valib välja riik, pensioniregistri teenuse osutamine põhineb EVKS alusel riigiga sõlmitud lepingul (kehtiv regulatsioon). Pensioniregistri teenuse osutamise lõpetamise aluseks ei ole mitte tegevusloa äravõtmine, vaid riigiga sõlmitud lepingu riigi poolt ülesütlemine lepingu või EVKS nõuete rikkumise korral.

Sellist lähenemist on kasutatud ka liikluskindlustuse seaduses liikluskindlustuse fondi puhul, kes on samuti riikliku andmekogu pidaja. Liikluskindlustuse seaduse § 69 lõikes 1 on määratud kindlaks riigi ja liikluskindlustuse fondiga sõlmitava halduslepingu sisu. Sama seaduse § 71 lõigetes 1–3 sätestatakse, milliste kindlustustegevuse seaduse nõuete üle Finantsinspektsioon liikluskindlustuse fondi üle järelevalvet teostab.

EVKS § 1³ lõikest 3 tulenevalt kohaldatakse pensioniregistri pidajale ja pensioniregistri pidamisele käesolevas seaduses registripidaja ja registri kohta sätestatud, kui EVKS-st ei tulene teisiti. See säte põhineb eeldusel, et sisuliselt kogu senise EVKS regulatsioon kohaldub ka pensioniregistri pidajale. Täpsem pensioniregistri pidaja eriregulatsioon on esitatud EVKS §-s 24¹.

EVKS § 1³ lõike 4 kohaselt on pensioniregistri vastutav töötaja rahandusministeerium ja volitatud töötaja pensioniregistri pidaja. Vastav täpsustus määratleb vastavad registri vastutava ja volitatud töötajate rollid ja vastutuse avalikus teabe seaduse tähenduses.

EVKS § 1³ lõike 5 kohaselt on pensioniregistri põhiandmeteks avaliku teabe seaduse § 43⁶ lõike 1 tähenduses andmed pensionikontode, nendele kantud pensionifondi osakute ja osakutega tehtud toimingute kohta. Vastavate andmekoosseisude eesmärk on muu hulgas täpsustada, millised andmed tuleb volitatud töötajal avaliku teabe seaduses sätestatud juhul vastutavale töötajale või tema määratud uuele vastutavale töötajale üle anda.

EVKS § 1² lõike 6 kohaselt võib pensioniregistri pidamiseks kasutatavat infosüsteemi majutada vaid Eesti Vabariigis. Vastav nõue põhineb eeldusel, et pensioniregister riigi sotsiaalkindlustuse taristu osana on riiklikult olulise tähtsusega andmekogu, mistõttu vastava infosüsteemi välisriigis majutamine ei peaks olema turvalisuskaalutlustel lubatav. Kuna avaliku teabe seadus ei anna ühest vastust, kas ja mis tingimustel võivad riigi andmekogud olla välisriigis majutatud, siis suurema õigusselguse huvides on vastav piirang sätestatud EVKS-s.

Eelnõu § 1 punkt 6 (EVKS täiendamine §-ga 1⁴)

EVKS §-s 1⁴ antakse kontohalduri mõiste. Tegemist ei ole uue mõistega. Kuna kontohaldur on eelnõu üheks keskseks mõisteks, siis on see toodud EVKS § 31 lõikest 1 eraldiseisvaks paragrahviks seaduse üldsätetesse.

Eelnõu § 1 punkt 7 (EVKS § 2 muutmine)

EVKS § 2 asendatakse tervikuna, muudatuste sisu on selgitatud allpool.

EVKS § 2 lõiked 1–3 põhinevad EVKS § 2 lõigetel 1–3.

EVKS § 2 lõikes 1 loetletakse väärtpaberid, mis peavad olema registris registreeritud. Vastav väärtpaberite kohustuslik loetelu põhineb EVKS § 2 lõikel 1. Registris kohustuslikult registreeritavad väärtpaberid võib tinglikult jagada kolme gruppi:

- aktsiad ja nende märkimisõigused, mis on üldjuhul vabalt võõrandatavad;
- avalikult pakutavad või ka börsil kaubeldavad väärtpaberid;
- riigi ja kohalike omavalitsuste emiteeritud võlakohustused.

Need kolm gruppi eristuvad teistest väärtpaberitest (näiteks osahingute osad ja avalikult mitte pakutavad võlakohustused) tavapärasest suurema avalikkuse huvi poolest. Seetõttu on nende väärtpaberite tsiviilkäibe põhimõtted, näiteks registreerimise õiguslikud tagajärjed (EVKS § 9) ja pantimise regulatsioon (EVKS § 16) ning ka avalikustamise ja läbipaistvuse nõuded (EVKS § 7) teistest registrivälistest väärtpaberitest põhjalikumad.

Registris registreeritavate väärtpaberite nimekirjast on välja jäetud pensionifondi osakud, sest need kuuluvad registreerimisele EVKS § 1³ alusel pensioniregistris.

Sarnaselt kehtivale õigusele ei kuulu osaühingute osad kohustuslikult registrisse kantavate väärtpaberite hulka. See on põhjendatav sellega, et valdav osa osaühingutest on nn ühemehe osaühingud, mille osadega tehakse tehinguid väga harva. Selliste osaühingu osade registripidamise kohustuslikkus ei oleks mõistlik ja sellega kaasnevad kulud ei oleks ilmselt registrist saadava lisandväärtusega proportsionaalsed.

Osaühingutel on seega jätkuvalt võimalik vabatahtlikkuse alusel registripidamise teenust sisse osta. Eelnõu koostajad on avatud ettepanekutele, kas ja millisel viisil võiks sellisel juhul registriväliste osaühingute tsiviilkäibekorraldus olla reguleeritud, arvestades seejuures tänapäevaseid finantstehnoloogia pakutavaid võimalusi. Vastav raamistik võiks soosida ka osaühingute osadega piiriüleste tehingute tegemist, mis rikastaks ka osaühingute piiriüleseid rahastamisvõimalusi.

EVKS § 2 lõikes 4 loetletakse väärtpaberid, mis erinevalt lõikest 1 ei pea olema registris registreeritud. Vastavad väärtpaberid on järgmised:

- 1) väärtpabereid, mida pakutakse välisriigis ja mida emissiooni tingimuste kohaselt ei või avalikult pakkuda Eestis;
- 2) kaubeldavad väärtpaberid, mis registreeritakse muus keskdepositooriumis kui registripidaja;
- 3) mittekaubeldavad väärtpaberid, mis registreeritakse muus keskdepositooriumis kui registripidaja, kui see keskdepositoorium on saanud Eestis tegevusloa või kes on CSDR määruse artikli 23 kohaselt saanud õiguse Eestis teenuseid osutada.

Lõike 4 punkt 1 põhineb EVKS § 2 lõikel 5.

Lõike 4 punktid 2 ja 3 tulenevad vastavalt CSDR määruse artiklist 23 (keskdepositooriumi õigus (piiriüleselt) emitentidele teenuseid osutada) ja artiklist 49 (börsiemitendi õigus keskdepositooriumi vahetada).

Nimetatud punktide sisuks olevad kaubeldava ja mittekaubeldava väärtpaberi mõisted on esitatud järgnevalt EVKS § 2 lõigetes 5 ja 6. Lõikes 5 on kaubeldava väärtpaberi mõiste esitatud kahe tingimuse kaudu:

- väärtpaber peab olema vähemalt ühepoolse tahteavalduse alusel üleantav (väärtpaber MiFID direktiivi tähenduses);
- väärtpaber peab olema kauplemisele võetud kauplemisskohas, see hõlmab reguleeritud turgu, mitmepoolset kauplemissüsteemi või organiseeritud kauplemissüsteemi.

Lõikes 6 esitatud mittekaubeldava väärtpaberi puhul on tegemist üleantava finantsinstrumendiga MiFID direktiivi tähenduses. Sellele kohaldub valdav osa CSDR regulatsioonist. Väärtpaberi mõistete tausta ja ulatust on täpsemalt selgitatud allpool eelnõu ÄS seletuskirja sissejuhatavas osas.

Lihtsustatult on kaubeldav väärtpaber börsil kaubeldav aktsiaseltsi aktsia, mittekaubeldav väärtpaber on aktsiaseltsi aktsia, mis ei ole börsil kaubeldav.

Lõike 4 punkti 1 ehk esimene ja kitsama (kaubeldava) väärtpaberi ulatusega erisus lähtub eeldusest, et börsiemitent võib oma esmaemissiooni korraldada CSDR artikli 49 alusel ükskõik millises liikmesriigi keskdepositooriumis, kes on valmis väärtpaberid vastu võtma (ainus keeldumise alus on artikli 49 lõike 3 kohaselt riskihinnang). Sellise registreerimise eelduseks ei pea depositoorium Eestis artikli 23 kohaselt teenuseid osutama. Sellisele lähenemisele viitab CSDR selgituspunkt 56:

(56) Mitmes liikmesriigis näeb riigisisene õigus ette, et emitendid peavad teatavat tüüpi väärtpaberid, eelkõige aktsiad emiteerima riigi keskdepositooriumis. Selleks et kõrvaldada see takistus liidu kauplemissjargse turu sujuvalt toimimiselt ning võimaldada emitendil valida kõige tõhusam viis oma väärtpaberite haldamiseks, peaks emitendil olema õigus valida väärtpaberite registreerimiseks mis tahes keskdepositoorium, mis on liidus registreeritud, ning kasutada mis tahes asjakohaseid keskdepositooriumi teenuseid.

Lõike 4 punkt 2 ehk teine ja laiem (mittekaubeldava) väärtpaberi ulatusega erisus lähtub eeldusest, et CSDR art 23 kohaselt hõlmab keskdepositooriumi teenuse osutamise vabadus kõiki aktsiaseltse aktsiaid jm potentsiaalselt kaubeldavaid väärtpabereid.

CSDR artiklites 23 ja 49 erinevate väärtpaberite ulatuse põhjuseks võib olla see, et nn börsiemitentidele (art 49) oli soov anda teistest emitentidest laiemad võimalused. Börsiemitendid saaksid siis keskdepositooriumit valida piiranguteta, teised emitendid saaksid keskdepositooriumit valida vaid juhul, kui läbitud on art 23 kohane menetlus.

Vastavat olukorda selgitab ka järgnev Komisjoni veebilehel esitatud art 23 (laiem ulatus) ja 49 (kitsam ulatus) vastastikune selgitus:

„21. Given that the scope of Article 49(1) concerning the right of access of any EU issuer to any EU CSD is limited to securities admitted to trading on EU trading venues, can a Member State retain the restriction in national law that securities which are not admitted to trading need to be recorded in a national CSD?

No. Such a restriction would be contrary to Article 23 of the CSDR, which allows any authorised CSD to provide any CSD service, including the initial recording of securities issued by issuers established in any Member State.“⁶

Järgnevalt on esitatud tabel, mis selgitab § 2 lõike 4 punktide 2 ja 3 erinevusi sõltuvalt väärtpaberi liigist ja CSDR artiklite 23 ja 49 sisust.

Tabel 1: Kaubeldava ja mittekaubeldava väärtpaberi erinevused

	Kaubeldav väärtpaber (börsiemitent)	Mittekaubeldav väärtpaber (börsiväline aktsiaselts)
	Kitsam väärtpaberi määratlus, CSDR art 49, EVKS § 2 lõike 4 punkt 2	Laiem väärtpaberi määratlus, CSDR art 23, EVKS § 2 lõike 4 punkt 3
Eestis tegevusloa saanud keskdepositoorium	Väärtpaberite (ümber) registreerimine lubatud	Väärtpaberite (ümber) registreerimine lubatud

⁶ http://ec.europa.eu/finance/financial-markets/docs/csd/20141003-csdr-faq_en.pdf

Eestis tegutsev välisriigi keskdepositoorium	Väärtpaberite (ümber) registreerimine lubatud	Väärtpaberite (ümber) registreerimine ei ole lubatud
Eestis mitte tegutsev keskdepositoorium (pakub Eesti emitentidele registriteenust välisriigis)	Väärtpaberite (ümber) registreerimine lubatud	Väärtpaberite (ümber) registreerimine ei ole lubatud

Eelnõu § 1 punkt 8 (EVKS täiendamine §-ga 2¹)

EVKS § 2¹ lõikes 1 sätestatakse teenused, mida registripidaja on kohustatud osutama. Punktis 1 esitatud teenused on seotud väärtpaberite registreerimisega, mis vastab CSDR määruse lisa A punktis 1 nimetatud teenusele. Väärtpaberite esmaregistreerimise teenuse juurde kuulub ka väärtpaberitele unikaalse ISIN⁷ koodi väljastamine. Vastav ISIN koodi väljastamise teenus on loetletud CSDR määruse lisa B jao teise lõike punktis c).

Punktides 2 ja 3 on loetletud väärtpaberite registreerimisega seotud väärtpaberite omanike nimekirja pidamise ja korporatiivsete sündmuste osutamise teenused, mis vastavad CSDR määruse lisa B jao kõrvalteenuste lõike 2 punktide a) ja b) sisule. Korporatiivseks sündmuseks loetakse ettevõtte juhtorgani tegevust, millega võidakse mõjutada väärtpaberi omaniku õigusi ja kohustusi.⁸

Punktis 4 on loetletud arveldustega seotud teenused, mis vastavad CSDR määruse lisa A punktis 3 nimetatud arveldusteenusele.

Punktides 5 ja 6 on esitatud täiendavad otseselt CSDR määrusega mitte seotud teenused, milleks on väärtpaberite pantide registreerimine, väärtpaberite blokeerimine ja kontohalduritele registri taristule ligipääsu tagamine.

EVKS § 2¹ lõikes 2 loetletakse pensioniregistri pidaja osutatavad kohustuslikud teenused. Punktis 1 loetletakse sisulised pensionifondi osakute registripidamisega seotud teenuseid. Punktis 2 kohustatakse pensioniregistri pidajat tagama pensionifondi valitsejatele ja teistele KoPS-s ja teistes seadustes loetletud isikutele pensioniregistri taristule ligipääsu.

EVKS § 2¹ lõikes 3 sätestatakse lõike 1 valguses õiguskindluse eesmärgil üle CSDR artikli 16 lõikest 2 tulenev õigus osutada CSDR määruse lisa B loetletud kõrvalteenuseid. CSDR määruse lisa C jaos nimetatud panganduskõrvalteenuse osutamiseks tuleb keskdepositooriumil taotleda CSDR määruse kohaselt täiendav tegevusluba.

⁷ ISIN - International Securities Identification Number, https://en.wikipedia.org/wiki/International_Securities_Identification_Number

⁸<https://fp.lhv.ee/news/3971233?similarNewsLimit=20&leadImgMaxHeight=345&leadImgMaxWidth=460&trAmountLimit=10&tdAmountLimit=10&siteDomain=ee>
https://en.wikipedia.org/wiki/Corporate_action

EVKS § 2¹ lõike 4 kohaselt võib pensioniregistri pidaja osutada EVKS § 2¹ lõikes 1 ja 3 nimetatud teenuseid, kui pensioniregistri pidajaks on keskdepositoorium. Selle sätte eesmärk on tagada võimalus, et pensioniregistri pidajaks võib olla ka keskdepositoorium.

Kohustuslike teenuste loetelu eesmärk on muu hulgas määratleda, milliste teenuste hinnakirja rahandusministeerium kooskõlastab (EVKS § 23) ja milliseid teenuseid kontohaldurid on kohustatud osutama (EVKS § 31).

Eelnõu § 1 punkt 9 (EVKS § 5 muutmise)

EVKS § 5 lõikes 4 antakse lahtine andmete loetelu, mis tuleb väärtpaberikonto kohta registrisse kanda. Nimetatud lõike punkti 10 kohaselt võidakse registrisse kanda ka muud seaduses sätestatud andmed. Punkti 10 muudatuse eesmärk on anda võimalus väärtpaberikonto kohta registrisse kantavaid andmekoosseise täpsustada lisaks seadusele ka registripidamise korras.

Vastav täiendus on eelnõusse viidud kontohaldurite ettepanekul, kelle hinnangul võib T2S arveldusplatvormiga liitumine tähendada vajadust lõikes 4 sätestatud andmekoosseisu täiendada. Sellest tulenevalt on suurema paindlikkuse huvides antud võimalus vastavaid tehnilisi andmekoosseise täiendada ka registripidamise korras. Vastavate andmekoosseisude täiendamise vajaduse võib täienevalt tuleneda ka CSDR määruse rakendusaktidest ja FATCA⁹ nõuetest.

Eelnõu § 1 punktid 10–12 (EVKS § 5¹ muutmise) EVKS § 5¹ reguleerib pensionikontot. Pensionikonto on väärtpaberikonto eriliik, millel on seni registreeritud vaid kohustusliku pensionifondi osakud. Et eelnõuga viiakse pensionikontole ka vabatahtliku pensionifondi osakud, vajavad EVKS § 5¹ sõnastused täpsustamist. Lõikes 1 ja lõike 4 punktis 1 asendatakse viide kohustuslikule pensionifondile viitega pensionifondile laiemalt. Muudatus annab võimaluse vabatahtliku pensionifondi osakute registreerimiseks pensionikontol. Lõikes 2 asendatakse viide kohustuslikule pensionifondile viitega kohustuslikule või vabatahtlikule pensionifondile. Edaspidi avatakse pensionikonto seega üksnes isikule, kellel on vastavalt KoPS-le õigus omada kohustusliku või vabatahtliku pensionifondi osakuid. Lõige 4 sõnastatakse tervikuna uuesti. Lisaks eespool nimetatud punktis 1 tehtavale viite täpsustamisele muudetakse lõike preambulit, korrigeeritakse punkti 3 sõnastust ja lisatakse lõikesse uus punkt 4 (kehtiv punkt 4 on esitatud punktina 5).

Preambuli muutmiseega muudetakse selgemaks see, millised väärtpaberikonto kohta käivad andmed tuleb ka pensionikonto kohta registrisse kanda (väärtpaberikonto kohta kantakse registrisse § 5 lõike 4 kohaselt terve rida andmeid, mis ei ole pensionifondide puhul asjakohased, nt andmed juriidilisest isikust väärtpaberikonto omaniku kohta, kui pensionikonto omanikuks ei saagi olla juriidiline isik). Punktist 3 jäetakse välja loetelu osakute omandamise ja kannete tegemise alustest, mis on kehtivas sättes selgitusena sulgudes esitatud: sissemaksed, väljamaksed, vahetamine, kogumispensioni kindlustuslepingu sõlmimine, pärimine, likvideerimine jms. Sisuliselt muutub vaid see, et edaspidi kantakse pensionikonto kohta registrisse ka andmed vabatahtliku pensionifondi osakute omandamise ja

---

⁹ USA maksukuulekuse seadus (inglise keeles Foreign Account Tax Compliance Act, FATCA), mille eesmärk on koguda teavet USA maksukohustuslaste kohta ja takistada maksude tasumisest kõrvalehoidumist. Eesti on ratifitseerinud vastava Eesti Vabariigi valitsuse ja Ameerika Ühendriikide valitsuse vahelise rahvusvahelise maksukuulekuse parandamise ja välismaiste kontode maksukuulekuse seaduse rakendamise kokkulepe.

kannete tegemise aluste kohta. Uue lisatava punktiga 4 täpsustatakse krediidasutuse kohta pensionikontole kantavaid andmeid. Kui Eestis piisab pangakonto numbrist, siis teatud juhtudel on pangaülekannete tegemiseks vaja rohkem andmeid, krediidasutuse nime, aadressi ja muid andmeid. Muudatus on vajalik, et EVK-l oleks võimalik korraldada ülekannete tegemist (nt pensioni väljamaksmist) ka teistes riikides asuvate krediidasutuste kontodele, kus ülekannete tegemiseks vajalikele andmetele on omad nõuded, nt Venemaale). Punktides 2 ja 5 muudatusi tehtud ei ole.

Eelnõu § 1 punkt 13 (EVKS § 6 lõike 3 muutmine)

EVKS § 6 lõike 3 kolmandat lauset on täpsustatud tulenevalt korduvatest selgitustaotlustest, milles kontohaldurid on esitanud järgmised küsimused:

- 1) Kas esindajakontol võib hoida ainult väärtpabereid, mida pank esindajakonto omanikuna omandab kliendi arvel konkreetse käsundi täitmiseks või muu sarnase õigussuhte alusel? või
- 2) Kas esindajakontol võib hoida kõiki väärtpabereid, mille osas pank esindajakonto omanikuna osutab kontohaldurteenust (va pensionifondi osakud), s.t kliendi ja kontohalduri vahel ei pea lisaks väärtpaberite hoidmise suhtele olema muud käsundisuhet?

Eelnõu koostajad on seisukohal, et kontohalduri staatusega ei peaks kaasnema automaatselt õigust väärtpaberite esindajakontol hoidmiseks, s.t esindajakontol väärtpaberite hoidmiseks on vajalik kliendi eraldiseisev käsund.

Eelnõu § 1 punkt 14 (EVKS § 6 täiendamine lõikega 9¹)

Hetkel ei ole EVKS-s täpsustatud, kas esindajakonto omaja peab registrisse kantud ostueesõiguse- ja pandimärget kajastama ka oma sisemises arvepidamises. Sellest tulenevalt võib esindajakontol vastavate märgete kajastamine olla üsna erinev. EVKS § 6 lõike 9¹ eesmärk on tagada, et kõik kontohaldurid kajastaksid vastavad märked oma sisemises arvepidamises, mis võimaldaks neil vastavaid märkeid ka oma klientidele kuvada. See aitaks suurendada ka esindajakontodel hoitavate väärtpaberite käibekindlust.

Eelnõu § 1 punkt 15 (EVKS täiendamine §-ga 6¹)

CSDR määrus ja T2S arveldusplatvorm tõstavad seniste keskdepositooriumite arveldussüsteemide vahelised ühendused uuele kvalitatiivsele tasemele. See peegeldab nii uutest loodavates tehnilistes lahendustes, kui ka ühtlustatud tehnilistes standardites. Need muudatused loovad ka eelduse selleks, et ühes keskdepositooriumis registreeritud väärtpabereid oleks võimalik investorite või ka emitendi soovi kohal hoida nn linkide vahendusel mõnes teises kliendi jaoks sobivas keskdepositooriumis. Piiriüleste arvelduste ja eri tüüpi linkide kasutamise võimalused on esitatud seletuskirja lisa 3.

EVK-ga seotud vastavate linkide kaudu hoitavate väärtpaberite üldine statistika on esitatud tabelites 2 ja 3.

Tabel 2: EVK's registreeritud väärtpaberite arv, mida hoitakse teistes keskregistrites

Aasta	Leedu	Poola	Läti	Väärtpaberite arv kokku
2005			743 338	743 338

2006	1 924 498		942 003	2 866 501
2007	1 040 322		1 223 287	2 263 609
2008	9 480 191	8 065 307	2 980 768	20 526 266
2009	17 482 927	6 704 023	2 687 825	26 874 775
2010	12 177 351	7 901 691	1 272 122	21 351 164
2011	8 905 621	10 107 266	1 169 424	20 182 311
2012	11 961 569	8 533 738	1 311 342	21 806 649
2013	11 588 070	7 045 965	1 131 389	19 765 424
2014	8 092 154	7 621 255	3 760 646	19 474 055
2015	10 021 209	5 679 035	5 068 905	20 769 149

Tabel 3: Lätis ja Leedus registreeritud väärtpaberite arv, mida hoitakse EVK's:

Aasta	Väärtpaberite arv
2005	896 107
2006	12 099 143
2007	19 727 997
2008	24 363 541
2009	20 146 178
2010	25 727 417
2011	44 133 458
2012	108 430 439
2013	101 457 343
2014	86 840 619
2015	157 642 958

Kahe tabeli võrdlusest nähtub, et EVK's hoitakse välisriigis registreeritud väärtpabereid nende arvu alusel ligi seitse korda rohkem, kui Eestis registreeritud väärtpabereid teises riigis, see suundumus on kasvav.

Eelnevast lähtuvalt reguleeritakse EVKS § 6¹ lõikes 1 olukorda, kui EVK hoiab väärtpabereid hoitakse mõnes teises keskdepositooriumis EVK nimel avatud väärtpaberikontol. Sellisel juhul kohaldatakse EVK-le EVKS § 6 lõikes 12 esindajakonto omaja kohta sätestatud, s.t vastavaid väärtpabereid ei loeta avalike osaluspiirangute hindamisel ja kohustusliku ülevõtmispakkumise tegemisel EVK-le kuuluvaks.

EVKS § 6¹ lõikes 1 on esitatud ka süsteemiühenduse ehk nn linkide määratlus. Kuna CSDR määruses ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 98/26/EÜ, arvelduse lõplikkuse kohta makse- ja väärtpaberiarveldussüsteemides (edaspidi arvelduste lõplikkuse direktiiv) üle võetud VPTS kasutatud süsteemiühenduse määratlused ei kattu, siis on käesoleva määratlusega hõlmatud nii CSDR määruses kui ka arvelduste lõplikkuse direktiivist tulenevad süsteemiühenduse mõisted.

EVKS § 6¹ lõikes 2 kohaselt on kavas seada väärtpaberite lingikannetele tehnilise piirangu võimalus juhul, kui väärtpaberitele on seatud ostueesõiguse- või pandimärke. See muudatus on oluline eelkõige EVK registrisüsteemi liidestamisel T2S arveldusplatvormiga 2017. a.

Piirangu eesmärk on ostueesõiguse võimalike kasutajate ja pandipidajate õiguste kaitsmine juhul, kui lingikannete vahendusel teistes keskdepositooriumites hoitavatele väärtpaberitele ei suudeta ostueesõiguse või pandimärgete funktsionaalsust tagada. Eelnõu koostades oli kaalumisel kolm alternatiivi:

- a) süsteemiühenduse kaudu võib teha kandeid vaid väärtpaberitega, millel ei ole seatud ostueesõiguse- või pandimärget.
- b) süsteemiühenduse kaudu võib teha kandeid ostueesõiguse- või pandimärgetega väärtpaberitega juhul, kui välisriigi depositooriumis tagatakse vastavate märgete olemasolu.
- c) süsteemiühenduse kaudu võib teha kandeid ostueesõiguse- või pandimärgetega väärtpaberitega. Pandimärkega väärtpaberite kande tegemine eeldab pandipidaja nõusolekut.

Kontohaldurite esialgsel hinnangul oli parim võimalik lahendus alternatiiv nr 2, mida ka eelnõu kajastab.

EVKS § 6¹ lõige 3 sätestab, et välisväärtpaberitele ja nende registris tehtavatele kannetele kohaldatakse EVKS §-des 9, 12, 15, 16, 17, 33 ja 34 sätestatud. Välisväärtpaberi all peetakse silmas välisriigi keskdepositooriumis registreeritud väärtpaberit, mida hoitakse registris süsteemiühenduse vahendusel. Näiteks võivad Eesti investorid soovida hoida registris Läti keskdepositooriumis registreeritud Läti börsil kaubeldavaid aktsiaid. Nn välisväärtpaberitele ja nende kannetele kohalduksid järgmised EVKS sätted:

- registrikannete õiguskindlus kolmandate isikute suhtes (EVKS § 9);
- registrikannete tegemise ja parandamise alused (EVKS § 12);
- väärtpaberiülekannte tegemise alused (EVKS § 15);
- väärtpaberite pantimise regulatsioon (EVKS § 16);
- väärtpaberite blokeerimise alused (EVKS § 17);
- registripidajale korralduste esitamise nõuded (EVKS § 33);
- registritoimingute tegemiseks korralduste andmise põhimõtted (EVKS § 34).

Nimetatud EVKS sätetega laiendatakse registris registreeritud väärtpaberite ja nendega tehtavate toimingute olemuslikke sätteid ka registris hoitavatele välisväärtpaberitele eesmärgiga anda vastavate väärtpaberitega tehtavatele toimingutele suurem õiguskindlus ja kohelda neid nn kohalike väärtpaberitega sarnastel alustel.

EVKS § 6¹ lõige 4 annab võimaluse määrata välisväärtpaberite registris hoidmise täpsemad tingimused kindlaks registripidamise korras. Välisväärtpaberite registris hoidmise tingimused sõltuvad paljuski erinevate süsteemiühenduste funktsionaalsusest. Näiteks CSDR määruse artikli 2 lõike 1 punktides 30–33 on esitatud neli suuremat süsteemiühenduse gruppi:

- standardühendus;
- kohandatud ühendus;
- kaudne ühendus;
- koostalitlusvõimeline ühendus.

Kuna iga ülalootletud süsteemiühenduse funktsionaalsus võib olla erinev, siis suurema paindlikkuse huvides on jäetud süsteemiühenduse vahendusel nn välisväärtpaberite registris hoidmise tingimused registripidaja määrata.

Eelnõu § 1 punkt 16 (EVKS § 7 lõike 6¹ muutmine)

EVKS § 7 lõikele 6¹ uus sõnastus on tehnilise iseloomuga. Eelkõige töandjatel, aga ka kõikidel teistel huvitatud isikutel on võimalus täna kontrollida registripidaja veebilehe kaudu, kas üks või teine isik on liitunud II sambaga või ei. See võimalus tuleb säilitada ka eelnõu jõustumisel. Kuna pensionikonto võidakse avada ka III samba osakute omandamiseks, siis tulebki seaduse sõnastust muuta, et välistada III samba info edastamine. Seega jätkuvalt on võimalik isikukoodi alusel teha päringuid veebilehe kaudu ning saada vastusena infot isiku II sambaga liitumise kohta, mis näiteks töandjate jaoks on oluline õige maksuarvestuse tegemiseks.

Eelnõu § 1 punkt 17 (EVKS täiendamine §-ga 7¹)

Vastava paragrahvi nõuded kohalduvad vaid T2S arveldusplatvormil registreeritud väärtpaberitele, näiteks aktsiatele (lõike 1 teine lause). Pensionifondi osakutele see regulatsioon ei laiene (vt ka EVKS § 1³ lõige 6).

T2S kasutuselevõtmisel 2017.a veebruarist hakkavad registris registreeritud väärtpaberid olema paralleelselt kahes registris. Väärtpaberid registreeritakse esmalt nn registrisüsteemis (X-stream CSD), seejärel ka T2S arveldusplatvormis, kus toimuvad kõik väärtpaberiarveldused.

T2S arveldusplatvormil peetakse ka arvestust väärtpaberikontode saldode üle. Lisaks on T2S nn ajatempel (timestamp) aluseks väärtpaberi tegelikule omandiõiguse üleminekule. X-stream CSD võib vaadelda süsteemina, kuhu T2S andmeid sünkroniseeritakse ja mille kaudu ülekandekorraldusi T2S-i sisestatakse. Samas on X-stream CSD-s nt. väärtpaberikonto kohta andmeid rohkem kui T2S-i platvormil. Eelnevast tulenevalt on vaieldav, kumb süsteem on põhisüsteem (nn *master system*) ja milline allsüsteem (nn *slave system*). Sellele ebaselgusele vaatamata on oluline tagada väärtpaberite käibekindlus ja turvalisusnõuded mõlemas süsteemis.

T2S andmete asukohta võib pidada eksterritoriaalseteks. Euroopa Keskpannga loodud T2S platvorm on loodud algselt nelja riigi koostöös (Saksamaa, Hispaania, Prantsusmaa ja Itaalia), mistõttu on tõenäoline, et andmeid hoitakse ühes nimetatud neljast riigist.

Arvestades seda, et EVK on T2S raamlepingu juba sõlminud, toimub alates 2017. a. veebruarist oluline osa keskregistri andmetöötlusest, eriti arveldustega seonduv, faktiliselt ja juriidiliselt T2S platvormil: vastavalt T2S raamlepingu artiklitele 21 (4)¹⁰ ja 22 (1)¹¹ muudetakse väärtpaberikonto saldosiid üksnes T2S platvormil ning üksnes T2S platvormil väärtpaberikontodele tehtud kandeid loetakse tingimusteta tehtuks, tagasivõtmatuks ning lõplikuks. Seega küsimuses "kas majutamist välisriigis võimaldada või mitte?" on riik T2S-ga liitumise heakskiitmisega valiku juba teinud osas, milles andmetöötlus liigub T2S

---

¹⁰ Article 21(4): "The Contracting CSD shall make all necessary arrangements with regard to its operational processes and contractual terms, in particular its rules, (a) to aim at harmonising definitions of the moment of entry of Transfer Orders into the system and of the moment of irrevocability of such Transfer Orders, in accordance with Directive 98/26/EC, and (b) to ensure the unconditionality, irrevocability and enforceability of the settlement processed on the T2S Platform."

¹¹ Article 22(1): "Securities Account balances of the Contracting CSD operated on the T2S Platform shall only be changed in T2S."

platvormile. T2S platvormiga liitujad peavad järgima andmete turvamisel ISO27001 standardi nõudeid.

Lisaks eelnevale peavad T2S liikmeteks olevad deponitooriumid järgima CSDR määrusest ja vastavatest tehnilistest standarditest tulenevaid andmeturbenõudeid, mis käsitlevad ka andmete konfidentsiaalsusnõudeid ja andmete terviklikkuse nõudeid. Näiteks CSDR määruse artikli 45 lõike 2 kohaselt peab keskdeponitoorium kasutama asjakohaseid IT-vahendeid, millega tagatakse turvalisuse ja töökindluse kõrge tase ning piisav jõudlus. IT-vahendid peavad nõuetekohaselt vastama osutatavate teenuste ja sooritatavate tegevuste keerukusele, mitmekesisusele ja liigile, et tagada turvalisuse kõrge tase ning teabe terviklikkus ja konfidentsiaalsus.

Täpsemad andmeturbenõuded tulenevad CSDR tehnilistest standarditest¹². Vastava CSDR tehnilise standardi eelnõu artikli 75 lõike 9 kohaselt peab deponitoorium IT süsteeme ja andmeturbenõudeid auditeerima vähemalt korra aastas. Vastav audit peab olema läbi viidud sõltumatu audiitori poolt ning selle tulemused tuleb esitada deponitooriumi juhtorganile ja järelevalveasutusele. Täpsem ülevaade ISKE ja ISO27001 standardite erinevustest ja CSDR tehniliste standardite nõuetest on esitatud alljärgnevas Daniel Tikkerbär'i (CISA, FocusIT) koostatud ülevaates.

20151014_ISKEvsIS
027k.bdoc

EVKS § 7¹ lõike 1 esimese lause kohaselt kohaldatakse registriandmete töötlemise ning registri pidamiseks kasutatava infosüsteemiga seotud tegevuste edasiandmisele CSDR määruse artiklit 30. Vastav artikkel sätestab näiteks vastutuse edasiandmise keelu ja kohustuse tagada, et tegevuste edasiandmine ei muuda deponitooriumi kohustusi oma liikmete ja emitentide ees. Samuti ei tohi tegevus edasiandmine takistada järelevalve teostamist, sealhulgas juurdepääsu registriandmetele.

EVKS § 7¹ lõike 2 kohaselt võib registri pidamiseks kasutatava infosüsteemi majutada üksnes lepinguriigis. Selle piirangu eesmärk on välistada võimalus majutada infosüsteemi kolmandates riikides, kus ei pruugi olla kasutusel lepinguriikides tavapäraselt kasutusel olevad andmeturbenõuded ning kus võib ka piiriülese järelevalve teostamine olla problemaatilisem.

EVKS § 7¹ lõige 3 kohustab registripidajat kooskõlastama infosüsteemi väljaspool Eestit majutamise tingimused ja tingimuste hilisemad olulised muudatused eelnevalt Finantsinspektsiooni ja registri vastutava töötlejaga. Vastava muudatuse eesmärk on tagada, et Finantsinspektsioon ja rahandusministeerium saaksid kontrollida infosüsteemi majutuse tingimusi. Tingimuste olulisteks muudatusteks võivad olla näiteks infosüsteemi majutaja isik ja riik, kus andmeid majutatakse.

EVKS § 7¹ lõike 4 kohaselt peab registripidaja tagama, et registri vastutava töötleja nõudel esitatakse viimasele viivitamatult vastutava töötleja poolt määratud nõuetele vastav registriandmete varukoopia ja registriandmetele on tagatud juurdepääs avaliku teabe seaduses sätestatud viisil. Nimetatud lõike viimase lause eesmärk on tagada, et infosüsteemi välisriigis

¹² http://www.esma.europa.eu/system/files/2015-esma-1457_-_annex_ii_-_csdr_ts_on_csd_requirements_and_internalised_settlement.pdf

majutamisel oleks tagatud selle ühildatavus riigi andmevahetuskihiga X-tee. Seeläbi on võimalik ka välisriigis majutatavaid andmeid X-tee vahendusel edastada teistesse riigi andmekogudesse, näiteks äriregistrile. Riigi andmevahetuskihiga ühildatavus tagab, et andmete edastamise võimalused võrreldes praeguse olukorraga, kui andmeid majutatakse Eestis, ei halvene.

EVKS § 7¹ lõige 5 kohustab registripidajat andma rahandusministeeriumile, Finantsinspeksioonile, Riigi Infosüsteemi Ametile ja Andmekaitse Inspeksioonile õiguse kontrollida igal ajal käesoleva registripidaja valitud turvastandardite rakendamist ning viia sel eesmärgil läbi kohapealset kontrolli nii registripidaja, infosüsteemi majutamisteenuse pakkuja kui ka infosüsteemi majutamise asukohas. Kui infosüsteemi majutatakse väljaspool Eestit, tuleb registripidajal hüvitada kohapealse kontrolliga seotud mõistlikud kulud.

Vastava lõigu eesmärk on tagada, et eelnimetatud järelevalveasutustel oleks võimalik vajadusel teostada registripidaja ja infosüsteemi majutamisteenuse pakkuja üle järelevalvet ka juhul, kui infosüsteemi majutatakse välisriigis. Nimetatud lõike viimane lause kohustab registripidajat tasuma kontrolli teostamiseks vajalikud kulutused, milleks võivad olla näiteks sõidu- ja ööbimiskulu välisriigis.

EVKS § 7¹ lõige 6 kohaselt on registripidajal õigus rakendada infosüsteemi infoturbe tagamisel Vabariigi Valitsuse 20. detsembri 2007. a määrusega nr 252 "Infosüsteemide turvameetmete süsteem" kehtestatud infosüsteemide kolmeastmelise etalonturbe süsteemi ISKE või ISO 27001 standardit. See on oluline erand riigi andmekogude regulatsioonist, mille kohaselt peavad riiklikud andmekogud järgima kolmeastmelise etalonturbe süsteemi ISKE. Põhjuseid, miks keskdepositooriumi pidajal võiks olla õigus kasutada ISKE asemel ka ISO27001 standardeid koosmõjus CSDR määrusest ja selle tehnilistest standarditest tulenevate nõuetega on kirjeldatud käesoleva lõike sissejuhatavas osas.

EVKS § 7¹ lõige 6 kohaselt nähakse CSDR määruse artikli 30 lõikes 5 määratletud avaliku sektori asutusele edasiantud tegevusteks kasutatava infosüsteemi majutamise tingimused ning kohaldatavad turvameetmed ette registripidaja ja vastava avaliku sektori asutuse vahelise kokkuleppega. Nimetatud lõike eesmärk on tunnustada T2S raamlepingu kohast platvormi majutuslahendit ning kohaldatavaid turvameetmeid. Vastav erand ei laiene T2S välistele infosüsteemidele, näiteks registrisüsteemile X-stream CSD, mille puhul tuleb täielikult järgida CSDR määruse artiklis 30 sätestatud nõudeid.

Eelnõu § 1 punkt 18 (EVKS § 11 täiendamine lõikega 6)

EVKS § 11 reguleerib väärtpaberikonto avamist. Pensionikonto on samuti väärtpaberikonto, mille suhtes kohalduvad EVKS-i väärtpaberikonto sätted, kui ei ole sätestatud teisiti. Et pensionikonto avamise regulatsioon on tegelikult KoPS-s, lisatakse EVKS § 11 lõige 6, milles täpsustatakse, et pensionikonto avatakse KoPS §-s 17 või 54 sätestatu kohaselt.

Eelnõu § 1 punkt 19 (EVKS § 12 lõike 1 muutmine)

EVKS § 12 lõikes 1 loetletakse isikud, kes on õigustatud kande tegemist algatama. CSDR määruse rakendamiseks ja T2S arveldusplatvormi kasutuselevõtmiseks on vastavate isikute ringi laiendatud. Kande aluseks võib olla ka lepinguriigis registreeritud väärtpaberiarveldussüsteemi korraldaja või väärtpaberiarveldussüsteemi liikme korraldus. Väärtpaberiarveldussüsteemi mõiste on esitatud VPTS § 213 lõikes 1 järgnevalt: „Väärtpaberiarveldussüsteem on kolme või enama süsteemi liikme ning süsteemi korraldaja

vahel sõlmitud lepingu alusel väärtpaberitehingutest tekkinud kohustuste täitmiseks ja süsteemis osalemisest tekkinud kohustuste täitmise tagamiseks moodustatud organisatsiooniliste, tehniliste ja õiguslike lahenduste kogum.“ Sisuliselt sama arveldussüsteemi mõiste esitatuna viiteliselt arvelduste lõplikkuse direktiivi artiklile 2 on esitatud ka CSDR määruse artikli 2 lõike 2 punktis 10.

Täiendavalt vajab hindamist, kas väärtpaberiarveldussüsteemi korraldaja (*issuer CSD*) tegevus vajab EVKS's täiendavat reguleerimist, kas ja mis ulatuses mõistlik oleks otstarbekas kohaldada väärtpaberiarveldussüsteemi korraldajale osaliselt kontohaldurite regulatsiooni?

Eelnõu § 1 punkt 20 (EVKS § 12 lõike 6 muutmise)

EVKS § 12 lõike 6 kohaselt peab registripidaja kande muumisest teavitama kõiki isikuid, keda see puudutab. Lausele lisatakse sõna „viivitamatult“ eesmärgiga tagada, et vastavad isikud, sh kontohaldurid, saaksid kande muutmise võimalikult kiiresti teada.

Eelnõu § 1 punkt 21 (EVKS § 15 lõike 4 punkti 5 muutmise)

EVKS § 15 lõike 4 punkti 5 on täiendatud seoses sellega, et ülekandekorralduse andjaks võib olla lisaks kontohaldurile ka otsekonto avanud klient või süsteemiühenduse kaudu mõni teine arveldussüsteemi liige. Kande tegemiseks õigustatud isikute ringi on sellest lähtuvalt ka EVKS § 12 lõikes 1 ka täiendatud.

Eelnõu § 1 punkt 22 (EVKS § 15 täiendamine lõikega 5)

EVKS § 15 lõike 5 volitusnorm on vajalik selleks, et täpsemad CSDR määruse rakendusaktidest tulenevad ja T2S arveldusplatvormiga seotud ülekannete tehnilisemad küsimused oleks võimalik lahendada registripidamise korras.

Eelnõu § 1 punkt 23 (EVKS § 16 lõike 3 täiendamine punktiga 3³)

EVKS § 16 lõike 3 punktis 3¹ sätestatakse, et pandi registreerimise korralduses tuleb märkida, kas pandi registreerimise korraldus hõlmab ka tulevikus emiteeritavaid aktsiaid või osasid. Muudatus võimaldab pandiga koormata ka tulevikus emiteeritavad aktsiad ja osasid juhul, kui pantija ja pandipidaja on sellise pandikorralduse registripidajale edastanud.

Kuivõrd Eesti õigus ei tunne täna äriühingu kui terviku pantimist eraldiseisva pandiliigina, siis kasutatakse äriühingu pantimiseks tema aktsiate ja osade pantimist. Seetõttu sisaldavad eelkõige pankade poolt kasutatavad pandilepingud kohustust pantida ära ka tulevikus emiteeritavad sama äriühingu osad või aktsiad. Kui juba seatud pandi väärtust on võimalik tulevikus emiteeritavate osade või aktsiate emiteerimisega vähendada, sest nendele ei seata registris automaatselt pandimärget, siis ei ole väärtpaberi pandi väärtus võlausaldajate krediidiotsuste tegemisel piisavalt kindlalt kaitstud. See omakorda on kahetsusväärne, kuivõrd rahastamist vajavates eelkõige alustavates ettevõtetes või näiteks ettevõtetes mille peamine vara on lepinguline kliendibaas või erinevad litsentsid (näiteks IT ettevõtted ja telekommunikatsioon), ei ole otstarbekas või üldse võimalik seada äriühingu varale laenu tagatisena eraldi pante. Seega peaks olema võimalik pantida äriühing tervikuna. Mida riskantsema tagatisega tegemist on, seda raskem on kapitali kaasata või teha seda mõistliku hinnaga. Kui pantija on koostöövalmis siis on täiendava osa või aktisa emiteerimisel allkirjastatud täiendav pandikorraldus, kui aga pantija on pahatahtlik, siis seda ei ole allkirjastatud. Viimasel juhul see raskendab pandipidajal ettevõtte müümist ja võib vähendada pandi väärtust.

Kui laenuandjal ei ole võimalik seada usaldusväärset panti äriühingule kui tervikule, kas läbi üksikute väärtpaberite või siis mõne uue pandiliigi, nimetagem seda näiteks äriühingu pandiks, siis võetakse tagatiseks pigem omanike või juhatuse liikmete käendused või muu antud ettevõtte omanikeringis olev eraisiku vara, millele on võimalik konkreetne pant (näiteks hüpoteek) seada. See omakorda võib aga tulevikus tuua kaasa palju suuremaid probleeme ning ei ole ka eelistatud lahendus antud panti seadvale laenuandjale. Või siis hoopis loobutakse laenu andmisest panti vähese usaldusväärse tõttu.

Ülalviidatud viisil pandipidajale (tavaliselt võlausaldaja) suurema kindluse andmine võib muuta ka pantija (tavaliselt võlgnik) olukorda soodsamaks. Kui võlausaldajale on tagatud võla tagatiseks olev ettevõtte tervikuna ka tulevikus, siis loob see eeldused selleks, et võlausaldajal ei ole vajadust nõuda võlgnikult võla täiendavaks tagatiseks näiteks juhatuse liikmete käendust. Sellisel viisil tagatise nõudeõiguse liikumine füüsiliselt isikult äriühingule oleks kooskõlas eelkõige juhatuse liikmete huvidega.

Tulevikus, äriühingu õiguse revisjoni käigus, tasuks eraldi analüüsida äriühingute pantimise regulatsiooni, võimaliku uue pandiliigi väljatöötamine, milles oleks tagatud panti õiguskindlus, et seda ei saaks panti seadmise kokkuleppe kehtivuse jooksul ja võlakohustuse kehtivuse jooksul vähendada, näiteks emiteerides võlakirjasid. Praktikas on võlakirjad ja äriühingu laen kaks erinevat kapitali kaasamise viisi, mis reeglina ei konkureeri samas äriühingus samadele tagatistele.

Eelnõu § 1 punkt 24 (EVKS § 16 täiendamine lõikega 5¹)

EVKS § 16 lõikega 5¹ kohaselt kustutatakse väärtpaberi pant registrist panditud väärtpaberi emitendi äriregistrist kustutamisel. Muudatuse eesmärk on tsiviilkäibe läbipaistvuse suurendamise eesmärgil ennetada olukorda, kus väärtpaberikontot ei ole võimalik sulgeda põhjusel, et seal on panditud väärtpaberid, mille emitent on äriregistrist kustutatud. EVK analüüsib hetkel selle lahenduse tehnilist võimaldamist registris. EVK hinnangul peaks sellisel juhul pandikorraldus võimaldama määrata, kas tegemist on tükipõhise või osaluspõhise pandiga.

Eelnõu § 1 punkt 25 (EVKS § 18 lõike 2 muutmise)

EVKS § 18 lõike 2 võimaldab äriühingu lõppemisel lisaks aktsiatele ja osadele kustutada registrist ka äriühingu võlakirjad. Seega antakse lisaks võlakirjade lunastamisele (EVKS § 18 lõike 3) täiendav alus võlakirjade registrist kustutamiseks.

Eelnõu § 1 punkt 26 (EVKS § 18 täiendamine lõikega 3¹)

EVKS § 18 lõike 3¹ muudatuse aluseks on vastav Riigikohtu (RKTsKo 3-4-1-3-12) lahend, mille kohaselt tuleb EVKS-s sätestada alused ka osaühingu osade registrist kustutamiseks. Muudatuse tegemisel on lähtunud järgmistest põhimõtetest:

- registripidaja tuleb määratleda põhikirjas, siis on iga uue osaniku jaoks selge, kas osade registrit peetakse registris või juhatuse poolt;
- osaühingu osade kustutamiseks registrist peavad selle poolt olema vähemalt 2/3 koosolekul esindatud osanikest;
- panditud osade registrist kustutamiseks tuleb saada pandipidaja nõusolek.

Vastavat muudatust on ÄS vaatest täiendavalt selgitatud allpool seletuskirja ÄS § 182 lõike 5 muutmise selgituse juures.

Kaasamise käigus edastasid kontohaldurid ka ettepaneku täiendada EVKS §-s 18 väärtpaberite kustutamise aluseid juhul, kui emitent on äriregistrist kustutatud, aga väärtpabereid ei saa pandimärke tõttu registris kustutada. Vastav lahendus on esitatud eelnõus EVKS täiendamisel § 16 lõikega 5¹.

Eelnõu § 1 punkt 27 (EVKS täiendamine paragrahviga 18¹)

EVKS § 18¹ sätestab tingimused, millal võib kaubeldavad väärtpaberid (eelkõige aktsiad) registrist kustutada eeldusel, et vastavad väärtpaberid registreeritakse mõnes teises keskdepositooriumis. Vastava võimaluse loomise aluseks on CSDR määruse artiklid 23 (keskdepositooriumi õigus (piiriüleselt) emitentidele teenuseid osutada) ja 49 (börsiemitendi õigus keskdepositooriumi vahetada).

Väärtpaberite ühest keskdepositooriumist teise viimisel on oluline eristada kahte põhimõtteliselt erinevat võimalust: keskdepositooriumi vahetamine investori tasandil ja emitendi tasandil. Esimesel juhul vahetab keskdepositooriumi investor, s.t investor viib oma väärtpaberid mõne teise nn esmakeskdepositooriumiga lingi vahendusel seotud keskdepositooriumisse, näiteks Läti keskdepositooriumi, millel on link Eesti keskdepositooriumiga. Teisel juhul vahetab keskdepositooriumi emitent, s.t kõik emitendi väärtpaberid registreeritakse mõnes teises keskdepositooriumis. EVKS § 18¹ reguleerib nimetatud teist võimalust. Emitendi registri valimise õiguse võib jagada kaheks:

- õigus esmaemissiooni registreerimiseks;
- õigus esmaemissiooni ümberregistreerimiseks või täiendava emissiooni registreerimiseks.

Komisjoni hinnangul on CSDR määruse artikkel 49 mõeldud eelkõige esmaemissioonidele, s.t teistel juhtudel on liikmeriigil laiemad volitused väärtpaberite keskregistrist kustutamist piirata. Lisatud on ka Komisjonile esitatud küsimused ja vastused CSDR artiklite 23 ja 49 ulatuse kohta.

Küsimus: „Can Estonia enact, regardless of applicable law, similar (publication related) obligations provided currently for ECRS also with regards to other depositories entering Estonian market or it can be considered a violation of the freedom of services in the meaning of Art 23 or 49 of the Regulation 909/2014?“

Komisjoni vastus: „Article 49(1), second subparagraph provides that without prejudice to the freedom of issuance, "the corporate or similar law of the Member State under which securities are constituted shall continue to apply". A Member State is entitled to require from CSDs from other Member States entering its market to fulfil any functions related to the application of the national corporate or similar laws as it may currently require to the local CSD.“

Küsimus: „Can Estonia, in case the applicable law is (rights in rem law in this case) Estonian law, enact the obligation of the depository wishing to offer services in Estonia to start entering „notices“ concerning the pledge?“

Komisjoni vastus: The same reasoning applies here as in our previous answer. It seems to us however that the Estonian Commercial Code that refers only to the local CSD may need to be amended in order to acknowledge the possibility for other CSDs than the Estonian CSD to provide CSD services in Estonia.“

Esmaemissiooni ümberregistreerimisel võib samuti eristada kahte emitendi võimalust:

- väärtpaberite registreerimine teises keskdepositooriumis nii, et esialgses keskdepositooriumis investorite väärtpaberikontodel olevad väärtpaberid kustutatakse (vahetamine nn „switch“ põhimõttel);
- väärtpaberite registreerimine teises keskdepositooriumis nii, et esialgses keskdepositooriumis investorite tasandil andmed säilitatakse nn lingitud väärtpaberitena (vahetamine nn „split“ põhimõttel).

Nende kahe põhimõtteliselt erineva keskdepositooriumi vahetamise võimaluse erinevusi on kajastatud tabelis 4.

Tabel 4: Keskdepositooriumite vahetusvõimaluste võrdlus

	Keskdepositooriumi (issuer CSD) vahetamine „switch“ põhimõttel	Issuer CSD vahetamine „split“ põhimõttel
Süsteemiühenduse/lingi eeldus	Ei eelda keskdepositooriumite vahelise lingi olemasolu	Eeldab keskdepositooriumite vahelise lingi olemasolu.
Muutus investori jaoks	Investorite väärtpaberid kustutatakse algsest keskdepositooriumist väärtpaberite uude keskdepositooriumi kandmisel	Investorite väärtpaberid säilivad algse keskdepositooriumis, varasemad registreeritud väärtpaberid hakatakse pidama lingi vahendusel hoitavateks nn välisväärtpaberiteks.
Muutus pandipidaja jaoks	Pandimärked kustutatakse koos väärtpaberite kustutamisega	Väärtpaberite pandimärked säilivad algse keskdepositooriumis
Väärtpaberite blokeerimine	Blokeeritud väärtpaberite keskdepositooriumi vahetamine ei ole lubatud	Blokeeritud väärtpaberite keskdepositooriumi vahetamine on lubatud, väärtpaberite blokeering algse keskdepositooriumis säilib
Andmete kajastamine endises ja uues depositooriumis	Andmeid kajastatakse vaid uues keskdepositooriumis	Andmed kajastatakse kahes keskdepositooriumis, uues keskdepositooriumis kajastatakse nn välisväärtpabereid algse keskdepositooriumi esindajakonto kaudu. Algse keskdepositooriumi säilivad andmed investorite lõikes senisel kujul.

EVKS §-s 18¹ on lähtutud esimesest nn „switch“ võimalusest. Põhimõtteliselt võib tulevikus EVKS-s asjaosaliste huvi korral välja pakkuda täiendavalt nn „split“ võimaluse. Sellise

võimaluse kasutamine eeldab keskregistrite vahenduste üsna kulukate süsteemiühenduste loomist ja ülalpidamist.

CSDR raames ja T2S kasutuselevõtmise järgselt on võimalik, et Eestis asuva keskdepositooriumiga on süsteemiühenduse loomisest huvitatud ka Euroopa kaks kesket arveldusplatvormi korraldajat: Clearstream¹³ või ka Euroclear¹⁴. Kui nimetatud arveldusplatvormide korraldajad loovad süsteemiühendused kõikide EL keskdepositooriumitega, siis võib tulevikus hakata ka emitentide väärtpaberite keskdepositooriumite vahetamine käima nende vahendusel, sest kesksete teenusepakkujate osutatavate teenuste tasud võivad osutada üksikute süsteemiühenduse pakkujatest soodsamaks.

EVKS § 18¹ lõikes 1 kohaselt on väärtpaberite registrist kustutamine lubatud vaid eeldusel, et need registreeritakse mõnes teises keskdepositooriumis. Lõikega 2 täpsustatakse, et aktsiaseltside puhul kustutatakse aktsiad registrist emitendi aktsionäride otsuse alusel emitendi juhatuse taotlusel ÄS §-s 233¹ sätestatud tingimustel. ÄS §-s 233¹ sätestatakse aktsiaraamatu pidaja vahetamise tingimused, sh määratakse kindlaks nõutav üldkoosoleku kvoorum. ÄS §-s 233¹ sisu on täpsemalt selgitatud allpool seletuskirja ÄS § 233¹ selgituste juures.

EVKS § 18¹ lõikes 3 esitatakse väärtpaberite registrist kustutamiseks täiendavad tingimused. Väärtpaberid võib registrist kustutada, kui need ei ole panditud, blokeeritud või nende käsutamist ei ole muul seaduses sätestatud alusel piiratud. Vastavad piirangute eesmärk on tagada, et registri vahetamisel ei kahjustataks pandipidajate huve ja väärtpaberite blokeerimise või muul viisil käsutuspiiranguga seotud kolmandate isikute huve. Sellised piirangud kohalduvad vaid esmaemissiooni ümberregistreerimisel, esmaemissiooni registreerimisel sellised piiranguid ei kohaldu.

Kui emitendi väärtpaberite keskdepositooriumit vahetatakse ülalviidatud „split“ meetodil, siis vajadus vastavaid piiranguid seada ei ole, sest kõik vastavad pandimärked ja blokeeringud jääksid registrisse alles, s.t investorite, panditpidajate jt kolmandate isikute õigusi ei riivataks.

EVKS § 18¹ lõikes 4 esitatakse loetelu andmetest, mida emitent peab väärtpaberite registrist kustutamiseks registripidajale esitama. Need on:

- ÄS § 233¹ lõikes 1 ja 2 nimetatud teave;
- vastuvõtva depositooriumi nõusolek taotluse esitanud emitendi aktsiaraamatu koos EVKS § 3 punktides 1–3 ja § 5 lõikes 4 sätestatud andmetega (edaspidi *üleantavad andmed*) registreerimiseks;
- kauplemiskoha pidaja ärinimi, registriood ja aadress juhul, kui üleantavate andmete registreerimisega kaasneb ka kauplemiskoha vahetamine;
- emitendi aktsionäride võimalused vastuvõtva depositooriumi juures ja olemasolul uues kauplemiskohas väärtpaberid võõrandada, omandada ja teisi aktsionäride õigusi teostada.

Selle teabe ja EVKS § 18¹ lõigete 1–3 põhjal peab registripidaja hindama, kas väärtpaberite registrist kustutamise tingimused on täidetud. Vastuvõtva depositooriumi nõusoleku esitamise

¹³ <http://www.clearstream.com/clearstream-en/about-clearstream>

¹⁴ <https://www.euroclear.com/en/about.html>

eesmärk on tuvastada, kas vajalike andmete vastuvõtmiseks on vastuvõtja jaoks vajalikud eeldused täidetud. Kauplemiskoha andmed on vajalikud kontrollimaks, kas väärtpaberid saavad jätkuvalt olema kaubeldavad väärtpaberid. Viimases punktis esitatud andmete eesmärk on tuvastada, kuidas saavad olemasolevad väärtpaberite omanikud keskdepositooriumi vahetumisel oma õigusi teostada, alates uues keskdepositooriumis või selle liikme vahendusel väärtpaberikonto avamisest kuni uues kauplemiskohas tehingute tegemise võimalusteni.

EVKS § 18¹ lõike 5 kohaselt tuleb registripidajal esitada emitendile otsus taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise kohta kahe nädala jooksul taotluse saamisest. Taotluse rahuldamisel esitatakse taotlus ka vastuvõtvale depositooriumile, Finantsinspeksioonile, kontohalduritele ja vajadusel uuele kauplemiskoha pidajale. Lõike 6 kohaselt on registripidajal õigus taotluse rahuldamisest keelduda, kui EVKS § 181 lõigetes 1–4 nimetatud tingimused ei ole täidetud.

EVKS § 18¹ lõige 7 sätestab, et taotluse heakskiitmisel sõlmivad registripidaja ja vastuvõttev depositoorium üleantavate registriandmete vastuvõtvale depositooriumile üleandmiseks lepingu (edaspidi käesolevas paragrahvis *üleandmise leping*). Aktsiaraamatu jt andmete ülekandmine on vastutusrikas ja paljusid tehnilisi detaile sisaldav toiming, mistõttu on otstarbekas sätestada seaduses ka asjakohase lepingu sõlmimise kohustus.

Lõikes 8 esitatakse nimetatud lepingu minimaalne sisu, üheks selle oluliseks osaks on andmete üleandmise kuupäev. Vastav kuupäev on oluline tagamaks kauplemiskohas väärtpaberitega tehtavate tehingute realiseerumise enne keskdepositooriumi vahetumist. Sellest lähtuvalt esitatakse vastav teave lõike 9 kohaselt ka asjassepuutuvatele isikutele.

Lõike 10 kohaselt on kontohalduritel õigus väärtpaberitega kauplemiskohas või kauplemiskoha väliselt kokkulepitud väärtpaberiülekannete õigeaegsaks realiseerimise tagamiseks väärtpaberiülekannete tegemise korralduste vastuvõtmine peatada. Börsitehingute arveldusperioodi pikkus on tavapäraselt kaks tööpäeva, seega tuleks kontohalduritel emitendi aktsiatega börsitehingute realiseerimise tagamiseks tehingukorralduste vastuvõtmine peatada kaks päeva enne aktsiaraamatu üleandmise kuupäeva.

Lõike 11 kohaselt annab registripidaja üleantavad andmed üleandmise lepingus kokkulepitud kuupäeval vastuvõtvale depositooriumile, sellest kuupäevast loetakse ka aktsiaraamat uuele aktsiaraamatu pidajale üleantuks.

Lõikes 12 sätestatakse, et vastuvõttev depositoorium väljastab taotluse esitanud emitendile tema väärtpaberite registreerimise järel viivitamata tõendi väärtpaberite registreerimise kohta vastuvõtvas depositooriumis. Vastav teatis on oluline äriregistri jaoks, kus selle alusel saadakse märkida aktsiate registripidajaks uus keskdepositoorium.

Eelnõu § 1 punkt 27 (EVKS täiendamine paragrahviga 18²)

EVKS §-d 18¹ ja 18² erinevad üksteisest kahe olulise tunnuse poolest. Esimeseks erisuseks on väärtpaberi ulatus. EVKS § 18² väärtpaberite ulatus on §-st 18¹ laiem, s.t see hõlmab ka vabalt võõrandatavaid väärtpabereid, mis ei ole realselt kaubeldavad, sellisteks väärtpaberiteks on näiteks börsil noteerimata aktsiaseltsi aktsiad. Mittekaueldavate aktsiate kustutamisele ehk registri vahetamisele kohalduv EVKS § 18² lõike 1 kohaselt kaubeldavate väärtpaberite kustutamise regulatsioon, v.a EVKS § 18² lõikes 2 ja 3 nimetatud erisused.

Teiseks erinevuseks on keskdepositooriumite ring. Eelnõus on § 18² keskdepositooriumite ring §-st 18¹ kitsam, s.t see hõlmab vaid keskdepositooriume, kellel on õigus Eestis teenuseid

osutada (eelnõus § 18² lõige 2). Teenuse osutamise õigus on keskdepositooriumitel, kes on saanud Eestis keskdepositooriumi tegevusloa või kes osutavad Eestis teenuseid CSDR määruse artikli 23 alusel piiriülevalt.

EVKS § 18² lõike 3 kohaselt ei pea registripidaja mittekaubeldavate väärtpaberite registrist kustutamisest Finantsinspeksiooni teavitama põhjusel, et tegemist ei ole börsiemitentidega ehk Finantsinspeksioon ei teosta selliste aktsiaseltside üle järelevalvet.

Väärtpaberite ja keskdepositooriumite mõistete ulatust CSDR määruse artiklitest 23 ja 49 tulenevalt on täpsemalt selgitatud ülalpool seletuskirja EVKS § 2¹ selgituste juures.

Eelnõu § 1 punkt 28 (EVKS § 20 lõike 4 muutmise)

EVKS § 20 lõikega 4 täpsustatakse, et registripidaja poolt väljastatakse väärtpaberikonto omajale tema taotlusel väärtpaberite jäägi info aasta lõpu seisuga. Taotluse esitamise täpsemad tingimused täpsustatakse registripidamise korras.

Eelnõu § 1 punkt 29 (EVKS § 20 lõike 7 muutmise)

EVKS § 20 lõike 7 kohaselt on väärtpaberikonto omajal õigus nõuda registritoimingute kohta teavet lisaks kontohaldurile ka otse registripidajalt juhul, kui registripidaja on ise vahetult olnud väärtpaberikonto avajaks.

Eelnõu § 1 punkt 30 (EVKS § 23 lõike 1¹ muutmise)

EVKS-s ei ole piisavalt selgelt eristatud, milliste teenuste hinnakiri ja mis tingimustel tuleb rahandusministeeriumiga kooskõlastada ja milliste teenuste hinnakiri mitte. EVKS § 23 lõikes 1¹ esitatakse hinnakirja koostamise kohta kaks kriteeriumi:

- 1) kooskõlastada tuleb EVKS § 2² lõigetes 1 ja 2 nimetatud kohustuslikult osutatavate registriteenuste hinnakiri;
- 2) hinnakiri tuleb kooskõlastada vaid juhul, kui registripidaja omab vastavate teenuste suhtes turgu valitsevat seisundit.

Arutelukoht on, kas turgu valitsevat seisundit hindamisel tuleks turu geograafiliseks piirkonnaks lugeda Eestit või laiemat regioonit. Kuni CSDR määruse alusel emitentide emissioonide reaalselt mujal registreerimise võimaluste avanemiseni tuleks eelduslikult piirduda valitseva turu määratlemisel Eestiga.

Eelnõu § 1 punkt 31 (EVKS § 23 lõike 1² muutmise)

EVKS § 23 lõike 1² muudatuse eesmärk on muuta registripidaja hinnakirja koostamise ja kooskõlastamise protsess senisest läbipaistvamaks. Sellel eesmärgil on registripidajale seatud kohustus pidada teenuste üle arvestust põhjendatud kulude alusel iga teenuse lõikes. Kui praktikas selgub, et CSDR määruses sätestatud hinnakirja avalikustamise põhimõtted on piisavad ja CSRD määruse artikli 28 alusel registripidaja juurde loodav emitente ja kontohaldureid esindav nn kasutajate komitee tegevus on hinnakirja koostamiseks piisav, siis võib kaaluda ka rahandusministeeriumi senise ex-ante hinnakirja kooskõlastamise põhimõtte asendamist konkurentsiameti post-ante hinnakirja kontrolliga.

Eelnõu § 1 punkt 32 (EVKS § 23 lõike 2 muutmise)

EVKS § 23 lõike 2 muutmise eesmärk on tagada Finantsinspeksioonile registripidajalt tasuta teabe saamise õigus.

Eelnõu § 1 punkt 33 (EVKS § 24 kehtetuks tunnistamine)

EVKS § 24 tunnistatakse kehtetuks, sest vastavatest registripidajale seatud nõuetest CSDR määrusest tulenevalt loobutakse, pensioniregistri pidajale seatakse uued analoogsed nõuded EVKS §-s 24¹.

Eelnõu § 1 punkt 34 (EVKS täiendamine §-ga 24¹)

Paragrahvis 24¹ esitatakse lisaks EVKS §-le 1³ pensioniregistri pidajale seatud põhinõuded.

Lõige 1 sätestab, et kui pensioniregistri pidaja on keskdepositoorium, siis ei kohaldata talle EVKS §-des 26–30 sätestatud nõudeid. Vastav erand on vajalik, sest EVKS §-des 26–30 sätestatu kohaldub pensioniregistri pidajale.

Lõike 2 kohaselt peab pensioniregistri pidaja olema Eestis äriregistrisse kantud aktsiaselts. Selle sättega on täpsustatud kehtiva EVKS § 24 lõiget 1, mille kohaselt peab registripidaja olema aktsiaselts. Kehtiv sõnastus jätab võimaluse erinevateks tõlgendusteks selles, kas pensioniregistri pidaja võib olla ka välisriigi aktsiaselts või mitte. Uus sõnastus sellise võimaluse välistab. Pensioniregister on spetsiifiline riigi sotsiaalkindlustuse taristu osa, mistõttu on otstarbekas lubada pensioniregistrit pidada vaid Eesti äriühingul.

Lõikes 3 sätestatakse, mis tingimustel ja milliseid teenuseid on pensioniregistri pidajal õigus edasi anda.

Pensioniregistri põhiteenuseid edasi anda ei ole lubatud. Põhiteenusteks on pensionifondi osakute registreerimine, mis hõlmab ka kogumispensionide seaduses sätestatud teenuseid ning erinevate asjaosalistele pensioniregistri taristule ligipääsu tagamine.

Põhiteenuste edasiandmise keeld lähtub eeldusest, et riik on sõlminud nimetatud teenuse osutamiseks tähtajalise lepingu väljavalitud teenuse osutajaga, mistõttu on ootuspärane, et vastav isik ka isiklikult vastavaid teenuseid osutab.

Põhiteenustest erinevaid nn tugiteenuseid on pensioniregistri pidajal õigus edasi anda CSDR määruse artiklis 30 sätestatud tingimustel. Vastav artikkel sätestab näiteks vastutuse edasiandmise keelu ja kohustuse tagada, et tegevuste edasiandmine ei muuda depositooriumi kohustusi oma liikmete ja emitentide ees. Samuti ei tohi tegevus edasiandmine takistada järelevalve teostamist, sealhulgas juurdepääsu registriandmetele.

Vastavateks nn tugiteenusteks võivad olla näiteks raamatupidamise-, infotehnoloogia- ja õigusabiteenused.

Lõike 4 aluseks on osaliselt võetud EVKS § 24 lõige 4. Erinevalt kehtivast õigusest on lisaks ühinemisele võimalik Finantsinspektsiooni loal ka registripidaja jagunemine, vt ka eelnõu § 1² lõige 6. CSDR määrus muudab registriteenuse osutamise senisest rahvusvahelisemaks, mistõttu on võimalik, et lisaks registripidaja ühinemisele võib tekkida vajadus ka registripidaja jagunemiseks. Registripidaja jagunemise võimaluse loomine on üheks võimalikuks eelduseks ka seniselt ühe registripidaja mudelilt kahe erineva registripidaja mudelile üleminekuks.

Eelnõu § 1 punkt 35 (EVKS § 25 muutmine)

EVKS § 25 asendatakse tervikuna, muudatuste sisu on selgitatud allpool.

EVKS § 25 põhimõtted kohalduvad ühtemoodi nii registripidajale, kui ka pensioniregistri pidajale (EVKS § 1³ lõige 3), s.t ka tuleviks on riik mõlema registripidajaga lepingulises suhtes.

Lõike 1 kohaselt viiakse registripidaja määramine Vabariigi Valitsuse tasandilt rahandusministri pädevusse.

Lõike 2 kaudu vähendatakse rahandusministri ja registripidaja vahelise registripidamise lepingu lubatavat tähtaega kahekümnelt aastalt kümnele aastale. Lubatava tähtaja lühendamisel on eeldatud, et kümme aastat on ühe äriühingu jaoks plaanitava registriteenuse jaoks piisavalt pikk periood.

Lõike 3 aluseks on võetud EVKS § 25 lõige 3.

Lõike 4 eesmärk on anda Finantsinspeksioon registripidaja valikul võimalus hinnata, kas registripidajaks valitav isik vastab EVKS-s sätestatud nõuetele. Selline eelhindamine on vajalik, sest rahandusministri valitud pensioniregistri pidaja üle hakkab järelevalvet teostama Finantsinspeksioon.

Lõike 5 aluseks on EVKS § 25 lõike 1 kolmas lause.

Eelnõu § 1 punkt 36 (EVKS §-des 26–30 sõna „registripidaja“ asendamine)

EVKS §-des 26–30 loetakse sõna „registripidaja“ asendatuks sõnadega „pensioniregistri pidaja“ vastavas käändes. Selle muudatuse eesmärk on kohaldada EVKS §-des 26–30 sätestatud nõuded vaid pensioniregistri pidajale. Keskdepositooriumiks olevale registripidajale ei peaks vastavad nõuded laienema, sest temale kohalduvad nõuded tulenevad CSDR määrusest ja vastavatest rakendusaktidest.

Kui EVKS §-de 26–30 nõuded jääksid osaliselt kehtima ka keskdepositooriumiks olevale registripidajale, siis tekiks oht, et vastavad EVKS nõuded võivad mina vastuollu vastavate CSDR määruse ja selle rakendusaktides sätestatud nõuetega.

Eelnõu § 1 punkt 37 (EVKS § 31 lõike 1 kehtetuks tunnistamine)

EVKS § 31 lõikes 1 esitatud keskdepositooriumi mõiste tunnistatakse kehtetuks, sest vastav EVKS keskne mõiste on viidud EVKS üldossa (§ 1⁴).

Eelnõuga ei muudeta kontohalduritele seatud nõudeid, samas on arutelukoht, kas kontohalduriks saamise tingimusi võiks täpsustada, nõudes näiteks FATCA nõuete täitmist. Või kui kontohalduri staatuse taotlejal ei ole FATCA nõuetest tulenevat nn GIIN (*Global Intermediary Identification Number*) koodi, siis nõuda, et teenuseid ei osutataks USA residentidele.

Eelnõu § 1 punkt 38 (EVKS § 32 lõike 5 muutmise)

EVKS § 32 lõikes 5 parandatakse viite viga. Kontohaldur peab liituma registripidaja hallatava vastavate teenuste osutamist võimaldava infosüsteemiga KoPS-s sätestatud registripidaja teenuste osutamiseks.

Eelnõu § 1 punkt 39 (EVKS § 37 lõike 2 muutmise)

EVKS § 37 lõike 2 teises lauses täpsustatakse, et kontohalduri staatusest loobumise teade peab olema saadetud kirjalikus või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis.

Eelnõu § 1 punkt 40 (EVKS § 38 täiendamine lõikega 1¹)

Lõikega 1 antakse Finantsinspeksioonile pädevus vaadata läbi keskdepositooriumite määrusest tulenevad depositooriumite tegevusloa taotlused.

Lõikega 2 antakse Finantsinspeksioonile pädevus teostada järelevalvet CSDR määruse alusel, sealhulgas määrata rahatrahve ja rakendada muid järelevalvemeetmeid CSDR määruse artiklis 63 sätestatud nõuete rikkumiste eest. Lõike eesmärk on anda Finantsinspeksioonile CSDR määruse alusel järelevalve teostamiseks õiguslik alus.

Lõikes 1 ja 2 sätestatud pädevuse andmine on nõutav ka CSDR määruse artikli 11 lõike 1 kohaselt.

Eelnõu § 1 punkt 41 (EVKS § 38 täiendamine lõikega 4)

EVKS § 38 lõike 4 eesmärk on tagada, et Finantsinspeksioonil oleks järelevalveline pädevus pensioniregistri pidaja ja keskdepositooriumi üle, kes ei ole registripidaja, kuid kes on saanud Eestis tegevusloa ja kes osutab teenuseid Eestis. Eestis teenuseid osutava välisriigi keskdepositooriumi ja tema Eestis registreeritud filiaali üle järelevalve teostamise põhimõtted on sätestatud eraldi EVKS §-s 45².

Eelnõu § 1 punkt 42 (EVKS § 39 esimese lause muutmise)

EVKS § 39 esimesele lausele lisatakse lõike tunnus „1“. Tegemist on tehnilise muudatusega tulenevalt §-le 39 teise lõike lisamisest.

EVKS § 39 lõikega 2 kohustatakse Finantsinspeksiooni avalikustama CSDR määruse rikkumiste eest väärteoasjas tehtud lahendit või haldusakti. Vastav nõue tuleneb CSDR määruse artiklist 62 ja see on erand üldisest Finantsinspeksiooni seaduse § 54 lõikes 5 sätestatud õigusest otsustada, kas väärteoasjas tehtud Finantsinspeksiooni lahend või haldusakt avalikustada või mitte.

Eelnõu § 1 punkt 43 (EVKS § 40 pealkirja muutmise)

EVKS § 40 pealkirjale lisatakse selguse huvides sõna „sunniraha“, sest paragrahvis sätestatakse lisaks Finantsinspeksiooni ettekirjutuse õigusele ka õigus sunniraha nõudmise õigus.

Eelnõu § 1 punkt 44 (EVKS § 40 täiendamine lõikega 5)

EVKS § 40 lisatakse lõige 5, milles kehtestatakse sunniraha määrad CSDR määruse nõuete täitmiseks tehtud Finantsinspeksiooni ettekirjutuse täitmata jätmise eest. Vastavad sunniraha määrad tulenevad CSDR määruse artikli 63 lõike 2 alapunktidest f ja g.

Eelnõu § 1 punkt 45 (EVKS täiendamine §-ga 45¹)

EVKS §-ga 45¹ kehtestatakse keskdepositooriumi tegevusega seotud isikutele (töötajad, võlaõigusliku lepingu alusel tegutsevad isikud) kohustus teavitada Finantsinspeksiooni juhul, kui neile on ilmnunud keskdepositooriumipoolne keskdepositooriumile seatud nõuete oluline rikkumine (lõige 1). Sellise teavituskohustusega ei rikuta konfidentsiaalsuskohustust või lojaalsusnõuet (lõige 2). Vastav kohustus tuleneb CSDR määruse artiklist 65.

Eelnõu § 1 punkt 46 (EVKS täiendamine §-ga 45²)

EVKS § 45² eesmärk on kehtestada järelevalve alused välisriigi keskdepositooriumi Eesti äriregistrisse kantud filiaali ja Eestis teenuseid osutava välisriigi keskdepositooriumi üle.

Lõike 1 kohaselt võib Finantsinspeksioon nõuda välisriigi keskdepositooriumilt, kelle filiaal on registreeritud Eestis või kes osutab Eestis teenuseid, lisaandmeid ja -dokumente, mis on vajalikud tema üle järelevalve teostamiseks, samuti andmeid, mis on vajalikud statistika kogumise eesmärgil. Vastava teabe küsimuse aluseks on CSDR määruse artikli 24 lõige 2.

Lõige 2 annab Finantsinspeksioonile järelevalve teostamisel õiguse korraldada Eestis teenuseid osutava keskdepositooriumi Eestis registreeritud filiaali asukohas kohapealset kontrolli. Vastav õigus tuleneb CSDR määruse artikli 24 lõikest 1.

Lõige 3 keelab välisriigi keskdepositooriumil Eestis teenuseid osutada, kui välisriigi finantsjärelevalve asutus on tema tegevusloa peatanud või kehtetuks tunnistanud. Vastav põhimõte lähtub eeldusest, et ühe riigi finantsjärelevalveasutuse vastav meede peaks omama mõju ka teistes lepinguriikides.

Lõike 4 kohaselt võib Finantsinspeksioon rakendada käesolevas seaduses sätestatud meetmeid rikkumise lõpetamiseks, kui välisriigi keskdepositoorium või tema Eesti filiaal ei täida päritoluriigi finantsjärelevalveasutuse ettekirjutust. Finantsinspeksioon peab sellest viivitamatult teavitama välisriigi keskdepositooriumile tegevusloa väljastanud finantsjärelevalve asutust ja Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve Asutust. Vastava õiguse aluseks on CSDR määruse artikli 24 lõige 5.

Eelnõu § 1 punkt 47 (EVKS senise § 46⁵ muutmise §-ks 46⁶ ja seaduse täiendamine uue §-ga 46⁵)

EVKS § 46⁵ muudetakse §-ks 45⁶ ning uue §-ga 46⁵ antakse alus CSDR määrusest tulenevate nõuete rikkumiste eest karistuse määramisel. Vastava sätte aluseks on CSDR määruse artikkel 63. Lisaks rahatrahvile on Finantsinspeksioonil õigus rakendada tulenevalt EVKS § 38 lõikest 4 keskdepositooriumi suhtes ka CSDR artikli 63 teises lõikes nimetatud haldusmeetmeid, mis vastavad EVKS 6. peatükis sätestatud haldusmeetmetele. CSDR määruse artikli 63 teise lõike punktides f ja g sätestatud karistusmäärad on kehtestatud sunnirahana § 40 lõikes 5. Olemasolevale EVKS § 46⁵ teise numbri andmine on vajalik, kuivõrd seadust ei ole võimalik uue ülaindeksiga sättega täiendada selliselt, et ei muutuks seaduse sätete loogiline järjestus.

Eelnõu § 1 punkt 48 (EVKS täiendamine §-ga 56³)

EVKS-i täiendatakse rakendussätetega, millega reguleeritakse väärtpaberikontol juba registreeritud vabatahtliku pensionifondi osakute üleviimist pensionikontole (§ 56³). Muudatused jõustuvad eelnõu kohaselt 2018. aasta 1. märtsil. Alates nimetatud kuupäevast hakatakse uusi osakuid registreerima juba pensionikontol. Vabatahtliku pensionifondi osakute, mis on juba varem väärtpaberikontol registreeritud, pensionikontole üle viimiseks antakse **lõikes 1** EVK-le aega kolm kuud, st 2018. aasta 1. juuniks peaksid kõik vabatahtlike pensionifondide osakud olema pensionikontol. Isikud, kellel on seoses II sambaga liitumisega pensionikonto juba avatud, hakkavad edaspidi oma pensionikontol nägema ka andmeid oma vabatahtliku pensionifondi osakute kohta. Neile, kel on vabatahtliku pensionifondi osakuid,

kuid kes ei ole II sambaga liitunud ja kellele ei ole seetõttu pensionikontot avatud, avab pensionikonto EVK (**lõige 2**). Vabatahtliku pensionifondi osakute üleviimine väärtpaberikontolt pensionikontole ja vajadusel sellele eelnev pensionikonto avamine osakuomanike aktiivsust ei eelda. **Lõikes 3** on reguleeritud osakuomanike teavitamist neist muudatustest. Teavitamiskohustus pannakse kontohalduritele, kellega seotud väärtpaberikontodel vabatahtlike pensionifondide osakuid varem registreeriti ja mis nüüd pensionikontodele ringi tõstetakse. Osakuomanike teavitamine tuleb samuti läbi viia hiljemalt 2018. aasta 1. juuniks.

§ 2. IFS muutmine

IFS § 96 lõike 1 muutmine. Lisaks IFS §-s 95 sätestatule tuleb pensionifondi deponitoriumil jälgida ka pensionifondi osakute vahetamise ja osakute tagasivõtmise tehingute (kindlustuslepingu sõlmimiseks või väljamakse tegemiseks) vastavust õigusaktides, pensionifondi tingimustes ja prospektis ning kohustusliku pensionifondi korral ka fondivalitseja ja registripidajaga KoPS kohaselt sõlmitud kolmepoolses lepingus kehtestatud nõuetele. Kehtiva IFS sõnastuses tuleb pensionifondi deponitoriumil korraldada pensionifondi osakute tagasivõtmist kindlustuslepingu sõlmimiseks ning pensionifondi osakute vahetamist. Selline sõnastus on aga ebatäpne, sest praktikas ei korralda deponitorium nimetatud tegevusi, vaid kontrollib nende tegevuste õiguspärast läbiviimist. Eelnõus esitatud sõnastust on vastavalt parandatud.

§ 3. KarS muutmine

KarS tuleb muuta, täpsustamaks, et tulevikus võib lisaks EVK-le ka mõni muu deponitorium olla aktsiaraamatu pidaja. Muudatuste mõistevalikud erinevad mõneti nii väärtpaberite registreerimise seaduse kui ka ÄS mõisteaparaadist, kuid muudatuste tegemisel on arvestatud eriseaduse konteksti ja püütud leida just konkreetse seaduse konteksti sobivad mõisted, sh üldmõisted.

§ 4. KoPS muutmine

Eelnõu § 4 punkt 1 (KoPS § 12 lõige 1)

KoPS § 12 lõike 1 muutmise eesmärk on viia KoPS kasutatav senine üldine registripidaja mõiste kooskõlla eelnõus kasutatava pensioniregistri pidaja mõistega.

Eelnõu § 4 punkt 2 (KoPS § 52⁴ lõike 2 punkt 4)

KoPS § 52⁴ lõike 2 punktis 4 täpsustatakse krediidasutuse kohta kohustusliku kogumispensioni väljamaksete avaldustele kantavaid andmeid. Kui Eestis piisab pangakonto numbrist, siis teatud juhtudel on pangaülekannete tegemiseks vaja rohkem andmeid, krediidasutuse nime, aadressi ja muid andmeid. Muudatus on vajalik, et EVK-l oleks võimalik korraldada pensioni väljamaksmist ka teistes riikides asuvate krediidasutuste kontodele, kus ülekannete tegemiseks vajalikele andmetele on omad nõuded (nt Venemaale).

Eelnõu § 4 punkt 3 (KoPS § lõiked 4 ja 5)

KoPS § 54 täiendatakse lõigetega 4 ja 5. Uutes lõigetes reguleeritakse pensionikonto avamist isikutele, kes soovivad omandada vabatahtliku pensionifondi osakuid, kuid kes ei ole liitunud II sambaga ja kellele seetõttu ei ole pensionikontot veel avatud. Isikule, kellele pensionikontot veel avatud ei ole, avab EVK vabatahtliku pensionifondi osakute arvestamiseks pensionikonto. EVK avab pensionikonto kontohalduri poolt talle edastatud pensionikontot omada sooviva isiku kirjaliku või kirjalikku taasesitamist ja isiku identifitseerimist võimaldava taotluse alusel (lõige 4). Analoogselt toimub praegu ka väärtpaberikonto avamine EVKSi kohaselt. Et tagada andmete ajakohasus, kohustatakse isikut kontohaldurit või EVK-d oma andmete muutumisest teavitama. Pensionikonto avamisel esitatud andmete muutumisest tuleb teavitada viivitamata. Kui isik teavitab andmete muutumisest kontohaldurit, on viimasel omakorda kohustus viivitamata teavitada EVK-d. Viimane tagab registriandmete uuendamise (lõige 5).

Eelnõu § 4 punkt 4 (KoPS § 57 lõige 1)

KoPS § 57 lõike 1 sõnastust täpsustatakse. Sätestatakse, et osakute vahetamise avaldus tuleb esitada vähemalt kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis kontohaldurile või registripidajale. Ka praegu esitatakse avaldused praktikas läbi kontohaldurite. Uudse lahendusena saab avaldusi esitama hakata ka otse EVK-le (nagu see on praegu II samba puhul).

Eelnõu § 4 punkt 5 (KoPS § 57 lõige 3 ja § 65 lõige 3)

KoPS § 57 lõikes 3 ja § 65 lõikes 3 asendatakse viited pensionifondi deponooriumile viidetega registripidajale. Vabatahtliku pensionifondi osakute vahetamist korraldab EVK, samuti osakute tagasivõtmist täiendava kogumispensioni kindlustuslepingu sõlmimiseks.

Eelnõu § 4 punkt 6 (KoPS § 58 lõige 1 ja § 60 lõige 2)

KoPS § 58 lõikes 1 ja § 60 lõikes 2 asendatakse viited väärtpaberikontole viidetega pensionikontole. Põhjuseks asjaolu, et vabatahtliku pensionifondi osakuid hakatakse registreerima pensionikontol, nagu see on ka kohustusliku pensionifondi osakute puhul.

Eelnõu § 4 punkt 7 (KoPS § 58 lõige 2 ja § 65 lõige 1)

KoPS § 58 lõikes 2 ja § 65 lõikes 1 täpsustatakse, nagu § 57 lõikes 1, et osakute tagasivõtmiseks pärimise korral või täiendava kogumispensioni kindlustuslepingu sõlmimiseks tuleb avaldus esitada kontohaldurile või registripidajale (vt ka selgitust KoPS § 57 lõike 1 muutmisele).

Paragrahv 5. KrMS muutmine

KrMS tuleb muuta, täpsustamaks, et tulevikus võib prokuratuur esitada väärtpaberi arestimiseks arestimääruse lisaks EVK-le ka mõnele teisele deponooriumile.

Paragrahv 6. MsÜS muutmine

MsÜS § 2 lõike 4 punkti 6 tuleb muuta, täpsustamaks, et tulevikus võib lisaks EVK-le ka mõni muu deponoorium olla aktsiaraamatu pidaja. Muudatuste mõistevalikud erinevad mõneti nii

väärtpaberite registreerimise seaduse kui ka ÄS mõisteaparaadist, kuid muudatuste tegemisel on arvestatud eriseaduse konteksti ja püütud leida just konkreetse seaduse konteksti sobivad mõisted, sh üldmõisted.

Paragrahv 7. PankrS muutmine

CSDR määruse tõttu tuleb muuta PankrS § 21 lõiget 3 ja §-i 41 seoses käsutuskeelu kandmisega keskregistrisse ja täiendada seda väärtpaberikonto blokeerimise võimalusega ka mõnes muus väärtpaberite keskdepositooriumis. Edaspidi seatakse käsutuskeeld PankrS § 20 (enne pankroti väljakuulutamist) ja § 41 alusel lisaks Eesti väärtpaberite keskregistrile ka muus väärtpaberite registri pidamise seaduses nimetatud väärtpaberite keskdepositooriumis registreeritud väärtpaberitele väärtpaberite või väärtpaberikonto blokeerimise teel. Avalduse EVK-s või muus väärtpaberite keskdepositooriumis registreeritud väärtpaberite või väärtpaberikonto blokeerimiseks esitab pankrotimääruse alusel haldur (§ 41 lõike teine lause). Pankroti väljakuulutamisel Euroopa Liidu Nõukogu 29. mai 2000. a määruse (EÜ) nr 1346/2000 maksejõuetusmenetluse kohta (edaspidi maksejõuetusmenetluse määrus) artikli 3 lõike 1 alusel võib avalduse esitada ka pankroti välja kuulutanud riigi muu pädev asutus (§ 41 lõike 1 viimane lause).

Muuta tuleb ka võlausaldajate teavitamise kohustust reguleerivat sätet PankrS § 34 lõikes 3: edaspidi teavitab pankrotihaldur pankrotimäärusest ning võlausaldajate esimese üldkoosoleku ajast ja kohast sama paragrahvi lõikes 1 sätestatud viisil võlausaldajaid, kellel kinnistusraamatust, laevakinnistusraamatust, kommertsandiregistrist, EVK-st või muust väärtpaberite keskdepositooriumist nähtuvalt võib olla rahaline nõue võlgniku vastu. See põhimõte kehtib edaspidi jätkuvalt ka nende võlausaldajate kohta, kelle harilik viibimiskoht või elu- või asukoht on mõnes teises Euroopa Liidu liikmesriigis. Depositooriumide, mis asuvad Eesti jurisdiktsioonist väljas, puhul on võimalik rakendada maksejõuetusmenetluse määrust. Määruse kohaselt tunnustatakse teise riigi haldurit piiriülevalt, tunnustatakse ka pankrotiotsust, halduri tegevust laiemalt. Nimetatud määruse kohaldamisel on pankrotihalduril võimalik ka esitada teise riigi depositooriumile nt pankrotimärke tegemise avaldus (vt artiklid 16 jj).

Eelnõuga ei plaanita muuta PankrS § 36 põhimõtteid: pankroti väljakuulutamise läheb võlgniku õigus pankrotivara valitseda ja kasutada üle pankrotihaldurile, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti (lõige 1). Võlgniku poolt pärast pankroti väljakuulutamist tehtud pankrotivara hulka kuuluva eseme käsutustehing on tühine (lõike 2 esimene lause). Pärast pankroti väljakuulutamist tehtud pankrotivara hulka kuuluva eseme käsutustehing ei ole tühine, kui isik omandab eseme heauskselt, sh ka tuginedes nt EVK-s nähtavale infole, sest vastavalt kehtiva EVKS § 9 lõikele 2 juhul, kui isik omandab registrile tuginedes heauskselt väärtpaberi või õiguse väärtpaberile, loetakse registrikanne tema suhtes õigeks.

Nimetatud põhimõte kehtib edasi, seaduse § 21 lõiget 3 ja § 34 lõiget 3 täiendatakse viitega väärtpaberite registri pidamise seaduses nimetatud depositooriumi peetvale registrile. Samas peab arvestama, et heauskse omandamise võimalikkus sõltub siiski kohaldatavast õigusest ja igal üksikjuhul (juhul, kui tegemist on välisriigi depositooriumiga) tuleb tuvastada, millise riigi õigusnormid välismaise elemendi esinemisel kohaldamisele kuuluvad.

Paragrahv 8. REÖS muutmine

Depositooriumide regulatsiooni muutumine toob kaasa ka vajaduse muuta ja täpsustada rahvusvahelise eraõiguse norme.

REÕS §-s 23¹ järgi määratletakse registrikande kaudu väljendatavatele väärtpaberitele kohalduv õigus „lex rei sitae“ põhimõttest teatud mõttes erinevalt. REÕS § 23¹ lõike 1 kohaselt kohaldatakse aktsiale, võlakohustusele ja muule õigusele, mida väljendatakse registrikande kaudu (registreeritud väärtpaber), selle riigi õigust, kus vastavat registrit peetakse. Sama § lõike 2 kohaselt juhul, kui üks isik (valitseja) valitseb registreeritud väärtpaberit teise isiku jaoks ja arvel muus kui § 23¹ lõikes 1 nimetatud registris või kontol (vastav register), kohaldatakse vastavas registris tehtud kandega väljendatud õigusele (valitseja kaudu hoitav väärtpaber) selle riigi õigust, kus valitseja kaudu hoitava väärtpaberi kohta vastavat registrit peetakse.

REÕS § 23¹ lõike 3 järgi kohaldatakse registrikande kaudu väljendatavatele väärtpaberitele, sh aktsiatele *Place of the Relevant Intermediary Approach* (edaspidi *PRIMA*) reeglit, s.o registri pidamise riigi õigust. Normi sõnastus võib tunduda väga laiana (§ 23¹ lõige 3), st kohaldatav õigus peab selle normi alusel reguleerima järgmisi küsimusi: väärtpaberi õiguslik olemus (punkt 1); asjaõiguse sisu, tekkimine ja lõppemine väärtpaberi suhtes (punkt 2); väärtpaberi käsutamise tagajärjed väärtpaberist tulenevatele õigustele (punkt 3); väärtpaberist tulenevate õiguste teostamise tingimused (punkt 4); väärtpaberi kasutamine tagatisena, sealhulgas müügiõiguse tekkimine ja teostamine (punkt 5); väärtpaberit koormavate õiguste järjekoh (punkt 6) ning valitseja õigused ja kohustused valitseja kaudu hoitava väärtpaberi suhtes (punkt 7).

Justiitsministeeriumi palvel analüüsis Tartu Ülikooli prof dr. iur Karin Sein REÕS § 23¹ CSDR määruse valguses ning palus teha ettepanekud, kui vaja, ka sätte muudatusteks.

Prof Sein viitas, et REÕS § 23¹ on arvelduste lõplikkuse direktiivi artikli 9 lõige 2 ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2002/47/EÜ finantstagatiskokkulepete kohta artikli 9 Eesti õigusesse ülevõtmise tulemus. Nimetatud sätted reguleerivad kollisiooninorme registreeritud väärtpaberite tagatisena kasutamise asjaõiguslike aspektide kohta. Mõlema direktiivi mainitud sätetes ja seetõttu ka REÕS §-s 23¹ on lähtutud *PRIMA* reeglist – väärtpaberile kohaldub selle riigi õigus, kus väärtpaberi kohta registrit peetakse. Prof Karin Sein on rõhutanud, et siin tuleb tähele panna olulist aspekti: mainitud direktiivide eesmärk on olnud „reguleerida kollisiooniõiguslikul tasemel üksnes registreeritud väärtpaberite teatud asjaõiguslikke aspekte, eelkõige tagatise seadmisega seonduvat. Seevastu REÕS § 23¹ lõike 1 sõnastusest: „Aktsiale /.../ kohaldatakse selle riigi õigust, kus vastavat registrit peetakse“ võib jääda ekslik mulje, nagu reguleeriks antud sätte kogu registreeritud aktsiaga seonduvat õiguslikku, sh ühinguõiguslikku probleematikat.“

Prof Seina hinnangul on võimalik seda ekslikku tõlgendust ületada süstemaatilist tõlgendusviisi kasutades, sest sätte paikneb REÕS neljandas osas pealkirjaga „Esemed“ ning enamik selle osa eelnevatest sätetest on asjaõiguslikud kollisiooninormid. Kummatigi on ka direktiiviga kooskõlas tõlgendamise kaudu võimalik sätet mõista selliselt, et selle reguleerimisesemeks on üksnes registreeritud väärtpaberitega seonduvatele asjaõiguslikele aspektidele kohalduv õigus. Prof Sein teeb ettepaneku, et kui tõlgendamisele lootma jäämist peetakse liiga ebaselgeks, siis võib REÕS § 23¹ sõnastust ka vastavalt täpsustada. Prof Sein märgib ka seda, et REÕS § 23¹ kohaldumisala on laiem kui kirjeldatud direktiivide omad, hõlmates mitte üksnes väärtpaberite kui tagatisega seonduva, vaid ka nt väärtpaberite omandamise. Prof Sein leiab, et sellistele asjaõiguslikele küsimustele *PRIMA* reegli kohaldamine ei ole direktiividega ega ka CSDR määrusega vastuolus ning vastab

rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõtetele. Prof Sein viitab, et keskdepositooriumi määruse preambuli põhjenduspunkti 57 kohaselt tuleks kiiresti kehtestada selged eeskirjad õiguse kohta, mida kohaldatakse nende väärtpaberite asjaõiguslikele aspektidele¹⁵, mida hoitakse keskdepositooriumis peetavatel kontodel. Kuid määruse samas punktis mõõndakse, et see on siiski määruse kohaldumisala ületav horisontaalne küsimus, mida võiks käsitleda tulevastes liidu seadusandlikes aktides. Prof Sein sedastab, et põhjenduspunktist on „selge, et antud määrus registreeritud väärtpaberitega seonduvatele asjaõiguslikele aspektidele üldse ei kohaldu“. „Seega ei nõua keskdepositooriumide määrus registreeritud väärtpaberite asjaõiguslike aspekte reguleeriva (siseriikliku) kollisiooninormi muutmist“, märgib prof Sein. Vastava kollisiooninormina on vaadeldav ka REÕS § 23¹. Prof Sein: „kuna registreeritud väärtpaberitega seonduvatele asjaõiguslikele aspektidele kohaldatava õiguse reeglid jäävad uue määruse alt välja, siis ei tingi uus määrus iseenesest § 23¹ muutmist“.¹⁶

keskdepositooriumi
_analüüs prof K. Sein

Väärtpaberitele kohalduva kollisiooniõiguse reeglid leiduvad ka Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi poolt välja töötatud vahendaja kaudu omatavate väärtpaberite suhtes eksisteerivatele õigustele kohaldatava õiguse 2006. a 5. juuli Haagi konventsioonis¹⁷, millega on seni ühinenud üksnes Ameerika Ühendriigid, Šveitsi Konföderatsioon ning Mauritiuse Vabariik¹⁸. Konventsiooni artiklis 4 sisaldub nõ primaarreegel: kohaldatav õigus on selle riigi õigus, milles on otsesõnu kokkulepitud kontolepingus kui kontolepingule kohalduv õigus või kui kontoleping näeb ette mõne teise riigi õiguse kohaldamise, kohaldub selle teise riigi õigus. See põhimõte kohaldub vaid juhul, kui vahendajal on lepingu sõlmimisel selles riigis konventsioonis toodud väga detailsetele tingimustele (vt artikli 4 lõike 1 punkt a) ja artikli 4 lõige 2) vastav püsiv asukoht (*office*).

Kokkuvõtteks on PRIMA reegel olnud printsipiina REÕS-s 1. maist 2004. a ning põhimõtteliselt tuleks õiguskindluse huvides seda püüda muuta nii vähe, kui võimalik. Samas on muutmisvajadus siiski olemas, tagamaks, et Eestis asutatud ja Eesti äriregistrisse kantud aktsiaseltside aktsiate olemus, samuti sellest tulenevad õigused määratletaks siiski Eesti õiguse alusel, olenemata, kes/kus on konkreetselt aktsiaraamatu pidaja või millise riigi õigus kohalduks PRIMA reeglit rakendades. Tegemist on olemuslikult ühinguõiguse küsimustega, millele tuleb kohaldada sama õigust kui ülejäänud ühinguõiguslikele küsimustele. Õiguselguse huvides lisatakse REÕS § 15 ulatusse veel üks punkt: juriidilisele isikule kohaldatava õigusega määratletakse juriidilises isikus osaluse või sellega sarnaneva õiguse olemus ning osaluse või õiguse tekkimise ja teostamise põhimõtted. Lisaks täiendatakse samal eesmärgil REÕS § 23¹ lõikega 4, täpsustamaks, et §-s 23¹ sisalduvat üldreeglit ei rakendata juriidilises isikus osaluse või vahetuskirjade või muude selletaoliste õiguste olemusele ning õiguse tekkimise ja teostamise põhimõtetele. Neis küsimusis kohaldatakse juriidilise isiku kollisiooninormi (REÕS § 15 täiendamine punktiga 9).

¹⁵ Määruse tõlge eesti keelde (viidatakse „väärtpaberite omandiõigusele“) on ekslik, ingliskeelses versioonis on kasutatud väljendit: „*law applicable to proprietary aspects*“

¹⁶ Karin Sein „Analüüs Euroopa Liidu keskdepositooriumide määruse ja REÕS § 23¹ suhte kohta, lisatud seletuskirjale.

¹⁷ Asjaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne. P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi, T. Puri (koost). Tallinn: Juura 2014, § 314¹ komm. 3.3.3 b), lk 451

¹⁸ http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=72

Paragrahv 9. RLS muutmine

RLS tuleb muuta, täpsustamaks, et tulevikus võib lisaks EVK-le ka mõni muu depositoorium olla aktsiaraamatu pidaja. Muudatuste mõistevalikud erinevad mõneti nii väärtpaberite registreerimise seaduse kui ka ÄS mõisteaparaadist, kuid muudatuste tegemisel on arvestatud eriseaduse konteksti ja püütud leida just konkreetse seaduse konteksti sobivad mõisted, sh üldmõisted.

Paragrahv 10. TuMS muutmine

TuMS § 57¹ lõike 5 esimeses lauses asendatakse vabatahtliku pensionifondi fondivalitseja EVK-ga, kellel tekib fondivalitseja asemel deklaratsioonide esitamise kohustus.

Paragrahv 11. TMS muutmine

TMS-s on mitu sätet, mille alusel on ka EVK-l teatav abistav roll täitemenetluse läbiviimisel. Nii on kohtutäituril õigus nõuda vastavalt TMS § 26 lõikele 3 EVK-lt andmeid võlgniku väärtpaberikontode kohta. Et aktsiaraamatut saab tulevikus pidada mõni muu depositoorium, tuleks sama kohustus sätestada ka selle suhtes. TMS § 26 täiendatakse seega viitega muule väärtpaberite keskdepositooriumile ning seadusesse viiakse uus, TMS konteksti paremini sobiva üldmõiste (tähistamaks nii EVK-d kui ka muu depositooriumi) – „registripidaja“.

Muuta tuleb ka TMS § 124 lõiget 6. Kehtiva sätte kohaselt esitab kohtutäitur EVK-s registreeritud väärtpaberite müügiks registripidajale või depositooriumile korralduse arestitud väärtpaberite ülekandmiseks kohtutäituri ametialasele väärtpaberikontole. Korraldus edastatakse registripidajale posti teel või vajalike tehniliste tingimuste ja vastava kokkuleppe olemasolu korral elektrooniliselt kohtutäiturile kasutamiseks kohustusliku infosüsteemi vahendusel. Registripidaja või tulevikus ka väärtpaberite keskdepositoorium täidab korralduse võlgniku väärtpaberikonto debiteerimise ning kohtutäituri väärtpaberikonto krediteerimise teel.

Täitemenetluse puhul tuleb aga edaspidigi arvestada territoriaalsuse printsiibiga (TMS § 4 lõige 4). Nii tuleb igal üksikjuhul arvesse võtta, kas konkreetne teenusepakkuja ja tema peetav register paikneb Eesti jurisdiktsioonis või mitte ning kas kohtutäituril on realselt võimalik depositooriumi vahendusel väärtpabereid arestida. Kui registripidaja tegutseb Eestis nt filiaalina (nagu krediidasutused teatud juhtudel), on põhjust arvata, et kohtutäituri koostöö täitemenetluses on võimalik. Samas kui depositoorium pakub teenust nn piiriülese passi abil otse nt Rootsist ning ka register asub Rootsis, ei pruugi territoriaalsuse printsiip sellisel depositooriumil Eesti kohtutäituri täitekorraldusi võimaldada täita.

Paragrahv 12. VPTS muutmine

Eelnõu § 12 punkt 1 (VPTS § 173 punktide 8 ja 9 muutmine)

EVKS § 173 punktide 8 ja 9 eesmärk on muuta Finantsinspektsiooni õigust kohustusliku ülevõtmispakkumise erandi tegemiseks paindlikumaks juhul, kui valitsev mõju saadi kas emitendi ümberkujundamise (punkt 8) või pantimise (punkt 9) tulemusel.

Eelnõu § 12 punkt 2 (VPTS § 214 lõike 2 punkti 2 muutmine)

EVKS § 214 lõike 2 punkti 2 muutmine on vajalik süsteemi korraldaja tegevusloa saajate nimekirja CSDR määrusega kooskõlla viimiseks. CSDR määruse artikli 18 lõike 2 kohaselt peab arveldussüsteemi korraldajal olema keskdepositooriumi tegevusluba.

Eelnõu § 12 punkt 3 (VPTS §-de 215-223 kehtetuks tunnistamine)

VPTS §-d 215–223 reguleerivad nõudeid arveldussüsteemi korraldajale (§-d 215 ja 216), vastava tegevusloa menetlust (§-d 218–220), arveldussüsteemi liikmeks saamist ja arveldussüsteemi reegleid (§-d 221–223).

CSDR määruse artikli 18 lõike 2 kohaselt peab arveldussüsteemi korraldajal olema keskdepositooriumi tegevusluba ja ta peab seega järgima CSDR määruses sätestatud nõudeid, sh tegevusloa menetlust. Sellest tuleneb, et VPTS-s sätestatud arveldussüsteemi korraldaja peab taotlema CSDR määruse kohase tegevusloa ja vastavaid nõudeid järgima. VPTS §-de 215–223 kehtetuks tunnistamata jätmisel tekiks ühe teenuse osutamiseks (arveldussüsteemi korralda) kaks paralleelset omavahel mitte haakuvat tegevusloa režiimi.

VPTS §-de 215–223 regulatsioonikehtestamise vajaduse tulenes arvelduste lõplikkuse direktiivist, vastavas direktiivis ei ole aga tegevusloa režiimi põhimõtteid sätestatud. Kuna see ei tulene otseselt EL õigusest, siis võib iga lepinguriik olla kehtestanud tegevusloa režiimi või valinud mõne muu lahendi, mis piiriülese järelevalve teostamisel omavahel ei haaku.

Kui CSDR määruse kehtimisel taotleb näiteks teise lepinguriigi keskdepositoorium VPTS kohast arveldussüsteemi pidaja tegevusloa, siis tekitab see küsimuse, milliste teenuste üle peaks Finantsinspeksioon teise lepinguriigi keskdepositooriumi üle järelevalvet teostama. Samuti on küsitav, millised tagajärjed on sellel, kui Finantsinspeksioon otsustab VPTS kohase tegevusloa ära võtta, aga teises lepinguriigis väljastatud CSDR määruse kohane tegevusluba jääb kehtima.

Ülalviidatud põhjustel on CSDR määruse valguses VPTS-s sätestatud tegevusloarežiimist ja vastavatest arveldussüsteemi pidaja nõuetest loobutud.

Kui turuosaliste, Finantsinspeksiooni või mõne teiste asjaosalise hinnangul on siiski kaalukaid argumente kahe paralleelse tegevusloarežiimi säilitamiseks, siis on eelnõu autorid valmis vastavat lahendit kaaluma.

Eelnõu § 12 punkt 4 (VPTS § 230 lõike 1 täiendamine punktiga 4)

VPTS § 230 lõike 1 lõike 4 eesmärk on anda Finantsinspeksioonile üldine järelevalveline pädevus CSDR määruses sätestatud nõuete üle järelevalve teostamisel.

Paragrahv 13. ÄS muutmine

1. Sissejuhatus, ülevaade CSDR määruse seostest ÄS-ga

Kehtiva ÄS § 182 kohaselt peab osauhingu osanike nimekirja juhatus, samas võib osanike otsusel (sama § lõige 3) registreerida osad EVK-s. ÄS § 233 lõike 2 kohaselt peab aktsiaraamatut Eesti väärtpaberite keskregistri pidaja. Eesti väärtpaberite keskregistri pidaja on hetkel ainuke teenusepakkuja Eestis, kes võib nii osanike nimekirja kui ka aktsiaraamatut pidada vastavalt mh ÄS-s ja EVKS-s sätestatule ning lähtuvalt rahandusministri ja EVK vahelisest lepingust, mis sõlmitakse EVKS § 25 alusel.

Eelnõuga tehtavad AS ja teiste seaduste muudatused on tingitud Eesti kohtupraktikast ja sellest, et CSDR määruse artikli 23 lõikes 1 on kehtestatud väärtpaberite keskdepositooriumidele teenuste osutamise vabadus: **liikmesriik on kohustatud lubama osutada CSDR määruse lisa 1. jaos loetletud teenuseid määruses reguleeritud viisil kõigil depositooriumidel, kes vastavad määruse nõuetele**¹⁹. CSDR määruse artikkel 49 lõige 1 peegeldab artiklis 23 reguleeritud vabadust ning sätestab, et emitendil on õigus korraldada oma selliste väärtpaberite registreerimine liikmesriigis registreeritud keskdepositooriumis, mis on võetud kauplemisele reguleeritud turgudel ja mitmepoolsetes kauplemissüsteemides või millega kaubeldakse kauplemiskohtades, kui asjaomane keskdepositoorium vastab artiklis 23 osutatud tingimustele.

Artikli 49 lõike 1 teise lause kohaselt ilma, et see piiraks artikli 49 esimeses lõigus osundatud õigust, kohaldatakse jätkuvalt selle liikmesriigi äriühinguõigust või sarnast õigust, mille alusel on väärtpaberid emitteeritud. Keskdepositoorium võib emitendile, kes on esitanud vastava taotluse, teenuse osutamisest keelduda. Keeldumise aluseks võib olla ainult põhjalik riskihinnang või see, et asjaomane keskdepositoorium ei osuta teenuseid, mis on nimetatud lisa A jao punktis 1 seoses väärtpaberitega, mis on välja antud/tekkinud vastava liikmesriigi ühinguõiguse või sarnase õiguse alusel (artikli 49 lõige 3).²⁰ Eeltoodud sätetest võib järeldada, et nimetatud vabadust piirab artiklis 49 sätestatud emitendi õigus saada kasutada vastavaid teenuseid üksnes seoses väärtpaberitega, millega kaubeldakse reguleeritud turgudel või mitmepoolsetes kauplemissüsteemides või kauplemiskohtades.

CSDR määruse kohaldumisulatus on mainitud kahte artiklit arvesse võttes jäänud siiski vastuoluliseks ning EL liikmesriikidel on tekkinud küsimus, kas ja kui palju on neil võimalik piirata teenuse osutamise vabadust siseriiklikult kehtivate põhimõtete alusel. Näiteks on Euroopa Komisjonilt küsitud järgmist: „arvestades artikli 49 (1) ulatust, mille kohaselt iga EL emitendi õigust saada ligipääs igale EL keskdepositooriumile on piiratud väärtpaberitega, mis on võetud kauplemiskohas kauplemisele, kas liikmesriik võib säilitada siseriiklikus õiguses olevad piirangud, mis nõuavad, et väärtpaberid, mis ei ole kauplemiskohas kauplemisele võetud, tuleb registreerida riigisisises keskreistris?“. Euroopa Komisjon on vastanud nii: „Ei. Selline piirang oleks vastuolus CSDR määruse artikliga 23, mis lubab igal tegevusloa saanud keskdepositooriumil pakkuda ükskõik, millist keskdepositooriumi teenust, sh ükskõik, millises liikmesriigis asutatud emitendi väljastatud väärtpaberite esmaregistreerimist.“²¹. Seega võib Euroopa Komisjoni vastusest jääda mulje, et igasuguse väärtpaberi, sh aktsia

¹⁹ Art 23 „1. Tegevusloa saanud keskdepositoorium võib liidu territooriumil osutada lisa osutatud teenuseid, sealhulgas filiaali rajamise kaudu, tingimusel, et asjaomased tegevused on tegevusloaga hõlmatud.

2. Tegevusloa saanud keskdepositooriumi suhtes, mis kavatseb osutada lisa A jao punktides 1 ja 2 osutatud põhiteenuseid seoses artikli 49 lõikes 1 osutatud finantsinstrumentidega, mida reguleeritakse teise liikmesriigi õigusega, või rajada filiaali teises liikmesriigis, kohaldatakse lõigetes 3–7 osutatud menetlust.“

²⁰ Inglise keeles: *Such a refusal shall be based only on a comprehensive risk assessment or if that CSD does not provide the services referred to in point (1) of Section A of the Annex in relation to securities constituted under the corporate or similar law of the relevant Member State.*

Saksa keeles: *Eine solche Ablehnung darf nur in einer umfassenden Risikobewertung begründet sein oder ergehen, weil der Zentralverwahrer die Dienstleistungen unter Abschnitt A Nummer 1 des Anhangs in Bezug auf die dem Gesellschaftsrecht oder vergleichbaren Rechtsvorschriften des betreffenden Mitgliedstaats unterliegenden Wertpapiere nicht erbringt.*

²¹ Seda lähenemist ei toeta Euroopa Komisjon: Frequently asked questions: http://ec.europa.eu/internal_market/financial-markets/docs/csdr/20141003-csdr-faq_en.pdf, vt vastust küsimusele nr 21.

emitent peab saama valida mh ka aktsiaraamatu pidajat (CSDR määruse lisa loetletud teenus nr 1).

Siinkohal tuleks toonitada CSDR määruse laiemat eesmärki – panna turuosalistele „*ühtsed kohustused seoses arveldussükli ja -korra teatavate aspektidega ning ette näha ühtsed nõuded väärtpaberiarendussüsteeme korraldavate keskdepositooriumide suhtes. Määruse otsekohaldavate eeskirjadega peaks tagatama, et kõigi turukorraldajate ja keskdepositooriumide suhtes kohaldatakse identseid otsekohaldavaid kohustusi, standardeid ja reegleid. Määrusega peaks liidus suurendatama arvelduse turvalisust ja tõhusust, ennetades riigisiseste õigusnormide mis tahes lahknevusi direktiivi²² ülevõtmise tulemusel. Määrus peaks turukorraldajate ja keskdepositooriumide jaoks vähendama erinevatest riigisisestest õigusnormidest tulenevat regulatiivset keerukust ning võimaldama keskdepositooriumidel osutada teenuseid piiriüleselt, ilma et peaks järgima eri riikide nõudeid seoses keskdepositooriumide tegevuslubade, järelevalve, korralduse või riskidega. Määrus, millega kehtestatakse keskdepositooriumidele samasugused nõuded, peaks aitama kõrvaldada konkurentsihäireid“ (CSDR määruse põhjenduspunkt nr 5).*

Niisiis on CSDR määruse keskmeks eelkõige väärtpaberiarendussüsteeme korraldavatele keskdepositooriumidele kohaldavate normide ühtlustamine (ja seda eelkõige seoses tegevuslubade, järelevalve, korralduse ja riskidega), lihtsustamiseks teenuse pakkumise võimalikkust ning suurendamiseks väärtpaberite hoidmise ja arveldamise teenust pakkuvate depositooriumide usaldusväarsust kogu siseturul.

Samas jäid kahjuks CSDR määrusest välja esialgu kavas olnud väärtpaberite materiaaõigust ja kollisiooniõigust puudutavad ühtlustavad normid. Tulemuseks on olukord, kus on loodud küll ühtne ja samadel tingimustel reguleeritud turg teenusepakkujatele, kuid ei ole arvesse võetud väärtpaberite puudutavate materiaal- ja kollisiooniõiguslike normide ja põhimõtete mitmekesisust kogu siseturul. Emitent saab CSDR määruse alusel küll väärtpaberite esmarestreerimist või hoidmist või arveldamist vabamatel tingimustel korraldada, kuid samas ei ole üheselt selge, millise riigi õigus peaks kohalduma ning milliste põhimõtete alusel toimub nt väärtpaberi omandiõiguse üleminek ning osaluse omajate või võlausaldajate huvide kaitse, aga ka nt õiguste määratlemine, mis väärtpaberist tulenevad. Samuti on ebaselge CSDR määruse kohaldumisulatus, võttes arvesse Eesti õigust ja asjaolu, et keskselt registreeritakse EVK-s hetkel nii aktsiaseltside aktsiaid (vt AS § 228 lõige 1 ja § 233 lõige 2) kui ka väärtpaberiturul mitte kuigivõrd laia kasutust leidnud osuühingute osad (vt AS § 182 lõige 3 ja 4).

Teenused, mida väärtpaberite keskdepositoorium CSDR määruse Lisa A-jao kohaselt vabalt osutada võib:

1. esmane väärtpaberite registreerimine registreeritud väärtpaberite süsteemis ehk „notariteenus“;
2. väärtpaberikontode pakkumine ja hoidmine kõige kõrgemal tasandil ehk „keskne hoidmisteenus“;
3. väärtpaberiarendussüsteemi korraldamine ehk „arveldusteenus“.

---

²² Peetakse silmas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. mai 1998. aasta direktiivi 98/26/EÜ arvelduse lõplikkuse kohta makse- ja väärtpaberiarendussüsteemides (EÜT L 166, 11.6.1998, lk 45), vt määruse põhjenduspunktid nr 3 ja 5.

Loetelus toodud teenused kattuvad EVK poolt täna pakutavate teenustega, sh ka osanike nimekirja ja aktsiaraamatu pidamine (nn notariteenus).

CSDR määruse rakendamisel omab tähtsust mõiste „väärtpaber“. Mõiste „finantsinstrument“ või „väärtpaber“ on määruse artikli 2 punktis 8 määratletud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2014/65/EL, finantsinstrumentide turgude kohta ning millega muudetakse direktiivi 2002/92/EÜ ja 2011/61/EL (edaspidi *MIFID II direktiiv*) artikli 4 lõike 1 punktis 15 nimetatud „finantsinstrumendi“ mõiste kaudu. MIFID II direktiivi artikli 4 lõike 1 punkt 15 viitab „finantsinstrumendi“ sisu avamisel omakorda sama direktiivi I lisa C jaole. Seal on loetletud finantsinstrumendina vabalt võõrandatavad väärtpaberid, rahaturuinstrumendid, optsioonid, futuurid jne. MIFID II direktiivi artikli 4 lõike 1 punkt 44 annab otsesõnu ka direktiivi ametlikus eestikeelses tõlkes väljendatud „vabalt võõrandatava väärtpaberi“ („*transferable securities*“, ilmselt oleks korrektsem tõlge „üleantav väärtpaber“) definitsiooni, s.o „sellist liiki väärtpaber, mis on kapitaliturul kaubeldav, välja arvatud maksevahend /-“. Tegemist ei ole seega väärtpaberiga, mis on juba kauplemisele võetud, vaid mis on kapitaliturul põhimõtteliselt „kaubeldav“.

Õiguskirjanduses on märgitud järgmist²³: „Termin „kapitaliturg“ (*capital market*) on seejuures laiem kui „reguleeritud turg“ (*regulated market*). Kapitaliturul kaubeldavateks väärtpaberiteks on üleantavad ehk kaubeldavad väärtpaberid (*transferable securities*)

MIFID direktiivi artikli 4 lõike 1 punkti 18 tähenduses (mis omakorda on VPTS § 2 lõike 1 punkt 1 aluseks). Termin „kaubeldav väärtpaber“ VPTS § 3 tähenduses peaks seega omama sama tähendust, mis termin „üleantav väärtpaber“ MIFID direktiivi artikli 4 lõike 1 punktis 18.²⁴ Selline väärtpaber ei pea olema kaubeldav reguleeritud väärtpaberiturul, vaid üksnes kapitaliturul. Kapitalituru mõistet direktiiv ei sisalda, kuid selle all mõeldakse laiemalt kõiki olukordi, kus kohtuvad väärtpaberite müümise ja ostmise huvid. Keskne tähendus kaubeldavate väärtpaberite eristamisel on seega nende üleantavus, mille all tuleb MIFID direktiivi artikli 4 lõike 1 punkti 18 puhul mõista väärtpaberi vabalt võõrandatavust.“ Just selliste väärtpaberitega seotud teenuste pakkumise vabadust tulebki riigil CSDR määruse kohaselt tunnustada. Väärtpaberi mõiste on avatud ka VPTS § 2 lõikes 1 ja lähtub eelnimetatud MIFID direktiivi määratlustest: väärtpaber VPTS tähenduses, ka selle kohta dokumenti väljastamata, on vähemalt ühepoolse tahteavalduse alusel üleantav varaline õigus või kohustus või leping, sh ka aktsia või muu samaväärne kaubeldav õigus.

Seni on Eesti õiguskirjanduses leitud²⁵, et väärtpaberid, mille võõrandamise eelduseks on teise isiku või äriühingu nõusolek või heakskiit, ei ole vabalt võõrandatavad. Seetõttu ei saa näiteks vaadelda vabalt võõrandatava väärtpaberina tulundusühistu liikmesust, sest tulundusühituseaduse § 24 l 1 kohaselt on vajalik liikmesuse omandaja ühistu liikmeks vastuvõtmine selleks tulundusühituseaduse § 13 kohaselt pädeva ühistu organi otsusega. Osahinguga osa on kaubeldav väärtpaber VPTS § 2 tähenduses aga üksnes juhul, kui osahinguga põhikirjas on ÄS § 149 lõike 3 kolmanda lause kohaselt välistatud osanike ostueesõigus ning põhikirjas ei ole nähtud ette § 149 lõike 3 esimeses lauses sätestatud korda, mille kohaselt on osanikel võimalik põhikirjas ette näha, et osa võõrandamine on lubatud

²³ Asjaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne. P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi, T. Puri (koost). Tallinn: Juura 2014, § 314¹ komm. 3.3.3 b), lk 452.

²⁴ Nn MIFID direktiiv on tänaseks asendatud nn MIFID II direktiiviga, milles on mõistete struktuuri mõneti muudetud, kuid sisu sama (vt art 4 lg 1 p 15 ja p 44).

²⁵ Asjaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne. P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi, T. Puri (koost). Tallinn: Juura 2014, § 314¹ komm. 3.3.3 b), lk 452

üksnes täiendava tingimuse esinemise (nt kellegi nõusolek) korral²⁶. Praktikas on arvatud, et osauhinna osa ei ole väärtpaber, sest vastavalt ÄS § 148 lõikele 6 ei või osa kohta anda väärtpaberit. Võlaõigusseaduse § 917 lõike 1 järgi loetakse väärtpaberiks iga dokumenti, millega on seotud mingi varaline õigus selliselt, et seda ei ole võimalik dokumendist eraldi teostada. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt loetakse seadusega sätestatud juhtudel väärtpaberiks ka õigusi, mida väljendatakse ja antakse üle üksnes registrikande vahendusel. Sellistena on vaadeldavad ka osauhinna osad, vähemalt osas, mis on registreeritud EVK-s. Seega ÄS-s väljendatud keeld puudutab osa n-ö klassikalise väärtpaberina paberil väljastamist ja ei välista teatud juhtudel osauhinna osa kui sellise väärtpaberina käsitlemist asjaomaste Eesti ja EL õigusaktide tähenduses.

Arvestades, et üldiselt ei ole praktikas peetud osauhinna osa klassikalises mõttes väärtpaberiks ega instrumendiks, mida saaks väärtpaberiturul vabalt müüa, tuleb lahendada küsimus, kuidas mõista CSDR määruses ettenähtud vabadust teenust osutada ja õigust teenust kasutada osauhinna osanike nimekirja pidamise kontekstis. Osauhinna (inglise keeles *private limited liability company*) on oma olemuselt aktsiaseltsist suletud ühing, kus osanikel on osauhinna põhikirja kaudu võimalik suurel määral omavahelisi suhteid reguleerida. Suletud ühinna olemusele viitab ka seaduses sätestatud osanike ostueesõigus (ÄS § 149 lõige 2), mida on küll võimalik põhikirjaga välistada (ÄS § 149 lõige 3). Samuti on võimalik põhikirjaga ette näha, et osa võõrandamine on lubatud üksnes täiendava tingimuse täitmise korral, eelkõige, et osa võõrandamiseks on vajalik teiste osanike, juhatuse, nõukogu või muu isiku nõusolek. See, et põhikirjaga saab üksikjuhtudel muuta osauhinna osa vabalt võõrandatavaks väärtpaberiks, muudab osa vaba võõrandatavuse määratlemise ja seega CSDR määruse kohaldamisalasse teoreetilise kuuluvuse tuvastamise ebamõistlikult keerukaks. Hetkel on Eestis üle 154 000 osauhinna, neist ca 72% on ühe osanikuga osauhingud. Kokku kolme osanikuga osauhinguid on ca 97% kõigist osauhingutest. Ühingutest, kus on vaid üks osanik, moodustab ca 75% neid, kus veel ka juhatuse ja osaniku isikud langevad kokku.²⁷ Niisiis on tegemist märkimisväärselt suletud ühinguvormiga. Seetõttu on tugevalt kaheldav, kas osauhinna on vaadeldav võimaliku „väärtpaberi emitendina“, kes peab saama valida osanike nimekirja pidajaid erinevate deponituumide hulga. Käesoleva eelnõu ja seletuskirja koostajad on seisukohal, et kõnealune, siiski väärtpaberiturule ja keskdeponituumidele suunatud EL õigusakt ei ole mõeldud Eesti osauhingute osanike nimekirja pidamist reguleerima. Seetõttu on eelnõu koostajad otsustanud CSDR määruse rakendamisel siiski mitte muuta osanike nimekirja pidamise kehtivat regulatsiooni.

Aktsiaraamatu pidamise regulatsiooni tuleb aga CSDR määruse mõjul muuta. Kehtiva ÄS § 228 lõike 2 kohaselt kuuluvad aktsiast tulenevad õigused isikule, kes on aktsionärina kandnud aktsiaraamatusse. Aktsiaseltsi aktsia on aktsiaseltsi aktsiakapitalis isiku osalust väljendav õigus. ÄS § 228 lõike 1, § 233 lõike 1 ning EVKS § 2 lõike 1 punkti 3 järgi peavad aktsiad olema registreeritud aktsiaraamatus, mida peab ÄS § 233 lõike 2 järgi Eesti väärtpaberite keskkregistri pidaja. Tegemist on väärtpaberiga, mille kohta peetakse registrit VÕS § 917 lõike 2 esimese lause tähenduses. Registrisse kantakse väärtpabereid omavad isikud ja väärtpaberite suhtes eksisteerivad õigused, sh pandiõigus. Sellise registri olemasolul on väärtpaberitega seotud õiguste omandamise, selliste õiguste suhtes õiguste, sh pandiõiguse omandamise ja väärtpaberist tulenevate õiguste teostamiseks vajalik vastava registrikande tegemine ning õigustatud isiku registrisse kandmine.²⁸ EVK on n-ö esmatasandiregister aktsionäride ja neile

²⁶ Op cit.

²⁷ RIK statistika, väljastatud Justiitsministeeriumile 18.06.2015. a

²⁸ Asjaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne. P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi, T. Puri (koost). Tallinn: Juura 2014, § 314¹ komm. 3.3.3 b), lk 450-451.

kuuluvate aktsiate kohta²⁹, hõlmates ka esindajakonto omajaid, kes hoiavad väärtpabereid küll enda nimel, kuid kliendi arvel (vt EVKS § 16). Kanne EVK-s on küll aktsia kui õiguse olemasolu eelduseks, kuid ei ole seaduse järgi selle võõrandamise kehtivuse eelduseks³⁰. ÄS § 229 lõike 4 järgi on aktsia omandajal õigus nõuda enda kandmist aktsionärina aktsiaraamatusse ning aktsiaseltsi suhtes loetakse aktsia ülelainuks omandaja kandmisest aktsiaraamatusse. Registrikanne on aktsia omandajale eelkõige vajalik, vältimaks olukorda, kus kolmas isik omandab aktsia heauskselt, tuginedes EVKS § 9 lõike 2 alusel registrile. Kui isikut ei ole aktsia omajana EVK-sse kantud, ei saa ta lisaks kasutada ÄS § 228 lõike 2 järgi aktsiast tulenevaid õigusi aktsiaseltsi suhtes, st ÄS § 226 järgi eelkõige õigust osaleda aktsionäride üldkoosolekul ning kasumi ja aktsiaseltsi lõppemise allesjäänud vara jaotamisel.³¹

Kui Eesti äriregistrisse kantud aktsiaseltsi aktsiaraamatu pidaja on mõni välisriigi deponitoorium, tuleb tagada, et kehtivad põhimõtted säiliks. Eesti aktsiaseltsi seisukohalt ei ole selles mõttes oluline, kes on aktsiaraamatu pidaja, vaid oluline on, et aktsiaseltsil on võimalik tuvastada usaldusväärsest allikast, kes on aktsiaseltsi aktsionär, määratlemaks, kas ja millised õigused on konkreetsel aktsionäril aktsiaseltsi suhtes. Eesti äriregistrisse kantud aktsiaseltsi aktsia õiguslik olemus, samuti selle tekkimise põhimõtted (sh nt tekkimise hetk) ja osalusega seonduvate õiguste määratlemine peab siiski toimuma lähtuvalt Eesti ühinguõigusest ning selliselt peaks regulatsioon ka säilima, isegi, kui realselt aktsiaid või osasid registreeritakse mujal. REÕS seda lähtekohta hetkel sõnaselgelt ei toeta ja vajab muutmist (vt REÕS muudatuste kommentaare).

Niisiis on aktsiaseltsi aktsia üldjuhul vabalt võõrandatav ning kõiki aktsiaid peetakse hetkel elektroonilises vormis EVK-s. ÄS tuleb CSDR määruse mõjul täiendada selliselt, et lisaks võimalusele pidada aktsiaraamatut EVK-s, on aktsiaseltsil, mille osa võõrandamisele mingeid piiranguid seaduses või põhikirjas seatud ei ole, ja mis on käsitatavad CSDR määruse artikli 49 ja CSDR määrust rakendava väärtpaberite registri pidamise seaduse tähenduses väärtpaberina võimalik valida mõni muu väärtpaberite keskdeponitoorium aktsiaraamatu pidajaks (arvestades erisusi, mis tulenevad sellest, kas väärtpaber on kauplemisskohas kauplemisele võetud või mitte, vt väärtpaberite registri pidamise seaduse § 18¹). Juhtudel, kus aktsiate vaba võõrandamine on piiratud, aktsiaraamatu pidaja valimise vabadus ei kehti. Nt võib aktsiaseltsi põhikiri näha ette ostueesõiguse (ÄS § 229 lõige 2) ning selle kohta on tehtud ka märge EVK-sse (ÄS § 229 lõige 2²). Sellisel juhul konkreetse aktsiaseltsi aktsiaid vabalt võõrandatavaks pidada ei saa ning deponitooriumide valimise võimaldamise kohustust CSDR määrusest nende suhtes ei tulene. Nii tuleb seadusesse viia põhimõte, et üksnes vabalt võõrandatavate aktsiate (nii kaubeldavate- kui ka mittekaubeldavate- väärtpaberite registri pidamise seaduse tähenduses), mis on vaadeldavad väärtpaberite registri pidamise seaduse tähenduses väärtpaberitena, korral võib aktsiaselts valida mõne muu, määruses sätestatud nõuetele vastava aktsiaraamatu pidaja.

Käsituspriirangutega (konkreetselt sõnastatuna põhikirjalise ostueesõiguse või pandikeelu kehtimisel) aktsiate korral deponitooriumit osas, mis puudutab aktsiaraamatu pidamist ÄS § 228 mõttes, vahetada ei saa. See põhimõte saab kehtima ka siis, kui aktsiaraamatu pidajat on juba vahetatud ehk aktsiaraamat on EVK-st väljaregistreeritud. Aktsiaseltsi põhikirja

---

²⁹ Op cit.

³⁰ RKTsKo 3-2-1-96-13, p 32.

³¹ Op cit.

pandikeelu või teiste aktsionäride ostueesõiguse viimisel tuleb aktsiaraamat enne kindlasti (tagasi) viia EVK-sse, vastasel korral ei ole registripidajal (vt kehtiva ÄS 33 lõige 6) võimalik põhikirja muutmisele viitavat kehtiva ÄS § 300 lõike 2 kohast kannet teha, sest aktsiaseltsi kohta esitatud dokumendid ei vasta enam seadusele (tema aktsiaraamatu pidaja on deponoorium, milles registreerituse tingimused põhikirja muutmise korral enam ei kehti, sest aktsiaraamatu saab viia üksnes teatud käsutuspiiranguteta või kauplemiskohas kauplemisele võetud aktsiate olemasolul). Siin on lähtutud sellest, et juhul, kui aktsiad ei ole vabalt võõrandatavad, ei laiene neile CSDR määruse põhimõtted ja muu deponooriumi kõigi teenuste osutamise vabadust ning nende teenuste kasutamise õigust vabalt mitte võõrandatavate aktsiatega aktsiaseltsile võimaldada ei tule (vähemalt aktsiaraamatu pidaja määratlemise kontekstis). Seetõttu tulekski aktsiaraamat siiski tuua „tagasi“ selgelt Eesti käibes juba tuttava teenusepakkuja juurde, kellel on ka võimekus otsesuhtluseks Eesti äriregistriga. Näiteks kui põhikirjaga on ettenähtud aktsiate pandikeeld, jääks õiguslikult kaheldavaks pandikeelu edasine mõju, kui aktsiaseltsi „uus“ deponoorium asub nt Eesti jurisdiktsioonist väljaspool ning põhikirjaga sätestatud sellise käsutuskeelu mõju oleks praktikas sisuliselt prognoosimatu. Sellisel juhul on selge, et aktsiaselts tegutseb lähtuvalt eeldusest, et aktsiaid tagatiseks anda ei tohi.

Siin omab tähtsust ka 1. juulil 2015. a jõustunud asjaõiguseaduse muudatus, mille kohaselt omab ühinguõiguslikku mõju ka aktsia pantimine ja pandipidajale omistatakse vastavalt kehtiva AÕS § 316 lõikele 3 teatud juhtudel ühingu otsuste tegemisel osalemise õigus. Pandikeeld võib põhikirjas olla seatud just nimelt eesmärgiga piirata aktsiaseltsis sõnaõigust omavate isikute ringi. Olukorras, kus kohalduv õigus aktsia pantimisel ei ole aktsia hoidmise ahela tõttu enam Eesti, ei ole teistel aktsionäridel enam kindlust, et põhikirjaline piirang kehtib ka muu riigi õiguse alusel seatava pandi puhul. Aktsiaselts, kes soovib kasutada deponooriumi valimise võimalust, peab sellisel juhul pandipiirangud eelnevalt põhikirjast eemaldama või vastupidi, kui soovitakse pandipiiranguid põhikirjaga seada, tuleb aktsiaraamat taas EVK-s registreerida. Veelkord olgu mainitud, et samalaadne loogika saab kehtima ka aktsionäride ostueesõiguse korral. Nii saab eelnõu seadusena kehtima hakkamisel kehtima põhimõtte, et vaid nende aktsiaseltside, mille aktsiatele pole põhikirjaga seatud pandikeeldu või ostueesõigust, aktsiaraamatud võivad olla registreeritud tervikuna mõnes muus deponooriumis, kui EVK.

Siinkohal võib esitada küsimuse, miks mitte minna siseriiklikult EL määruses nõutavast kaugemale ja võimaldada kõigil aktsiaseltsidel või osahingutel registreerida aktsiad või osad mõnes muus deponooriumis. Tuleb aga silmas pidada, et aktsiaraamatu või osanike nimekirja pidaja vahetamine (ka välisriigi registripidaja vastu) on õiguslikult väga keeruline toiming, sest siin võivad põimuda nii asjaõiguse, ühinguõiguse, aga ka täitemenetluse- kui ka pankrotimenetluse alased küsimused ning lisaks võib välismaise elemendi esinemisel olla vajalik rakendada rahvusvahelise eraõiguse põhimõtteid. Seda ei saa reeglina läbi viia ilma kulukate professionaalse õigusabi pakkujateta, kelle kasutamine on tavapärane suurtes börsiühingutes. Kaitsta tuleb ka väikeosaluse omajate huve, kelle jaoks võib ühingu välisriigi deponooriumisse liikumise korral oma õiguste teostamine keeruliseks muutuda, kuid kes ei saa, erinevalt börsiühingutest, ka oma osalust kerge vaevaga võõrandada. Alahinnata ei saa vajadust võimaldada võimalikult läbipaistev, kolmandatele isikutele ja ühinguale usaldusväärne osanike nimekirja ja aktsiaraamatu pidamise keskkond, millest saab lähtuda nii äriühing ise kui ka muud selleks õigustatud huvi omavad isikud ning mille kaudu saab teatud õiguslikke asjaolusid üheselt nähtavaks teha (ostueesõigus, pant, blokeeringud). Nii tuleks tunnustada siiski deponooriumi valimise vabadust vaid täielikult käsutuspiiranguteta aktsiate või teatud kindlas kauplemiskohas kauplemisele võetud aktsiate korral, sest üldiselt on CSDR

määruse eesmärk elavdada väärtpaberiturgu laiemalt selle kaudu, et teenuse pakkujate ring laieneb ning esineb vähem turutõkkeid. Väärtpaberid aga, mis ei ole olemuselt täielikult väärtpaberina vaadeldavad või ei ole vabalt käsutatavad, ei ole ilmselgelt väärtpaberiturule suunatud, mistõttu eesmärk elavdada väärtpaberiturge ja ühtlustada seniseid tegutsemispõhimõtteid puudub. Viimaste puhul tuleb jätkata senisel viisil, st osanike nimekirja peab EVK või osauhinna juhatuse ning aktsiaraamatu pidaja on edasi EVK.

Välisriigi deponoorium, kes soovib CSDR määruses loetletud teenuseid Eestis pakkuda, peaks selleks kandma äriregistrisse filiaali³². CSDR määruse põhjenduspunktis 21 on märgitud järgmist: „Võttes arvesse, et keskdeponooriumide suhtes tuleks kohaldada ühtseid nõudeid, ning selleks, et kõrvaldada olemasolevad takistused piiriülesele arveldusele, peaks igal tegevusloa saanud keskdeponooriumil olema võimalik osutada teenuseid liidu territooriumil, sealhulgas filiaali rajamise kaudu. Selleks et tagada teises liikmesriigis keskdeponooriumi teenuste turvalisuse asjakohane tase, peaks selliste keskdeponooriumide suhtes kohaldama käesoleva määrusega sätestatud erimenetlust, kui nad kavatsevad osutada teatavaid käesolevas määruses sätestatud põhiteenuseid või rajada filiaali vastuvõtvast liikmesriigis“. Niisiis on mõeldav ka lihtsalt piiriülene teenuse pakkumine filiaali asutamata ning teenusepakkuja ja register, kus väärtpabereid registreeritakse ja hoitakse ja nendega kaubeldakse, võib asuda väljaspool Eestit. Seetõttu võib juhtuda, et mitmete õigussuhete kvalifitseerimisel tuleb lähtuda ka REÖS sätestest, sest tekkivatel õigussuhetel on kokkupuude rohkem kui ühe riigi õigusega ehk esineb välismaine element (vt REÖS § 1 lõige 1). Vt selgitusi eelnõu REÖS muutmine kohta.

Mis puudutab Eesti ühinguõigust ja selle kohaldatavust, on CSDR määruse põhjenduspunktis nr 56 märgitud järgmist: „Mitmes liikmesriigis näeb riigisisene õigus ette, et emitendid peavad teatavat tüüpi väärtpaberid, eelkõige aktsiad emiteerima riigi keskdeponooriumis. Selleks et kõrvaldada see takistus liidu kauplemissjärgse turu sujuvalt toimimiselt ning võimaldada emitendil valida kõige tõhusam viis oma väärtpaberite haldamiseks, peaks emitendil olema õigus valida väärtpaberite registreerimiseks mis tahes keskdeponoorium, mis on liidus registreeritud, ning kasutada mis tahes asjakohaseid keskdeponooriumi teenuseid. Kuna liikmesriikide äriühinguõiguse ühtlustamine jääb käesoleva määruse kohaldamisalast välja, tuleks riigisisest äriseadustikku või sarnast seadust, mille alusel väärtpabereid emiteeritakse, jätkuvalt kohaldada ning näha ette kord, et äriseadustiku või sarnaste seaduste nõudeid on võimalik täita, kui teostatakse õigust valida keskdeponoorium. Riigisisene äriseadustik ja sarnased seadused, mille alusel väärtpabereid emiteeritakse, reguleerivad suhteid väärtpaberite emitendi ja nende omanike või kolmandate isikute vahel ning nende väärtpaberitega seonduvaid õigusi ja kohustusi, näiteks hääleõigust, dividende ja korporatiivseid sündmusi. Emitendile teenuste osutamisest keeldumine peaks olema lubatud ainult põhjaliku riskihinnangu põhjal või siis, kui asjaomane keskdeponoorium ei osuta emiteerimisteenust asjaomase liikmesriigi äriseadustiku või sarnase seaduse alusel emiteeritavate väärtpaberite puhul. Pädevatel asutustel peaks olema võimalik võtta kiireid ja sobivaid parandusmeetmeid, kui keskdeponoorium peaks põhjendamatult keelduma emitendile teenuste osutamisest.“ Samalalaadne põhimõte sisaldub ka CSDR määruse artiklis 49.

Eelnimetatu tähendab, et CSDR määrusega ei reguleerita ühtegi ühinguõiguslikku „või sarnast“ küsimust ja riigisisest ühinguõigust „või sarnast“ õigust CSDR määrus ei mõjuta. Vaieldav on, kas kõnealuse määratluse alla võiks ka arvata asjaõiguslikud või

³² AS § 384 lg 1: „(1) Kui välismaa äriühing tahab oma nimel Eestis püsivalt pakkuda kaupu või teenuseid, peab ta äriregistrisse kandma filiaali.“

täitemenetluslikud erisused, mis eelnõuga ette nähakse (pandipidaja nõusoleku nõue, blokeeringute puudumise nõue aktsiaraamatu pidaja vahetamiseks). Eelnõu koostajad on leidnud, et CSDR määruse eesmärk ei ole siiski olnud reguleerida riigisisest asjaõigust ega maksejõuetusõigust, samuti mitte kohtumenetlust, mistõttu kõik riigisisised asjakohased normid peavad kehtima ka uute keskdepositooriumide suhtes, kes Eestis teenust pakkuma hakkavad ja Eesti jurisdiktsiooni kuuluvad. Teenusepakkujal tuleb hinnata, kas riigisisese vastava regulatsiooni täitmise kohustused on koormavad või mittekoormavad, et tulla Eesti turule (nt CSDR määruse artiklis 49 nimetatud „riskihinnang“ enne turule tulekut).

Nii tulenevad depositooriumidele ka edaspidi ÄS-st ja teistest eriseadustest samalaadsed kohustused, mis on kehtiva õiguse alusel EVK-l.

Depositooriumi kohustused jagunevad ÄS kohaselt kaheks:

1) teatiste/kinnituste väljastamine äriregistrile esitamiseks (§ 228 lõige 1, § 250 lõike 1 punkt 7¹, § 300 lõige 2, § 343 lõike 1 punkt 6¹, § 359 lõike 1 punkt 2¹, § 400 lõike 1 punkt 10, § 443 lõike 1 punkt 9, § 485 lõike 1 punkt 10).

2) otse äriregistri teavitamine/andmete kättesaadavaks tegemine.

Teatud punktis üks nimetatud kohustusi tegelikult täita ei tule, sest ÄS § 541 lõikes 3 sisalduva volitusnormi alusel kehtestatud justiitsministri 28. detsembri 2005. a määruse nr 59 „Kohtule dokumentide esitamise korra“ § 22 ja justiitsministri 19. detsembri 2012. a määruse nr 60 „Kohtu registriosakonna kodukorra“ § 255 järgi kontrollib registriosakond vastavaid andmeid arvutivõrgu kaudu EVK-st iseseisvalt. Samuti võib ÄS § 511³ alusel teha osanike nimekirja ja aktsiaraamatu EVK-s registreerimise alase märke äriregistrisse automatiseeritult, kui tehnilised võimalused selleks olemas on (vt aga § 511³ muudatuste selgitusi).

Lisaks on depositooriumidel edaspidi oluline roll täita aktsionäridealase info kättesaadavaks tegemisel ja teatud õiguslike asjaolude nähtavaks tegemisel ka muude õigusaktide alusel. Nii tuleks tagada EVKS (vt nt § 7) kehtiv andmete avalikkuse samaväärne määr ka uute depositooriumite suhtes. Aga ka nt pandimärke tegemine (EVKS § 16 lõige 2, ÄS § 232 lõige 2) või keelumärked nii TMS § 124 lõike 1 kui ka PankrS § 41 alusel. Lisaks tuleb depositooriumi mõista ka KrMS § 142 lõike 9 tähenduses „riikliku registrina“, kellele esitab prokuratuur arestimismääruse vallasasja või õiguse arestimiseks.

Täitemenetluse puhul tuleb edaspidigi arvestada territoriaalsuse printsiibiga (TMS § 4 lõige 4), mis on rakendatav ka antud juhul („Kohtutäitur teeb täitetoiminguid üksnes Eesti Vabariigi territooriumil. Välisriigis toimuvale täitemenetlusele kohaldatakse selle riigi õigust, kus täitemenetlus toimub. Välisriigis täitedokumendi täitmiseks vajaliku teabe saamiseks on isikul õigus pöörduda Eesti Vabariigi Justiitsministeeriumi poole.“). Nimetatud põhimõte seab piirid Eesti aktsiaseltside aktsiate täitemenetluses blokeerimise võimalikkusele. Nii tuleb igal üksikjuhul arvesse võtta, kas konkreetne teenusepakkuja ja tema peetav register paikneb ka tegelikult Eesti jurisdiktsioonis või mitte. Pankrotimenetluses on võimalused märksa laiemad, sest on olemas instrumendid piiriüleseks pankrotimenetluseks³³.

2. ÄS-s tehtavad muudatused sätete kaupa

Eelnõu § 14 punkt 1 (ÄS § 35 muutmise)

---

³³ Vt maksejõuetusmenetluse määrus (Euroopa Liidu Nõukogu 29. mai 2000. aasta määrus nr 1346/2000)

ÄS §-i 35 muudetakse selliselt, et ka väärtpaberite registri pidamise seaduse (siin ja edaspidi on silmas peetud kommenteeritavat eelnõu) § 1¹ lõikes 2 nimetatud väärtpaberite keskdepositooriumil tuleb teavitada registripidajat talle teatavaks saanud äriregistri andmete ebaõigsusest ja registrile esitamata andmetest. See kohustus saab kehtima kõigi depositooriumide suhtes, kes soovivad osutada Eesti äriregistrisse kantud äriühingu aktsiaraamatu pidamise teenust. Eelnõuga tuuakse seadusesse ühtne üldmõiste „depositoorium“, mis tähistab kõiki väärtpaberite registri pidamise seaduses nimetatud depositooriume, kellel on teatud tingimustel õigus osutada aktsiaraamatu pidamise teenust. Üldine lähenemisviis on selline, et muudetakse kõik vastavad paragrahvid ja täiendatakse viidetega „või muule depositooriumile“. Juhtudel, kui on tegemist üksnes osaühingu regulatsiooniga, viidet EVK-le ei korrigeerita, sest edaspidigi jääb osaühingute puhul osanike nimekirja pidajaks EVK.

Eelnõu § 13 punkt 2 (ÄS § 64 punkti 13 muutmise)

Muuta tuleb ÄS § 64 punkti 13, mille kehtiva sõnastuse kohaselt tuleb teha registrikaardile märge aktsia või osa registreerituse kohta EVK-s. Osaühingute alane regulatsioon jääb sisuliselt muutmata, aktsiaseltside puhul võib siis lisaks EVK-le olla CSDR määruse kohaselt ka mõni muu depositoorium. Edaspidigi saavad huvitatud isikud registrikaardilt infot, kes aktsiaraamatut peab ja vastavalt kehtiva ÄS § 34 lõikele 2 (ja mida eelnõuga ei muudeta) kehtib kanne kolmanda isiku suhtes õigena, v.a kui isik teadis või pidi teadma, et kanne ei ole õige. Kannet ei loeta kehtivaks tehingute suhtes, mis tehakse 15 päeva jooksul pärast kanne tegemist, kui kolmas isik tõendab, et ta kanne sisu ei teadnud ega pidanudki teadma. Sama § lõike 3 kohaselt kui registrisse kandmisele kuuluvaid asjaolusid ei ole registrisse kantud, on neil asjaoludel kolmanda isiku suhtes õiguslik tähendus üksnes juhul, kui kolmas isik neist teadis või pidi teadma. Näiteks juhul, kui toimub depositooriumi vahetamine, siis hetkeni, kuni registripidaja ei ole registrikaardil teinud depositooriumi vahetumise kannet, loetakse senine kanne depositooriumi kohta õigeks vastavalt ÄS § 34 lõikele 2 jj.

Eelnõu § 13 punkt 3 (ÄS § 71 lõike 3 muutmise)

Kehtiva ÄS § 71 lõike 3 kohaselt kohaldatakse ettevõtja vastutust seoses seaduses ettenähtud andmete esitamata jätmise või valeandmete esitamisega ka juhul, kui ettevõtja ei täida ka EVKS-s sätestatud teavitamise nõudeid. Viidatava seaduse nimetus muutub, mistõttu tuleb ka ÄS kõnealune säte muuta. Senine põhimõte – EVK-l on õigus teavitada äriregistri pidajat EVKS-s ning selle alusel antud õigusaktides emitendi suhtes ette nähtud kohustuste rikkumisest – jääb kehtima ja edaspidigi on depositoorium kohustatud äriregistri pidajat teavitama nimetatud kohustuste olulisest rikkumisest, eelkõige juhul, kui sellise rikkumise tulemuseks on emitendi poolt emiteeritud väärtpaberite omajate või kolmandate isikute õiguste kahjustamine.

Eelnõu § 13 p 4–6 (ÄS § 182 lõike 3 muutmise ja täiendamise lõigetega 5 ja 6)

Sätte eesmärgiks on kehtestada selgesõnaliselt võimalus vahetada osanike nimekirja pidajat. Eelnõu § 1 punktides 4–6 olev muudatus ei tulene CSDR määruse rakendamise vajadusest, vaid Eesti kohtupraktikast.

Kehtiva EVKS § 18 lõike 2 kohaselt saab EVK-s registreeritud Eesti äriühingu osad kustutada registrist üksnes osaühingu lõppemisel likvideerimis- või pankrotimenetluse lõpetamisega või osaühingu lõppemisel ühinemise või jagunemise korral. Riigikohus on kaalunud EVKS § 18 lõike 2 põhiseaduspärasust osas, mis puudutab osaühingu osa väljaregistreerimise piiratud võimalusi ja leidnud, et EVKS § 18 lõikes 2 sisalduv piirang osaühingu osade EVK-st kustutamiseks väljaspool äriühingu ümberkujundamist on põhiseadusega vastuolus.³⁴ Riigikohus leidis, et EVKS § 18 lõikes 2 ei ole „*vajalik abinõu, et kaitsta osaühingu osanike õigusi, sh õigust teada, kellele osa kuulub ja millal see omanikku vahetab. Sama eesmärki on võimalik osanikke ja osaühingut vähem koormates saavutada, kui osanike nimekirja peab osaühingu juhatus (ÄS § 182 lg 1). Osanike õiguste kaitse tagab osade võõrandamise tehingute notariaalne tõestamine (ÄS § 149 lg 4) ning tehinguandmete edastamine avalikule äriregistrile (ÄS § 28 lg 1). Lisaks on osanikel võimalus vaidlustada osaühingu juhtimiseks vastuvõetud osanike otsused kohtus (ÄS § 178 lg-d 1 ja 3). Seetõttu on EVKS § 18 lg-s 2 sisalduv piirang ebaproportsionaalne ja seega põhiseadusega vastuolus.*“ (p 68). Kolleegium tunnistas PSJKS § 15 lõike 1 punkti 2 alusel PS §-ga 31 vastuolus olevaks ja kehtetuks Eesti väärtpaberite keskregistri seaduse § 18 lg 2 „*osas, milles see ei sisalda õiguslikku alust osaühingu osade Eesti väärtpaberite keskregistrist kustutamiseks osanike otsuse alusel, kui see ei ole seotud äriühingu ümberkujundamisega ja kui osaühingu osad ei ole panditud*“.

Lähtuvalt kirjeldatud Riigikohtu lahendist, tuleb võimaldada osanike nimekirja pidamise õiguse juhatusel tagasiandmist. Osade EVK-st n-õ kustutamise puhul tuleb arvestada, et teatud isikute huvid võivad saada sellest kahjustatud.

Tagamaks osanike huvide kohase kaitse, nähakse ÄS § 182 muudetavas lõikes 3 ja lisatavas lõikes 5 osanike otsusele kõrgendatud häälteenamuse nõue: osanike nimekirja pidaja vahetamise (nii osanike nimekirja pidamise EVK-lt üleandmisel juhatusel kui ka vastupidi) otsus loetakse vastuvõetuks siis, kui selle poolt on antud vähemalt 2/3 koosolekul osalenud osanike häältest (või ÄS § 173 lõikes 2 – otsuse vastuvõtmine koosolekut kokku kutsumata – sätestatud juhul vähemalt 2/3 osanike häältest). Osanike nimekirja pidamine on ühinguõiguslikust seisukohast sedavõrd oluline ning nimekirjade pidajast sõltub osade nii võõrandamise kui ka pantimise erinev režiim (vt nt kehtiva ÄS § 150 lõiked 1 ja 3 ning lõige 6, § 151), et tuleb arvestada väikeosanike kaitsevajadusega (EVK-s registreerimisel lisanduvad regulaarsed kulud, EVK-st välja registreerimisel osade hoidmise ja võõrandamise põhimõtete, sh vorminõuete oluline muutumine).

Kui osanikud otsustavad vahetada nimekirja pidajat, on tegemist ÄS § 33 lõikes 7 kirjeldatud olukorraga („Äriregistrisse kantud andmete muutumisel /-/ tuleb viivitamata esitada avaldus äriregistrisse kantud andmete muutmiseks“). Siin on oluline aga tähele panna, et kehtivas ÄS-s on osanike nimekirja alase märke tegemine võimalik ka automatiseeritud korras (vt³⁵ ÄS § 511³). Osaühingu osade senine regulatsioon säilitatakse, sest mainitud sättes kirjeldatud viisil andmevahetus realselt ka toimib (vt aga ka aktsiaseltsi osas § 511³ muudatusi).

Eelnõu § 13 punkt 7–10 (ÄS § 228, 229 ning § 233 muutmine)

ÄS § 228 lõike 1 kohaselt peavad aktsiad olema registreeritud EVK-s ja § 233 lõike 2 kohaselt peab aktsiaraamatut EVK. Aktsiaraamatu pidajate ringi tuleb lähtuvalt CSDR

³⁴ RKTsKo 3-4-1-3-12

³⁵ „Tehniliste võimaluste olemasolu korral võib märke aktsiate või osade registreerituse kohta Eesti väärtpaberite keskregistris teha registrikaardile automatiseeritult Eesti väärtpaberite keskregistrist saadud andmete alusel valdkonna eest vastutava ministri kehtestatud korras. Teade märke tegemise kohta edastatakse ettevõtjale valdkonna eest vastutava ministri määratud korras.“

määrusest laiendada viitega muudele deponitoriumidele, juhul kui aktsiate suhtes ei ole aktsiaseltsi põhikirjas ette nähtud ostueesõigust või kui nende pantimine ei ole põhikirjas keelatud ning ka juhul, kui aktsiad on võetud kauplemisele kauplemiskohas.

Täiendatakse ka ÄS § 229 lõiget 4, mille kehtiv sõnastus ütleb järgmist: „Omandajal on õigus nõuda enda kandmist aktsiaraamatusse. Aktsiaseltsi suhtes loetakse aktsia ülelāinuks omandaja kandmisest aktsiaraamatusse.“ Lōike 4 2. lauset täiendatakse viitega „āriregistrisse kantud aktsiaraamatu pidajale“, et oleks ūheselt selge – āriregistri kandel on tāendus ka aktsiaseltsi sisesuhtes – seni, kuni āriregistri kannet aktsiaraamatu pidaja kohta āriregistris muudetud ei ole, lāhtub aktsiaselts andmetest, mis on nāhtavad āriregistris viidatud aktsiaraamatu pidaja peetavast aktsiaraamatust. Kui aktsiaraamat on aga tegelikkuses kustutatud āriregistris nāhtuva aktsiaraamatu pidaja juurest, tuleb aktsiaseltsil – juhatusel – hoolitseda selle eest, et kanne muudetakse õigeaks vastavalt ÄS § 33 lōikele 7, et aktsiaseltsil oleks vōimalik tugineda õige aktsiaraamatu pidaja peetavale aktsiaraamatule.

Seadustikku täiendatakse ka pōhimōttega, et aktsiaseltsi asutamisel tuleb āriregistrile esitada aktsiaraamatu pidaja teatis selle kohta, et aktsiad on seal registreeritud. Lisaks on kehtiva ÄS § 233 lōike teises lauses sātestatud, et „aktsiaraamatus sisalduvad andmed māaratakse EVK pidamist reguleerivate õigusaktidega“. Seda tuleb muuta, arvestades, et viidatava õigusakti nimi muutub. Rōhutada tuleb, et § 233 lōike 2 kolmandas lauses sisalduv pōhimōte sāilib („aktsiaseltsi juhatus tagab aktsiaraamatu pidajale seadusega sātestatud ja õigete andmete õigeaegse esitamise“) ning ka edaspidi, olenemata aktsiaraamatu pidaja isikust, on just aktsiaseltsi juhatuse kohustus tagada aktsiaraamatu pidajale nōutavate andmete õigeaegne esitamine.

Eelnōu § 13 punkt 11 (ÄS tāiendamine §-ga 233¹ (aktsiaraamatu pidaja vahetamine))

Eelnōuga ÄS lisatav § 233¹ on keskse tāhendusega CSDR māaruse rakendamisel. Nimetatud sätte jārgi peaks toimuma deponitoriumide vahetus.

Eelnōuga nāhakse ette aktsiaraamatu pidaja vahetamise otsuseks vajalik hāalte arv – aktsiaraamatu pidaja vahetamise otsus on eelnōu kohaselt vastuvōetud, kui selle poolt on hāāletanud vāhemalt 2/3 koosolekul osalenud aktsionāride hāālttest. Kōrge hāalte arv nāhakse ette selleks, et ka vōimalikult suurel osal vāikeaktsionāridel oleks vōimalik mōjutada otsuse tulemust, sest deponitoriumi vahetamisega kaasneb ilmselt teatud kulusid, samuti ei ole alati ūheselt selge, kas ja millisel māāral on uue deponitoriumi andmestik sama informatiivne ja samavāārselt kättesaadav, kui hetkel kehtivate normide jārgi EVK andmed seda on. Otsus peab olema konkreetne – selles tuleb nāidata konkreetne deponitorium, selle ārinimi, vōimalusel registrikood (vmt) ja aadress.

Aktsiaraamatu pidaja vahetamine peaks ūldiselt toimuma jārgmiselt:

1) Āriregistrile esitatakse avaldus aktsiaraamatu pidaja vahetamise nn eelkande tegemiseks ja tōendi saamiseks, et aktsiaraamatu pidamise otsus vastab seadusele. Avaldusele lisatakse aktsionāride otsus ja ūldkoosoleku protokoll. Āriregistri avaldusele tuleb lisada ka juhatuse kinnitus selle kohta, et aktsiaraamatu pidaja vahetamise otsust ei ole vaidlustatud vōi on vastav avaldus rahuldamata jāetud. Et seadusega nāhakse ette aktsionāri õigus nõuda 1 kuu jooksul otsuse tegemisest seaduse vōi pōhikirjaga vastuolus oleva aktsiaraamatu pidaja vahetamise otsuse kehtetuks tunnistamist, tuleb aktsiaseltsi juhatusel pārast otsust oodata 1 kuu mōōdumine ning siis saab esitada avalduse āriregistrile. Registripidaja kontrollib

aktsionäride otsuse vastavust seadusele, sh kontrollib ta aktsiaseltsi põhikirjast aktsionäride ostueesõiguse või aktsiate pantimise keelu puudumist³⁶. Äriregister teeb seejärel nn eelkande aktsiaraamatu pidaja vahetumise kohta ja väljastab aktsiaraamatu vahetamise otsuse seadusele vastavusele viitava tõendi, mille saab esitada endisele ja uuele aktsiaraamatu pidajale. Need põhimõtted on eelnõuga ÄS täiendavas § 233¹ lõigetes 1–3.

2) Aktsiaseltsi juhatus esitab endisele ja uuele aktsiaraamatu pidajale äriregistri tõendi ja avalduse aktsiaraamatu pidaja vahetamiseks. See põhimõte saab sisalduma EVKS-s.

3) Endine aktsiaraamatu pidaja ja uus aktsiaraamatu pidaja ei võta depositooriumi vahetamise avaldust menetlusse, kui puudub vastav äriregistri tõend – ka see põhimõte saab sisalduma väärtpaberite registri pidamise seaduses.

4) Endine aktsiaraamatu pidaja hindab, kas ka finantsjärelevalve alaste õigusaktide seisukohast on depositooriumi vahetamine õiguspärane (eelkõige vahetamise vastavus väärtpaberite registri pidamise seaduse nendele sätetele, kus määratletakse, millist liiki väärtpaberit millist liiki depositooriumis registreerida saab). See tähendab, et just depositooriumil tuleb veenduda, et tegemist on reguleeritud turul kauplemisele võetud aktsiatega või on tegemist vabalt võõrandatavate muude aktsiatega, milliste depositooriumide valikud on väärtpaberite registri pidamise seaduses olevate sätetega rohkemal või vähemal määral piiritletud (vastavad põhimõtted sätestatakse EVKS §-des 18¹ ja 18²).

5) Aktsiaraamatu pidaja vahetamise avalduse saamisest on endisel aktsiaraamatu pidajal õigus teatud ajaks väärtpaberikontod blokeerida ja otsustada seaduses määratletud ajavahemikus aktsiate kustutamise. Aktsiate kustutamisele eelneb emitendi avalduse esitamine, teise depositooriumi kinnitus aktsiaraamatu vahetamise nõusoleku kohta, endise ja tulevase depositooriumi vahel sõlmitav leping aktsiaraamatu pidaja vahetamiseks ning äriregistri tõendist (vastavad põhimõtted sätestatakse EVKS §-des 18¹ ja 18²).

6) Endine depositoorium kustutab aktsiaraamatu, kui kõik on nõuetekohane. Aktsiaraamat antakse endiselt depositooriumilt üle uuele depositooriumile depositooriumite vahelises lepingus kokkulepitud päeval (vastavad põhimõtted sätestatakse EVKS §-des 18¹ ja 18²).

7) Aktsiaseltsi juhatus esitab aktsiaraamatu pidaja endisest depositooriumist kustutamise ja uues registreerimise järel (ehk aktsiaraamatu pidaja vahetumise järel) viivitamatult äriregistrile avalduse kande muutmiseks, lähtuvalt ÄS § 33 lõikest 7. Avaldusele lisatakse endise ja uue aktsiaraamatu pidaja tõendid selle kohta, et aktsiaraamatu pidaja on vahetunud. Avalduses kinnitab juhatus, et aktsiaraamatu pidaja on tegelikkuses ka vahetunud. Kõik eelnimetatud põhimõtted saavad sisalduma ÄS-s § 233¹ lõikes 4.

Olgu märgitud, et seni, kuni äriregistris pole muudetud kannet aktsiaraamatu pidaja kohta, saavad isikud depositooriumi kohta viitavale infole tugineda (vastavalt ÄS § 34 lõikele 2). Kuna aga aktsiaraamatu pidamine muutub keerulisemaks ning võimalikke aktsiaraamatute asukohti võib olla teoreetiliselt suur hulk, peab aktsiaraamatu pidaja olema äriregistrist nähtav ja selle andmetest on tsiviilkäibe osalistel võimalik lähtuda.

ÄS täiendamine §-dega 233² ja 233³ (väikeaktsionäride kaitse)

³⁶ Registripidaja lähtub sealjuures põhimõtetest, mis on avatud nt RKTsKo otsuses 3-2-1-139-08 ja 3-2-1-97-11

Aktsiaraamatu pidaja vahetamise regulatsiooni väljatöötamisel on võetud arvesse ka väikeaktsionäride kaitse vajadused ja eelnõus nähakse ette nii aktsiaraamatu pidaja vahetamise otsuse vaidlustamine kui ka hüvitise määramise süsteem juhuks, kui aktsionär ei ole aktsiaraamatu pidaja vahetamise otsusega nõus. ÄS lisatavas §-s 233² sätestatakse, et kohus võib aktsionäri nõudel seaduse või põhikirjaga vastuolus oleva aktsiaraamatu pidaja vahetamise otsuse kehtetuks tunnistada, kui nõue on esitatud ühe kuu jooksul otsuse tegemisest. Lisaks nähakse ÄS lisatavas §-s 233³ ette, et aktsionär, kes ei ole aktsiaraamatu pidaja vahetamise otsusega nõus, võib hiljemalt kahe kuu jooksul aktsiaraamatu pidaja muutmise kandest äriregistris nõuda, et aktsiaselts omandaks aktsionäri aktsiad rahalise hüvitise eest, mis peab olema sama suur kui rahasumma, mida ta oleks saanud aktsiaseltsi likvideerimisel järelejäänud vara jaotamisel, kui aktsiaselts oleks likvideeritud aktsiaraamatu pidaja vahetamise otsuse tegemise ajal. Selliste aktsionäride nimed tuleb lisada aktsiaraamatu pidaja vahetamise otsusele ning otsusega mittenõustumist tuleb kinnitada aktsionäri allkirjaga. Alates aktsiaraamatu pidaja vahetumisest tuleb maksta hüvitiselt ka viivist seaduses sätestatud ulatuses. Lisaks võib aktsionär ilma käsutuspiiranguteta võõrandada oma aktsiad ise (kahe kuu jooksul aktsiaraamatu pidaja vahetamise kandest). Nõue tuleb esitada kõige hiljem 2 kuu jooksul peale aktsiaraamatu pidaja vahetamise muutmiskande jõustumist äriregistrist, samas ei ole välistatud selle esitamine ka enne nimetatud kande tegemist. Selline lahendus annab aktsionäriale ka kaitse juhuks, kui aktsiaraamatu pidaja on realselt ka vahetunud, kuid äriregistri kande muutmise avaldus on jäetud (sihilikult või ekslikult) esitamata. Regulatsiooni eesmärk on võimaldada ka väikeaktsionäridel saada tõhusat kaitset juhtudel, kui otsustatakse aktsiaraamat viia uude deponooriumi – väikeaktsionäridel võib olla seejärel keeruline kontrollida, millise režiimi järgi toimub aktsiate pidamine ja kuidas toimub aktsiaraamatuga tutvumine uues (tõenäoliselt välisriigis asuvas) deponooriumis. Regulatsiooni väljatöötamisel on olnud eeskujuks äriühingute ühinemise regulatsioon ÄS §-des 398 ja 404.

Eelnõu § 13 punktide 12–15 muutmise (ÄS § 234, § 243, § 250 ja § 251 muutmise)

Kehtiva ÄS § 234 järgi saab aktsiaraamatuga tutvuda vastavalt EVKS-ssätestatule. Viidatava õigusakti nimi muudetakse, seetõttu tuleb viidet ka ÄS-s muuta.

Eelnõuga muudetakse kehtiva ÄS § 243 lõiget 2, täiendades seda punktiga 6¹, nii et ka aktsiaseltsi asutamisel tuleb asutamislepingus määratleda aktsiaraamatu pidaja. Eelnõuga täiendatakse ka ÄS § 251 punktiga 7¹, mille kohaselt kuulub äriregistrisse kandmisele ka aktsiaseltsi aktsiaraamatu pidaja (tema ärinimi, registrikood või seda asendav registreerimisnumber ja aadress), et isikutel oleks võimalik aktsiaseltsi registrikaardilt üheselt tuvastada, kus peetakse aktsiaseltsi aktsiaraamatut. Kandeavalduse esitamise eest äriregistrisse vastutab aktsiaseltsi juhatus (ÄS § 233 lõige 2, § 71). Aktsiaraamatu pidaja e deponooriumialased andmed tuleb esitada ka aktsiaseltsi asutamise kandeavalduses vastavalt kehtiva ÄS § 250 lõike 1 esimesele lausele („Aktsiaseltsi äriregistrisse kandmiseks esitab juhatus avalduse, milles näidatakse ÄS §-s 251 nimetatud andmed /-/.“). Eelkirjeldatud muudatuste kaudu tagatakse, et juba aktsiaseltsi asutamisel määratletakse konkreetne aktsiaraamatu pidaja ja temale viitav info tuleb kajastada äriregistris juba asutamisest alates. Nii on kõigil tsiviilkäibe osalistel juba aktsiaseltsi asutamisest alates võimalik lähtuda äriregistrisse kantud aktsiaraamatu pidajale viitavast kandest.

Muudatuste põhjuseks on eelkõige välismaise elemendi võimalik esinemine, ning just ülaltoodud muudatuste kaudu (aktsiaraamatu pidaja määratlemine asutamisest alates ning

sellealase äriregistri kande avalik usaldatavus) on võimalik tagada Eesti ühinguõiguslikest nõuetest kinnipidamine ja tsiviilkäibe osaliste huvide kaitse.

Eelnõu § 13 punkt 16 (ÄS § 511³)

Eelnõuga muudetakse ÄS kehtivat sätet, mille kohaselt võib aktsiate või osade EVK-s registreerimise kohta tehtava märke teha ka automatiseeritult EVK-lt saadavate andmete alusel valdkonna eest vastutava ministri (justiitsministri) kehtestatud korras. Seda sätet muudetakse nõnda, et märgel on võimalik ka edaspidi teha/muuta automatiseeritult osauhingu osade puhul, samas automatiseeritud andmevahetuse volitusnormi aktsiaseltsidele kõnealusel sättes ette ei nähta. Samas säilitatakse samalaadne, kuid täpsustatult teine norm ÄS-s (ÄS § 541 lõige 3).

Eelnõu § 13 punkt 17 (ÄS § 541 lõike 3 muutmise)

ÄS kohaselt ei tule äriregistri pidajale seaduses sätestatud andmeid esitada, kui need on registripidajale arvutivõrgu vahendusel kättesaadavad EVK-st. Niisiis kehtib põhimõte, et seaduses nõutavaid andmeid ei pea äriregistrile esitama, kui on olemas tehnilised võimalused keskdepositooriumi ja äriregistri vaheliseks andmevahetuseks (ÄS § 541 lõige 3). Justiitsministri 28. detsembri 2005. a määruse nr 59 „Kohtule dokumentide esitamise kord“ § 22 kohaselt ei ole vaja äriühingu asutamisel kohtule esitada teatist osade või aktsiate registreerimise kohta EVK-s (lõige 1). Ka ei pea EVK teatist esitama sama paragrahvi lõike 2 kohaselt aktsiakapitali suuruse muutmise registreerimisel. Äriühingu osa- või aktsiakapitali suuruse muutmise registreerimisel EVK-s, aktsiate ülevõtmisel põhiaktsionäri poolt ega äriühingu ühinemise/jagunemise/ümberkujundamise korral ei ole samuti vaja kohtule esitada EVK teatiseid/kinnitusi samuti. Koostööd EVK-ga on reguleeritud ka justiitsministri 19. detsembri 2012. a määruse nr 60 „Kohtu registriosakonna kodukord“ §-s 255.

Võttes arvesse CSDR määrusest tulenevaid muudatusi, on võimalik, et ka teised väärtpaberite keskdepositooriumid aktsiaraamatu pidajana on lisaks EVK-le edaspidi võimalised looma usaldusväärse automaatse andmevahetuse äriregistriga. Seetõttu muudetakse ÄS § 541 lõiget 3 (mis seni oli EVK-ga andmevahetuse keskne) selliselt, et andmeid äriregistrile ei tule esitada, kui toimib keskdepositooriumi ja äriregistrivaheline iseseisev usaldusväärne andmevahetus. Kas on võimalik EVK-ga sarnane usaldusväärne andmevahetus ka mõne muu uue aktsiaraamatu pidajaga, otsustab justiitsminister, kes näeb ette andmevahetuse tingimused talle ÄS § 541 lõikes 3 kehtestatud volitusnormi alusel antavas määruses.

Eelnõu § 1 punkt 18 (ÄS mõistete muutmise)

ÄS-s sisaldub hulgaliselt viiteid EVK-le ja teatud asjakohaseid §-e tuleb täiendada viitega muule väärtpaberite registri pidamise seaduses nimetatud depositooriumile, mis on defineeritud viitenormi kaudu § 35 muudatustes (üldmõistena „muu depositoorium“). Eelnõus kasutatakse palju ka väljendit „aktsiaraamatu pidaja“, sest just sellena depositoorium ÄS kontekstis eelkõige vaadeldav on. Samas on kasutusmugavuse huvides jäetud eelnõusse arvukalt selliseid sätteid, kus lisaks EVK-le viidatakse „muu depositooriumile“, sest mitmes sättes reguleeritakse nii osauhingu kui ka aktsiaseltsi (nt ühinemise regulatsioon).

ÄS § 232 lõike 2 kohaselt on aktsia pantimiseks nõutav kirjalik käsutustehing pandi seadmise kohta ja pantimise kohta märke tegemine EVK-sse. Kui aktsiaraamatut hakkab pidama mõni muu väärtpaberite registri pidamise seaduses nimetatud väärtpaberite keskdepositoorium, tuleb REÕS sätete abil määratleda, milline on väärtpaberi pantimisele kohalduv õigus. Pole välistatud, et aktsiaselts valib mõne muu väärtpaberite keskdepositooriumi just eesmärgil võimaldada aktsiatele mõnda muud aktsia pantimise režiimi (vt ka REÕS § 23¹ ning selle kohaselt rakendatav nn PRIMA reegel, vt ka REÕS muudatusi). Kui kohalduv õigus on Eesti õigus, peaks pandimärke tegemise kohustus kehtima ükskõik, millise Eestis teenust pakkuva väärtpaberite keskdepositooriumi suhtes. Seetõttu tuleb kehtiva ÄS sõnastust täiendada viitega muule väärtpaberite keskdepositooriumile ning pandimärke tegemise kohustus nähakse väärtpaberite registri pidamise seaduses samuti ette (sarnaselt kehtiva EVKS § 16). Õiguskirjanduses on rõhutatud, et õiguste pantimise osas on oluline, et iga väärtpaberi hoidmise tasandi raames on kliendi ning tema arvel väärtpaberid omandanud isiku vahelises suhtes kliendil sellise väärtpaberiga seoses eksisteerivad õigused panditavad. Selliste õiguste pantimise võimalikkus ning pandile kohaldatav õigus määratletakse aga rahvusvaheliselt üldjuhul selle riigi õiguse kohaselt, kus vastava tasandi registrit väärtpaberitega seotud õiguste kohta peetakse (ka Eestis tuleb lähtuda REÕS §-st 23¹).³⁷

Muuta tuleb ka sätet, mis reguleerib põhikirja muutmise otsust, millega võetakse kasutusele nimiväärtuseta või nimiväärtusega aktsia: äriregistrile esitatavale avaldusele tuleb lisada ka väärtpaberite keskdepositooriumi teatis selle kohta, et aktsiaselts on teda teavitanud sellise aktsia kasutuselevõtmisest (ÄS § 300 lõike 2 kolmas lause). Samuti tuleb aktsiakapitali suurendamisel, kui aktsiakapital on täielikult sisse makstud või fondiemissioon läbi viidud, esitada juhatusel äriregistrile avaldus aktsiakapitali suurendamise äriregistrisse kandmiseks ja avaldusele tuleb lisada ka väärtpaberite keskdepositooriumi teatis selle kohta, et juhatus on teda teavitanud aktsiakapitali suurendamisest (§ 343 lõike 1 punkt 6¹). Samalaadne teatis tuleb esitada ka aktsiakapitali vähendamisel: tuleb esitada teatis, et juhatus on keskdepositooriumi teavitanud aktsiakapitali vähendamisest (§ 359 lõike 1 punkt 2¹). Eelnõuga muudetakse ka ÄS § 29¹. peatükki (aktsiate ülevõtmine rahalise hüvitise eest), mille kohaselt ülevõtmist saab edaspidi viia läbi ka juhul, kui aktsiaseltsi aktsiad on kantud mujale, kui EVK-sse. Muuta tuleb ÄS § 506 lõiget 2², mille kehtiva sõnastuse kohaselt võib ÄS 29¹. peatüki kohaseid toiminguid läbi viia üksnes siis, kui aktsiad on kantud EVK-sse.

ÄS-s vajavad muutmist ka aktsiaseltsi ühinemist, jagunemist ja ümberkujundamist reguleerivad sätted, kus samuti EVK ja äriregistri vaheline info vahetamine on detailselt reguleeritud ning viidet EVK-le tuleb täiendada viitega „muule depositooriumile“ (ÄS §-d 400 lõike 1 punkt 10, § 402 lõige 3, 433⁹ lõiked 4 ja 7, 443 lõike 1 punkt 9, § 485 lõike 1 punkt 10, § 487 lõige 2¹).

Kõigi eelnimetatud teatiste esitamise sätete puhul tuleb rõhutada, et nende rakendatavus sõltub suurel määral sellest, kuidas on korraldatud „muu väärtpaberite keskdepositooriumi“ tegevus. Üldiselt lähtutakse eelnõus põhimõttest, et igal juhul peab Eesti aktsiaseltsi aktsiaraamatu pidaja olema suuteline täitma ÄS-s talle pandud kohustusi, sh väljastama infot kas aktsiaseltsi juhatusel või äriregistrile otse. Eesti turule teenuseid pakkuva tülles peab teenusepakkuja seda arvestama.

³⁷ Asjaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne. P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi, T. Puri (koost). Tallinn: Juura 2014, § 314¹ komm. 3.3.3 b), lk 451.

§ 14. Seaduse jõustumine

Käesolev seadus on plaanis jõustada 2016. aasta 1. aprillil.

Käesoleva seaduse § 1 punktid 10, 11, 12, 16, 17, 36, 44 ja §-d 2, 4 ja 12 jõustuvad 2018. aasta 1. märtsil.

§ 15. Rakendussätted

Kehtivates õigusaktides asendatakse seaduse pealkiri „Eesti väärtpaberite keskregistri seadus“ seaduse pealkirjaga „Väärtpaberite registri pidamise seadus“ vastavas käändes. Vastav muudatus on vajalik, et viited senisele EVKS-le muudetaks seoses EVKS pealkirja muutmisega.

Lõike 2 kohaselt asendatakse kehtivates õigusaktides tekstiosa „Eesti väärtpaberite keskregistri pidaja“ tekstiosaga „Eesti väärtpaberite registri pidaja“ vastavas käändes. Vastav muudatus on vajalik, sest EVKS-s asendatakse mõiste „Eesti väärtpaberite keskregistri pidaja“ mõistega „Eesti väärtpaberite registri pidaja“.

Lõike 3 kohaselt asendatakse kehtivates õigusaktides tekstiosa „Eesti väärtpaberite keskregister“ tekstiosaga „Eesti väärtpaberite register“ vastavas käändes. Vastav muudatus on vajalik, sest EVKS-s asendatakse mõiste „Eesti väärtpaberite keskregister“ mõistega „Eesti väärtpaberite register“.

4. EELNÕU TERMINOLOOGIA

Eelnõus on kasutusele võetud mitmeid uusi, praegu kehtivas seaduses kasutamata termineid, olulisimad uued mõisted on järgmised:

- 1) keskdepositoorium (inglise keeles *central securities depository* või lühendatult *CSD*)
- 2) välisväärtpaber (välisriigi keskdepositooriumi peetavas väärtpaberiarveldussüsteemis registreeritud väärtpaber, mida hoitakse registris süsteemiühenduse vahendusel)

5. EELNÕU VASTAVUS EUROOPA LIIDU ÕIGUSELE

Eelnõu on kooskõlas CSDR määrusega ja arvelduste lõplikkuse direktiiviga.

6. SEADUSE MÕJUD

6.1. Sissejuhatus

Järgnevas mõjuanalüüsis antakse ülevaade eelnõuga seotud peamistest mõjudest. EVK regulatsioon on seotud esmalt väärtpaberitehingutega seotud kauplemisjärgse taristuga, mille osalejateks on eelkõige pangad. Teiseks on see seotud väärtpaberite emitentide õiguse või ka

kohustusega registreerida väärtpaberite esmaemissioon EVK-s. Eelnõu meetmed ei mõjuta oluliselt järgmisi valdkondi:

- 1) regionaalareng;
- 2) sotsiaalvaldkond;
- 3) riigi julgeolek ja välissuhted;
- 4) elu- ja looduskeskkond;
- 5) kohaliku omavalitsuse korraldus.

Eelnõule ei ole väljatöötamiskavatust koostatud, sest eelnõu põhineb eelkõige EL õigusel (CSDR määrus), mille Eesti õigusega kooskõlla viimine on riigi kohustus, mitte valikuvõimalus.

Järgnevalt esitatakse mõjuanalüüs eelnõu olulisemate järgmiste meetmete kohta:

- 1) aktsiate EVK-st senisel kujul loobumise tingimused;
- 2) pensioniregistrile ja selle pidamisele erinõuete kehtestamine

Kavandatav meede nr 1 : aktsiate EVK-st senisel kujul loobumise tingimused

Taust: Keskdepositooriumite tegevust reguleeriv EL otsekohalduv CSDR määrus võimaldab lisaks praegusele registripidajale EVK'le ka teistel EL tegevusloa saanud keskdepositooriumitel Eestis teenuseid osutada filiaali kaudu või piiriülevalt. Sellisel juhul avaneb võimalus registreerida Eesti aktsiaseltside aktsiad EVK asemel mõnes teises Eestis teenuseid osutavas keskdepositooriumis, selle tulemusena võib Eestis tekkida mitu aktsiate üle arvestust pidavat registrit.

Senine EVK tegevust reguleeriv EVKS loob EVK-s registreeritud väärtpaberite tsiviilkäibe spetsiifilise raamistiku, mille hulka kuuluvad registri õiguskindlus (õigus registrisse kantud väärtpaberitele kolmandate isikute suhtes kehtivaks üksnes juhul, kui õigus on kantud registrisse), läbipaistvus, esindajakonto eriregulatsioon, pantide ning arestide kohta tehtud kannete õiguslik tähendus jne.

EVK-le kohaldub avaliku teabe seaduses riiklike andmekogude kohta sätestatu. EVK kuulub riigi infosüsteemi ja peab läbi viima spetsiifilisi (ISKE) andmeturbeauditeid ja tagama registri ühildatavuse riigi andmetöötluskihiga X-tee. EVK'le kohaldub riiklike andmekogude regulatsioon erineb mitmetest teistest lepinguriikidest, kes sellisel määral väärtpaberite registripidaja tegevust ei reguleeri. Eesti e-riigi üheks eripäraks on hästi kujundatud riiklike andmekogude võrgustik, selle turvamiseks on kehtestatud ka riiklikele andmekogudele vastavad IT alased nõuded.

Eelnõuga kohaldatakse EVK-le jätkuvalt ka CSDR määruse raames senist tsiviilkäibekindlust ja võlausaldajate kaitset toetavat regulatsiooni (registri õiguskindlus, avalikkus, esindajakonto eriregulatsioon, pantide ja arestimiste kohta tehtud kannete õiguslik tähendus jne).

Mõju tervikuna: väike

Meede loob võimaluse aktsiaemitentidel registreerida aktsiad teistes keskdepositooriumites, mitte ei kohusta neid seda tegema. Seega sõltub meetme potentsiaali realiseerimine eelkõige emitentide otsusest, mis sõltub omakorda sellest, kas Eesti emitentidele hakatakse sobilikke alternatiivseid aktsiate registreerimisvõimalusi pakkuma. Meede ei too seetõttu kaasa otseseid kohustusi.

Eesti turu väiksust ja alternatiivsete teenuste pakkumise kulu arvestades on selline stsenaarium vähetõenäoline. Suure tõenäosusega jääb Eestis registriteenuseid

	pakkuma üks aktsiate registripidaja.		
Mõju valdkond I	<i>Mõju majandusele, sh tööhõivele riigieelarvele</i>	Avalduv otsene mõju: väike	Registriga seotud muudatused ei mõjuta otseselt Eestis registreeritud emitentide arvu ja nende tegevust, mistõttu võib pidada meetme mõju tööhõivele ja riigieelarvele väikeseks.
Mõju valdkond II	<i>Mõju finantssektorile (kontohalduritele)</i>	Avalduv otsene mõju: väike	Kui kontohaldurid ei otsusta hakata pakkuma Eestis keskregistri teenust, siis nende jaoks meede olulisi muudatusi kaasa ei too. Kuna Eestis kahe keskdepositooriumi teenuse pakkumise tõenäosus on väike, siis võib pidada ka meetme potentsiaalset mõju väikeseks.
Mõju valdkond III	<i>Mõju ettevõtjatele (aktsiaemitentidele)</i>		Emitentidele, kes jätkavad senisel kujul keksregistri teenuste kasutamist, meetmega olulist mõju ei kaasne. Uute teenusepakujate kasutamine on vähetõenäoline, mistõttu võib selle meetme potentsiaalset mõju pidada väikeseks.
Mõju valdkond IV	<i>Mõju riigiasutuste korraldusele ja avalikule sektorile tervikuna</i>	Avalduv otsene mõju: väike	<p>Riigi seisukohast on oluline avalikust huvist lähtuvalt määratleda, kas mingit andmekogu tuleks pidada riiklikuks andmekogus või nn eraandmekoguks.</p> <p>Õigusteoreetiliselt peaks riiklik andmekogu olema terviklik, s.t hõlmama kõiki andmekogu esemeks olevaid andmeid. CSDR määruse raames võib aktsiate keskregistri senine terviklikkus kaduda juhul, kui teise liikmesriigi keskdepositoorium hakkab Eestis teenuseid osutama või aktsiaseltsid otsustavad ennast registreerida mõnes teises liikmesriigis asuvas keskdepositooriumis.</p> <p>Eraandmekogu ja riikliku andmekogu eristamise üheks keskseks põhimõtteks on avalikkuse huvi andmete vastu, sh olulisus kogu tsiviilkäibe jaoks, sellest põhimõttest lähtuvalt on ka EVKS's esitatud loetelu väärtpaberitest, mis peavad olema EVK's registreeritud. CSDR määruse raames senine avalik huvi otseselt ei vähene, kaduda võib vaid andmekogu terviklikkus, samas ka praegu võivad mitmete väärtpaberite (osaühingud ja fondiosakud) emitendid ise registripidajat valida.</p> <p>Kuna eelnõus on kavas jätkata EVKi kui riikliku andmekoguga põhimõtteliselt senisel kujul, siis vastav meede ei too kaasa ka olulisi muudatusi Andmekaitse Inspeksiooni ja Riigi Infosüsteemi Ameti töös. Nende töömaht võib tulevikus mõnevõrra tulevikus tõusta eeldusel, et Eestis hakkavad registriteenuseid osutama ka registriks mitte olevad keskdepositooriumid, kellele</p>

			<p>kohalduvad osaliselt teabe avaldamise nõudeid (EVKS § 1¹ lõige 2).</p> <p>Meetme üheks mõjuks võib olla Finantsinspektsiooni töökoormuse teatav kasv eeldusel, et Eestis hakkab teenuseid osutama mõni uus keskdepositoorium. Finantsinspektsioon ei ole finantseeritav riigieelarvest, vaid on rahastatav pankade, kindlustusandjate, fondivalitsejate, EVK pidaja ja teiste finantsjärelevalve subjektide poolt. Eelnõuga kaasnevad muudatused ei too otseselt kaasa Finantsinspektsiooni eelarve kasvu.</p>
Mõju valdkond V	<i>Mõju õigusruumile</i>	Avalduv otsene mõju: keskmine	<p>Õigusruumi jaoks üheks keskseks mõjuks on, mitmed senini vaid keskregistripidajale kehtinud nõuded (näiteks väärtpaperite arestimise kohustus ja teabe avalikustamise nõuded) hakkavad kehtima ka teistele tuleviks Eestis teenuseid osutavatele keskdepositooriumitele. Kuna teiste keskdepositooriumite Eestis teenuste osutamise tõenäosus on väike, siis võib pidada ka selle meetme mõju väikeseks.</p>
Mõjude olulisus	Ulatus: väike		
	Kuna Eesti turule uusi keskdepositooriumi teenuse pakkujaid tõenäoliselt ei tule ja hetkel EVK-s registreeritud aktsiaseltsid jätkavad suure tõenäosusega olemasolevas registris teenuste kasutamist, võib pidada meetme mõju ulatust väikeseks.		
	Sihtrühma suurus: keskmine		
	Sihtrühmaks on eelkõige Eestis asutatud aktsiaseltsid. 15. juuli 2015. a seisuga oli EVK-s registreeritud 3 562 aktsiaseltsi. Arvestades Eestis asutatud äriühingute koguarvu (üle 199 000) ³⁸ võib pidada sihtrühma suurust keskmiseks.		
	Sagedus: väike		
	Mõju esinemise sageduse all tuleks silmas pidada aktsiaseltside keskdepositooriumi vahetamise regulaarsust. Arvestades depositooriumi vahetamise menetluslikku keerukust ja kaasnevaid kulusid, ei ole tõenäoline, et aktsiaseltsid vahetaksid depositooriume kuigi sagedasti. Kuna eelduslikult teenuse pakkujate ring oluliselt ei laiene, võib meetme mõju pidada väikeseks.		
Ebasoovitavate mõjude risk: väike			
Ebasoovitavate mõjude risk võib seisneda eelkõige selles, et teistele Eestis keskdepositooriumi teenuse osutajatele ei laiene hetkel kehtiv spetsiifiline tsiviilkäibekindlust tagav regulatsioon (registri õiguskindlus, esindajakonto eriregulatsioon, pantide ning arestide kohta tehtud kannete õiguslik tähendus, registrisse sisenemise ja registrist väljumise tingimused jne). Seega võib jääda hetkel tegutseval EVK-l teiste teenuspakkujate ees teatav regulatiivne eelis.			
Samas võib eelnimetatud reeglistikku vaadata ka kui turule siseneja jaoks seatud piiranguid, sest mitmed ülalnimetatud regulatsioonid on seotud EVK teenuse osutaja olemasoleva taristuga (näiteks esindajakonto ja väärtpaperite pantimise raamistik), seega vastava regulatsiooni automaatne ülekandmine teistsuguse taristuga teenuse			

³⁸ http://www2.rik.ee/rikstatfailid/failid/tabel.php?url=15_07mk.htm

	osutajale võiks tekitada uuele teenuse osutajale mitmeid tehnilisi raskusi ja neid võib vaadelda ka sisenemisbarjääradena.
--	--

Kavandatav meede nr 2 : Pensioniregistrile ja selle pidamisele erinõuete kehtestamine

Mõju tervikuna: väike	<p>Taust: Täna lepingu alusel EVK pidajaks olev AS Eesti Väärtpaberikeskus on rahvusvahelisse NASDAQ OMX gruppi kuuluv väärtpaberiturutaristu ettevõtte. EVK põhilised ülesanded on väärtpaberite, sh kohustuslike pensionifondide osakute hoidmine elektroonsel kujul, väärtpaberite arveldused, väärtpaberi omanike muutuste, laenu, pandi ja muude EVK-sse kantud väärtpaberitega tehtud tehingute registreerimine.</p> <p>CSDR määruse reguleerimisalasse kuuluvate vabalt võõrandatavate väärtpaberite puhul ei tohi liikmesriik keskkontoorumi teenuse osutaja juriidilist vormi piirata, teenust peab olema õigus osutada ka filiaali kaudu. Piirata võib vaid võõrandamispiiranguga väärtpaberite (pensionifondi osakud, osauhingu osad) teenuste osutamist.</p> <p>Kooskõlas EVKS'iga on EVK pidamiseks sõlmitud leping. CSDR määrusest tulenevalt võib osasid seniseid EVK teenuseid hakata osutama CSDR määruse ehk EL õiguse alusel. Pensioniregistri pidamist CSDR määrus otseselt ei reguleeri. Sellest tulenevalt vajab järelevalve pensioniregistri üle nn erilahendust. Järgnevalt on kirjeldatud eelnõus sätestatud pensioniregistri pidaja tegevuse aluseid.</p> <ul style="list-style-type: none"> - pensioniregistri pidaja peab olema Eestis asutatud äriühing (AS); - pensioniregistri pidajale kohalduvad praeguse EVKS'i registripidaja nõuded; - pensioniregistri teenuse osutaja valib välja riik, pensioniregistri teenuse osutamine põhineb EVKS alusel riigiga sõlmitud lepingul (kehtiv regulatsioon); - pensioniregistri pidajal ei pea olema Finantsinspektsiooni tegevusluba, järelevalvet teostab jätkuvalt Finantsinspektsioon; - pensioniregistri teenuse osutamise lõpetamise aluseks ei ole mitte tegevusloa äravõtmine, vaid riigiga sõlmitud riigipoolne lepingu ülesütlemine lepingu või EVKS nõuete rikkumise korral. 		
Mõju valdkond I	<i>Mõju majandusele, sh tööhõivele riigieelarvele</i>	Avaldub otsene mõju: väike	Muudatuste eesmärk on säilitada osaliselt praegune olukord, kus pensioniregistri pidaja on Eesti äriühing, kelle üle teostab järelevalvet Finantsinspektsioon. Muudatuste mõju majandusele on väike.
Mõju valdkond II	<i>Mõju finantssektorile (kontohalduritele)</i>	Avaldub otsene mõju: väike	Muudatustega tagatakse, et pensioniregistri klientidel, eelkõige kontohalduritel, on vajadusel pensioniregistri pidamisega seoses jätkuvalt võimalik suhelda Eesti äriühinguga. Kuna sisuliselt pensioniregistri osutatavate teenuste ring ei muutu, siis on mõju kontohalduritele väike.
Mõju valdkond III	<i>Mõju ettevõtjatele</i>	Avaldub otsene mõju: väike	Muudatustega tagatakse, et registris registreeritud väärtpaberit emitentidel on vajadusel pensioniregistri pidamisega seoses jätkuvalt võimalik suhelda Eesti äriühinguga. Kuna sisuliselt pensioniregistri osutatavate teenuste ring ei muutu, siis on mõju

			ettevõtjatele väike.
Mõju valdkond IV	<i>Mõju riigiasutuste korraldusele ja avalikule sektorile tervikuna</i>	Avalduv otsene mõju: väike	Muudatuste üheks eesmärgiks on tagada, et avalikke ülesandeid täitavad järelevalveasutused, näiteks Finantsinspeksioon ja Andmekaitse Inspeksioon, saaksid jätkuvalt teostada järelevalvet Eesti äriühingu üle.
Mõju valdkond V	<i>Mõju õigusruumile</i>	Avalduv otsene mõju: keskmine	Muudatustega ei kaasne olulist mõju õigusruumile.
Mõjude olulisus	Ulatus: väike		
	Pensionregistri teenust saab osutada samaaegselt vaid üks isik, seega võib pidada mõjuulatust väikeseks.		
	Sihtrühma suurus: väike		
	Vt kommentaari mõju ulatuse juures.		
	Sagedus: väike		
	Pensioniregistri pidaja valitakse eelnõu kohaselt kuni kümneks aastaks, hetkel kehtiv leping on sõlmitud viieks aastaks. Seega võib pidada mõju sagedust väikeseks.		
	Ebasoovitavate mõjude risk: väike		
Üheks ebasoovitavaks mõjuks on see, et pensioniregistri pidajalt ei nõuta tegevusluba, s.t registripidaja valimisele ei eelne tegevusloaga kaasnevat Finantsinspeksioon vastavat nn eelkontrolli. Vastav risk on maandatav sellega, et Finantsinspeksioon kaasatakse registripidaja hanke läbiviimisse. Teiseks ebasoovitavaks riskiks on, et eelnõu rakendussätete kohaselt võib pensioniregistri pidaja olla kuni 2018. aastani välisriigi isiku filiaal juhul, kui välisriigi isikul on keskdepositooriumi tegevusluba. Filiaali puhul on risk, et Finantsinspeksioonil võib tekkida vajadus teha ajutiselt mõningaid järelevalvetoiminguid välisriigi finantsjärelevalveasutuse kaudu. Vastav risk on maandatav sellega, et eelnõus esitatakse alused filiaali üle järelevalve teostamiseks, samuti nõutakse Finantsinspeksiooni ja välisriigis asuva pensioniregistri pidaja asukohariigi finantsjärelevalveasutuse vahelist järelevalvealase koostöölepingu sõlmimist.			

7. SEADUSE RAKENDAMISEGA SEOTUD RIIGI JA KOHALIKU OMAVALITSUSE TEGEVUSED, EELDATAVAD KULUD JA TULUD

7.1. Eelnõu rakendamisega seotud tegevused, seotud kulud ja tulud

Eelnõuga ei kaasne otseseid tegevusi kohalikele omavalitsustele.

Eelnõuga võivad kaasneda riigieelarvelised kulud seoses äriregistris tehtavate muudatustega. Vastavate justiitsministeeriumi ettevalmistatud eelkõige äriseadustiku muudatustega kaasnevaid kulusid on võimalik justiitsministeeriumil hinnata käesoleva eelnõu alusel.

Eelnõu II ja III pensionisamba muudatustega kaasnevad teatavad kulutused EVK'le ja pensionifondi valitsejatele. Vastavavad osapooled on kaasnevate kulutustega arvestanud. Vastavad sätted on kavas jõustada 2018. a 1. märtsil.

EVK välistes teistes deponitoriumites registreerimisega võivad kaasnedä akttsiaseltsidele märkimisväärsed kulud. Vastavate kulutuste tegemine on samas vabatahtlik, s.t Eesti akttsiaseltsidele säilib igal juhul õigus akttsiaid EVK's registreerida.

Väärtpaberite pantimise regulatsioon eeldab ka EVK registripidamise süsteemi täiendamist. Vajadusel on võimalik vastavate sätete jõustumiskuupäeva edasi lükata, kuni registrisüsteemi tehnilise lahenduse valmimiseni.

8. SEADUSE JÕUSTUMINE

Seadus jõustub 2016. a 1. aprillil.

Seaduse § 1 punktid 10-12, 16, 18, 38 ja 48 ning §-d 2, 4 ja 10 (II ja III samba pensionifondi osakutega seotud muudatused) jõustuvad 2018. a 1. märtsil.

9. RAKENDUSAKTID

Eelnõu muudatused põhinevad eelkõige CSDR määruasel, mille rakendamiseks koostatakse EL tasandil põhjalikud rakendusaktid. Seetõttu Eesti siseseid täiendavaid rahandusministeeriumi määruseid kehtestada ei ole kavas.

Rahandusministri määruusega kehtestatud „Eesti väärtpaperite keskregistri pidamise kord“ tuleb viia eelnõuga kooskõlla, arvestades eelkõige eelnõus senise keskregistri kaheks erinevaks registriks kujundamise tingimusi.

10. EELNÕU KOOSKÕLASTAMINE, HUVIRÜHMADE KAASAMINE

Käeolev eelnõu esitatakse arvamuse avaldamiseks järgmistele asjaosalistele ja huvigruppidele: Finantsinspeksioon, AS Eesti Väärtpaperikeskus, Eesti Pank, Eesti Pangaliit, Eesti Fondihaldurite Liit, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda ja Eesti Advokatuuri Äriõiguse Komisjon, Riigi Infosüsteemide Amet ja Andmekaitseinspeksioon, Notarite Koda, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, Teenusmajanduse Koda, Riigi Infosüsteemide Keskus, Eesti Juristide Liit, Eesti Kohtunikuabide Ühing, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon, Riigikohus, Tallinna Ülikooli Õigusakadeemia, Tartu Ülikooli Õigusteaduskond, Prokuratuur ja Rahapesu Andmebüroo.

Enne eelnõu koostamist kutsuti Rahandusministeeriumi eestvedamisel 2014.a kokku mitteformaalne tööruhm, kuhu kuulusid kontohaldurite, AS'i Eesti Väärtpaperikeskus, Finantsinspeksiooni ja hiljem ka Justiitsministeeriumi esindajad. 2015.a mais saadeti nimetatud töögrupile ja ka Eesti Advokatuuri äriõiguse komisjonile mitteametlikult esialgne EVKS, AS jt seaduste muutmise eelnõu koos selgitustega.

Käesolevas eelnõus on osaliselt eelnimetatud nn mitteametliku eelnõu kommentaaridega arvestatud. Mitmete CSDR määruase ülevõtmisega otseselt mitteseotud muudatuste, näiteks nn lingitud väärtpaperite tunnustamise lahendust, eelnõu ei kajasta. Kontohaldurite soovil on rahandusministeerium valmis esimese kooskõlastusringi raames nimetatud lahenduse väljatöötamises osalema.

EVK kuulumist riiklike andmekogude koosseisu on täiendavalt arutatud ka Andmekaitse Inspektsiooni ja Riigi Infosüsteemi Ametiga. Üldine seisukoht on olnud, et EVK kaheks registriks kujundamisel võiksid mõlemad registrid säilitada riikliku andmekogu staatuse.

Eelnõu üheks põhimõtteliseks küsimuseks oli, kas ja mil määral tuleks piiriüleste väärtpaberikannete raames muuta ka REÕS sätteid. Selleks tellis Justiitsministeerium Tartu Ülikooli tsiviilõiguse dotsendilt 2014.a Karin Sein'ilt vastava hinnangu. Eelnõus on ka vastava hinnanguga arvestatud.

LISA 1 Eesti väärtpaberite keskregistri ja Balti riikide väärtpaberiarvelduste lühiülevaade

Eesti väärtpaberite keskregister on riiklik andmekogu, mis peab arvestust kõigi Eestis tegutsevate aktsiaseltside aktsiaraamatute ning kõikide Eestis avatud väärtpaberikontode ja pensionikontode üle. Samuti on registrisse koondatud teised elektroonilised väärtpaberid (osauhingute osad, võlakirjad jmt) ja väärtpaberitega tehtud toimingute ajalugu. Registri pidajaks on Eesti Väärtpaberikeskus AS.

Eesti väärtpaberite keskregistrit võib pidada klassikaliseks keskdepositooriumiks. Keskdepositooriumi keskne roll on emiteeritud väärtpaberid registreerida ja neid hoida investorite, emitentide ja vahendajate jaoks turvaliselt. Tavapäraselt osutab keskdepositoorium koostöös oma liikmetega ka arveldusteenust. Sõltuvalt turu taristust ja keskdepositooriumi võimekusest võib depositoorium osutada ka mitmeid teisi teenuseid, näiteks tagatiste haldamist, korporatiivsete sündmuste kajastamist jne.

Registri pidamisel juhindub Eesti Väärtpaberikeskus AS kehtivatest seadustest ja teistest õigusaktidest. Lisaks registripidamisele arveldab Eesti Väärtpaberikeskus AS väärtpaberitehinguid ja pakub korporatiivsete sündmuste (näiteks dividendi- ja intressimaksete) teostamist ja muid väärtpaberitega seotud teenuseid.

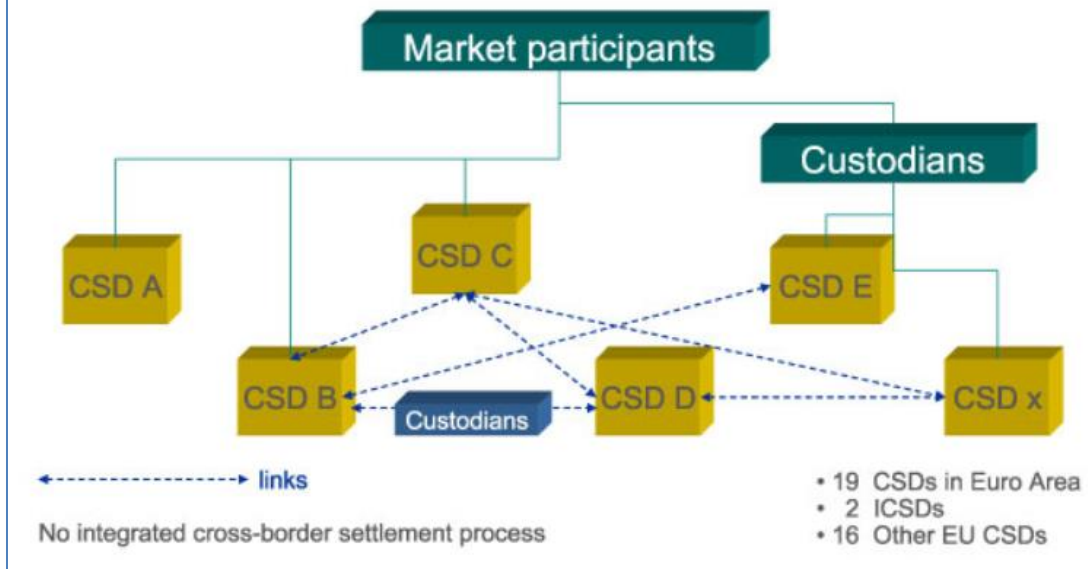
Piiriülese kauplemise lihtsustamiseks Baltimaades löid Eesti, Läti ja Leedu väärtpaberite keskdepositooriumid Baltimaade piiriülese arvelduslahenduse. Selle abil saab täna teha rahalise arvelduseta kandeid (Free of Payment, FOP) ja börsiväliseid rahalise arveldusega kandeid (Over the Counter Delivery Versus Payment, OTC DVP) kõigi keskregistrites registreeritud väärtpaberitega ja Balti börsidel tehtud makse vastu tehinguid (Delivery Versus Payment, DVP). Balti väärtpaberibörside liikmed ja nende kliendid ei pea enam igas Balti riigis avama väärtpaberite- ja arvelduskontosid, et sooritada tehinguid vastava riigi kohalike väärtpaberitega. Piisab, kui neil on väärtpaberite- ja arvelduskonto avatud ainult ühes Balti riigis ning nad saavad keskdepositooriumite arvelduslahendust kasutades sooritada piiriüleseid tehinguid nii Eesti, Läti kui ka Leedu väärtpaberitega.

LISA 2 T2S eelne ja järgne arvelduste korraldus

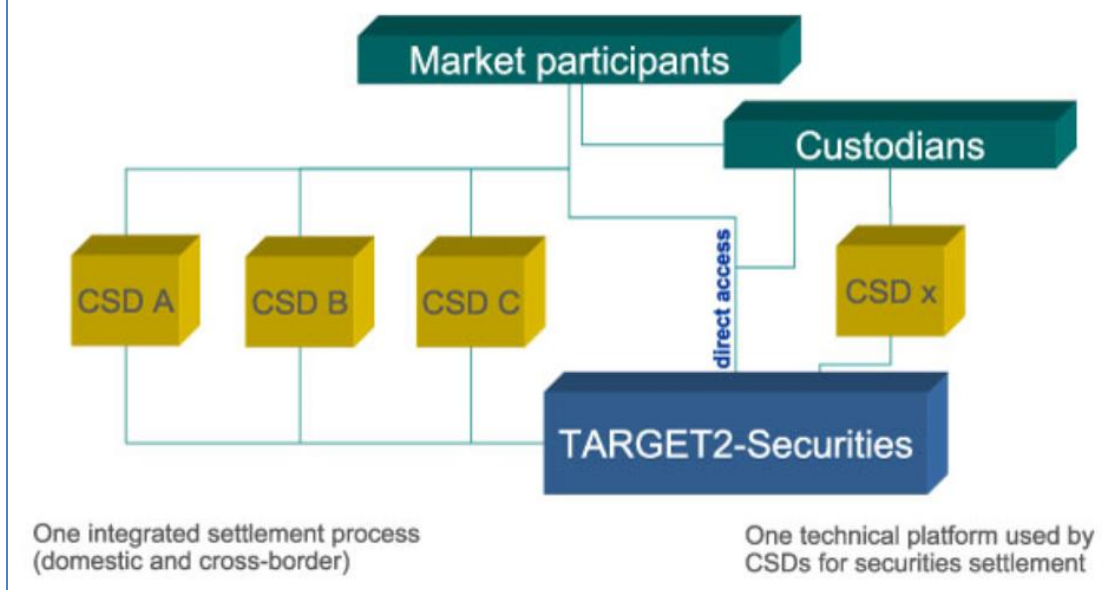

The current landscape of EU settlement

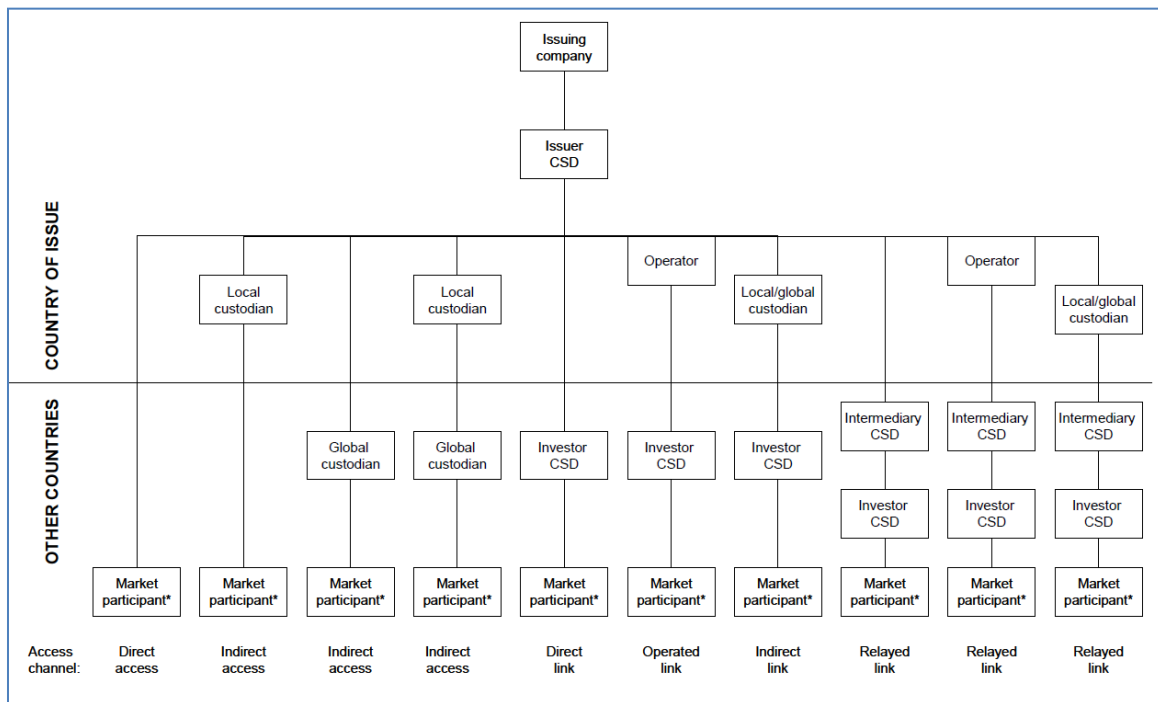

The future landscape with T2S

LISA 3 Piiriüleste arvelduste ja eri tüüpi linkide kasutamise võimalused³⁹

Algatab Vabariigi Valitsus ..... 2015. a

(allkirjastatud digitaalselt)
 Sven Sester
 rahandusminister

³⁹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012SC0022&from=EN>